

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

**Roger Ackroyd'u
Kim Öldürdü?**

**Film ve dizilere
uyarlanan
Agatha romanları**

**AGATHA'NIN
DEDEKTİFLERİ**

**AGATHA'NIN
TEKERLEME
SEVDASI**

**PULLARDA
AGATHA, MARPLE
ve POIROT**

**MISS MARPLE
& POIROT**
karakterleri için
kimlerden etkilendi?

Agatha!

FOTOĞRAFTAN ÖYKÜ FİLİZLENEBİLİR Mİ?

Kareli Öyküler, gölgede kalmış karakterleri, sokakları, nesneleri, inceliklerle gün yüzüne çıkarıyor. Fotoğrafın gerçekliğiyle edebiyatın olasılıklarını iç içe geçirerek modern zamanda insan olmanın türlü hallerini ortaya koyuyor. Sıradan bir yaşam karesini bile mutlaka bizim duygularımızı harekete geçirecek ve bize gündelik yaşamın harikalığını hatırlatacak bir öyküye dönüştürüyor.

TÜM KİTAPÇILARDA!

altinkitaplar.com.tr

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

[instagram.com/altinkitaplar](https://www.instagram.com/altinkitaplar)

[facebook.com/altinkitaplar](https://www.facebook.com/altinkitaplar)

twitter.com/altinkitaplar

“SUÇ”UN KAÇ KRALİÇESİ VAR?

Soru-başlığı görünce konuya hâkim okurların cevabı kuşkusuz “dört” olacaktır. Fakat tarihi, günümüze doğru büksek bu sayı haliyle artar...

8. sayımızda, bu kraliçelerin belki de en fazla tanınanı ve kesinlikle en çok okunanı Agatha Christie’ye yer verdik. Yarattığı iki unutulmaz dedektif karakterini, gölgede kalan diğer dedektiflerini, aşk romanları yazarlığını, sörf merakını, kimseye bir şey söylemeden ortadan kaybolmasını, gezginliğini, Miss Marple ve Hercule Poirot ile kişisel bağını, tekerleme merakını, alter egosunu, dizi ve film uyarlamalarını, kahramanlarını canlandıran aktörlerin bu konudaki “sivri” görüşlerini, Agatha, Marple Poirot’nun pul koleksiyonlarındaki yerini, dilimize çevrilen pastiş romanlarını; bilinenleri, az bilinenleri, pek bilinmeyenleri toparlayıp detaylı bir dosya hazırlama çalıştık.

Bu sayımızda neler mi var?

İki ustamız; Erol Üyepazarcı’nın “Agatha’nın Dedektifleri” ve Sevin Okyay’ın “Perdede, Ekranada, Sahnede” yazılarını, Tülay Güneş Kılıç’ın “Kurgu ve Gerçek” arasında detaylandığı incecik çizgiyi, Elçin Poyrazlar’ın “Agatha Christie’nin Az Bilinen Gerçekleri”ni kaleme aldığı Londra Ekspresi’ni, Çınla Akdere’nin Bayard’ın nefis incelemesini tekrar gündeme getiren “Ackroyd Paradoksu”nu, Tunç Tayanç’ın olağanüstü pul koleksiyonunun Agatha ve karakterleri yansımaları, Çağla Üren’in yazdığı yeni nesil Agatha dizi ve film uyarlamalarını, naçizane benim kalem oynatmaya çalıştığım Poirot’nun iki pastiş romanını, okurlarımız için seçtiğimiz (bize göre) en iyi 10 uyarlama filmi ve yazarımızın kronolojik roman listesini dosyamız kapsamında okuyabilirsiniz.

Peki, dosya dışında neyimiz var?

Çizgi polisiyelerimiz Edhem Bey ve Bozkır son sürat devam ediyor. Cenk Çalışır, Cüneyt Ülsever, Çağatay Yaşmut, Esmahan Aykol ve Vassilis Danellis öyküleriyle sayfalarımızda. Bu sayımızdaki okur öykümüz ise Muhittin Yiğit Koç-yiğit’e ait. Bitti mi? Bitmedi. Fulya Turhan, “Dedektifler Ne Yer, Ne İçer?”de sevdiğimiz karakter Adam Dalglishi’i konuk ediyor. Bekir Karaoğlu’nun “Kapalı Oda” incelemesi, Doruk Tatar’ın “Büyük Oyun”u, Tankut Soykan’ın yazdığı Hüseyin Rahmi Gürpınar polisiyelerini, Ceyhan Usanmaz’ın “Kuzey Rüzgârı”nı, Yigilante Kocagöz’ün “Perfect Blue” sunu ve Rıza Kıracı’la son romanı üzerine yaptığımız söyleşiyi de sayfalarımızda bulabilirsiniz.

Daimi yazarlarımızdan Celil Oker, Oğuz Eren ve Yankı Enki kişisel yoğunluklarından dolayı bu sayıda yer alamadı ama sonraki sayılarımızda yine aramızda olup bize güç verecekler.

Şimdiden iyi ve keyifli okumalar. Yaşasın poliseye!

221B, Sayı 8, Mart-Nisan 2017,
İki Aylık Süreli Yayın

Yayın Kurulu:

Ahmet Ümit, Algan Sezgintüredi, Ece Özbaş,
Erol Üyepazarcı, Hüseyin Çukur, Özlem Özdemir,
Sevin Okyay

Editör: Hüseyin Çukur, Özlem Özdemir, Yoldaş Özdemir

Kapak Tasarım: Pınar Kurt

İç Tasarım: Eren Taymaz

Reklam: Kamile Karakadılar
(kamile@mylosyayin grubu.com)

221bdergi.com | bilgi@221bdergi.com

facebook.com/221bdergi | twitter.com/221bdergi

Mylos Yayın Grubu Yayıncılık Danışmanlık Hizmetleri Ltd.
Şti. adına İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Özlem Özdemir

Adres: Caferağa Mah. Zuhul Sok. Banu Apt. No:1, Daire:1,
Kadıköy - İstanbul - Tel: 0216 345 00 46

Baskı: Uniprint Basım Sanayi ve Ticaret A. Ş.
Ömerli Mah. Hadımköy-İstanbul Cad. No:159, Arnavutköy,
İstanbul - 0212 798 28 40 - Sertifika No: 12196

Dağıtım: DPP (0212) 622 22 22

221B’de yayımlanan tüm yazı, çizim ve karakterlerin yayın hakları saklıdır. Yayınevi, yazar ve çizerin izni olmaksızın hiçbir yazılı, basılı ve görsel yayın organı ve sanal ortamlarda kullanılamaz.

AGATHA CHRISTIE ÜZERİNE AZ BİLİNER GERÇEKLER

Elçin POYRAZLAR

50

221B

"BİZ"DE VE "ONLAR"DA BÜYÜK OYUN

Doruk TATAR

12

30

Ceyhan USANMAZ

ADAM DALGLIESH 4

Fulya TURHAN

**ALTIN ÇAĞIN USTALIK ALANI:
KAPALI ODA CİNAYETLERİ 8**

Bekir KARAOĞLU

GELDİĞİMDE HAZIR OL 16

Vassilis DANELLİS

**POLİSİYE ROMAN YAZARI OLARAK
HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR 18**

Tankut SOYKAN

EDHEM BEY 22

Yazan: Mahir Ünsal ERİŞ - Çizen: Ferit GÜLEÇ

LONDRA'DA HOŞ CİNAYET 26

Röportaj: Hüseyin ÇUKUR

UCUBE 32

Cenk ÇALIŞIR

AGATHA CHRISTIE: KURGU VE GERÇEK 38

Tülay Güneş KILIÇ

ACKROYD PARADOKSU 52

Çınla AKDERE

**"POLİSİYE" NİN ÜÇ ASI: AGATHA CHRISTIE,
HERCULE POIROT, BAYAN MARPLE 61**

Tunç TAYANÇ

GEÇMİŞE GÖMÜLMÜŞ SIFLAR

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantev.org>

AGATHA CHRISTIE'NİN DEDEKTİFLERİ

Erol ÜYEPAZARCI

46

10 AGATHA CHRISTIE FİLMİ	68
YENİDEN CANLANAN POIROT	72
Hüseyin ÇUKUR	
BEKLENEN FİMLER VE DİZİLER.....	74
Çağla ÜREN	
MÜLTECİ - 4	75
Esmahan AYKOL	
BOZKIR.....	78
Yazan: Levent CANTEK - Çizen: Murat BAŞOL	
ÖRÜMCEK ADAM'IN İZİNDE	82
Çağatay YAŞMUT	
YILDIZLAR DA KANAR: PERFECT BLUE	88
Yigilante KOCAGÖZ	
CİNAYET POLİSİ DEDEMİN	
EVRAK-I METRUKESİ	90
Cüneyt ÜLSEVER	
POLİSİYE MÜNAKAŞALAR	95
Muhittin Yiğit KOÇYİĞİT	

58

Sevin OKYAY

**PERDEDE
EKRANDA
SAHNEDE**

ADAM DALGLIESH

Fulya TURHAN

“Eşyalarını ve bedenlerini bertaraf edebiliriz; ancak ruhlarına ne olur, bunu sadece Tanrı bilir.” Adam Dalgliesh’in sevdiği eserlerden biri, *Melankoli’nin Anatomisi*’nden... Bir seri katilin cesedinin başında dikilirken meslektaşının, “Ona acıyorsun değil mi?” sorusuna

aklından geçirdiği cevaptır bu cümle. 17. yüzyılda yaşamış Robert Burton, böyle bir durumda söylenebilecek her şeyi tek bir cümlede ifade edebilmiştir Dalgliesh’e göre.

Altın Çağ’ın bir diğer ustası Phyllis Dorothy James’in efsanevi dedektifi Adam Dalgliesh, yine Altın Çağ’ın bize bahsettiği “Centilmen Dedektif”lerinden biridir. Uzun boylu, esmer, yakışıklı, -ki bu, Jane Austen’in Mr. Darcy’sine bir referanstır- ve inanılmaz derecede zeki Adam Dalgliesh, New Scotland Yard’a bağlı Metropolitan Polis Servisi’nin şiir yazar, Jaguar’a binen müfettişidir. Dünya, Dalgliesh’le ilk olarak 1962’de *Cover Her*

Phyllis Dorothy James

Face adlı romanla tanıştı ve kurgusal kahramanı çok geçmeden İngiltere’nin ev sevilen dedektiflerinden biri haline geldi. Dalgliesh karakteri 1983’te Roy Marsden’la on bölümlük bir dizi halinde ekranlara taşındı. 2003’te de BBC, Martin Shaw’un başrolde olduğu iki bölüm yayınladı.

2014’te, 94 yaşında hayata veda eden P. D. James, kariyerine daha çok eser sığdırabilirdi belki ama ustanın ilk romanı 42 yaşında yayımlandı. James, 1920’de, diğer bir deyişle Agatha Christie’nin ilk romanı *Ölüm Sessiz Geldi*’nin yayımlandığı yıl, Oxford’da dünyaya geldi. Ailesinin durumu elvermediği ve babası da kızların daha fazla eğitime ihtiyacı olmadığını düşündüğü için 16 yaşında okuldan ayrıldı ve bir süre çalıştıktan sonra Askeri Doktor Connor Bantry White’la evlendi. Doktor, 2. Dünya Savaşı’ndan döndüğünde akıl sağlığı yerle bir olmuştu, birkaç sene sonra da hayata veda etti. İki çocuğuyla tek başına kalan James, 30 sene boyunca Ulusal Sağlık Teşkilatı, İçişleri Bakanlığı, Polis Teşkilatı gibi devlet kurumlarında ve BBC’de görev yaptı. Bir röportajında şöyle söylüyordu James: “Bir yazarın başına gelen şeyler, ister güzel ister trajik olsun, asla boşa gitmez.” Nitekim bu tecrübelerinin nihayetinde polislerin dünyasına, formalitelere, İngiltere’nin suç kültürüne, suç psikolojisine, adli tıbbı aşinalık kazandı. 40 yaşına geldiğinde artık bir roman yazması gerektiğini düşündü ve polisliye seçti. James, söylediği gibi, düzensizlikten düzen yaratmayı seviyordu.

Eserlerinin odağında çoğu zaman klasik suçlu-dedektif yapısı vardır elbette ama James’in romanları bunlardan çok daha fazlasını barındırır. Karmaşık karakterler, ahlaki ikilemler, derin psikolojik analizler ve sadece İngiltere’ye özgü değil küresel çapta kültürel ve sosyolojik eleştiriler James’in edebi ustalığının birer kanıtıdır. P. D. James’in bildiklerini, yaşadıklarını, öğrendiklerini ve hayal gücünü harmanlayıp ortaya bir şey çıkarma yeteneği, karakteri Dalgliesh’e de geçmiştir tabii. Zaten James de, “Benim erkek versiyonum,” der Dalgliesh için, “sadece benden daha zeki.” Müfettiş, polis yöntemlerine her ayrıntısına kadar hâkimdir ancak onu farklı kılan, kendisini olaylardan duygusal olarak soyutlayabilmesi, mes-

lektaşlarının gözden kaçırdıklarını rahatlıkla fark edebilmesi, ipuçlarından elde ettiği çıkarımları insan dürtülerini anlayabilme yeteneğiyle birleştirerek sonuca ulaşmasıdır. Yaratıcısının hayatın her alanında ayakta kalma felsefesi de yansımıştır Dalglish'e ve bu, dedektifin sadece işinde değil, özel hayatında da kendini gösterir. Bir gün, evine gelen bir misafire Fransız mutfağından bir tür güveç yemeği olan Cassoulet ikram eder Dalglish. Misafiri yemeği o kadar beğenir ki, "Bunu siz mi yaptınız Bay Dalglish?" diye sormaktan alıkoyamaz kendini. Dalglish'in cevabı basit ve mantıklıdır: "Yalnız yaşıyorsunuz ve hayatın basit ve temel öğeleri için ömrünüzün sonuna dek başkasına bel bağlamak istemiyorsanız, yemek yapmanın temel gerekliliklerini öğrenmeniz gerekir."

Bu arada, Dalglish'in şair kimliğinden de bahsetmek gerekir. Birkaç şiir kitabı yayımlanmış ve iyi eleştiriler de almıştır ancak Dalglish gördüğü bu ilgiden pek de memnun değildir çünkü ona göre insanlar katilleri yakalayan bir şair ya da şiir yazan bir polisle ilgilenirler, yazdıklarıyla değil. Böyle düşünmesine sebep olan şeyse okurlarından aldığı sorulardır. "Sizin gibi duygusal bir şair niçin zamanınızı katilleri yakalamakla harcar?", "Başarılı bir dedektif neden şiir yazar ki?", "Unutmadığınız bir vakayla ilgili şiir yazmayı düşündünüz mü hiç?" Dalglish bunları başarının getirdiği dezavantajlar olarak görür. Biraz olsun uzaklaşmak ister ancak herhangi bir neden olmadan boşuna bir tatile çıkmayı gereksiz görür. Maalesef, yaşayan tek akrabası teyzesinin ölümünden sonra Norfolk kıyısında iki haftalık bir tatile çıkmak zorunda kalacaktır. Teyzesi, Dalglish'e Norfolk'un kuzeydoğusunda bulunan bir yeldegirmeni ve oldukça kabarık bir miras bırakır. Dolayısıyla halledilmesi gereken işler, düzenlenmesi gereken evrak ve eşyalar vardır. Bunları da zevkle yerine getirmeyi bilir Dalglish. Şömineyi yakıp hemen önündeki geniş koltuğa kurulur ve Edward Elgar'ın Çello Konçertosu ve bir şişe Bordo şarabı eşliğinde eski fotoğrafları inceler. Akşam yemeği için ızgaraya iki kuzu pizola atıp yanına da yeşilliği bol bir salata hazırlar ya da ev yapımı çorba, peynir ve meyveyle açlığını giderir.

P. D. James, romanlarında Dalglish'in hazırladığı yemekler dışındaki yemek masalarını da ayrıntılı resmeder. Katıldığı bir akşam yemeğinde, yemekten önce içilen bir kadeh Şeri. Muhteşem bir acı sos üzerine oturtulmuş ördek ve hemen yanında kremalı turp, yabanhavucu ve bezelye. Bir şişe '78 Château Potensac eşliğinde. Yemeğin ardından portakallı sorbe ve son olarak peynir ve meyve. Her zaman gerçekçi bir anlatım benim-

seyen James'in sadece mükemmel yemekleri resmetmesini bekleyemeyiz şüphesiz. Şüphe uyandıracak derecede hızlı gelen bir öğle yemeğini incelerken de görebiliriz Dalglish'i. Yemek muhtemelen önceden yapılmış ve masaya gelmeden hemen önce ısıtılmış. Yapış yapış ve kara bir sosun içinde gelen ızgara ciğer ne olduğu anlaşılamayan bir şeye dönüşmüş. Yanındaki pişmemiş patates ve karnabahar pelte haline gelmiş. Masada bir kadeh şarap da var, ancak bu yemeğin şarabı hak etmediğini düşünerek kadehi geri gönderir Dalglish ve karnını çedar peyniri ve bisküviyle doyurur.

Aslında romanların yeme içme kültürü bağlamında baktığımızda, P. D. James'in aldığı bazı eleştirilerden de bahsetmek gerekir. James, bazen eleştirmenler tarafından küstah ve elitist olmakla suçlanır çünkü karakterleri Handel ve Shakespeare'den bahseder ve kaliteli kırmızı şaraplar içer. Ama bir röportajında bu eleştirilere şöyle yanıt verir James: "Başından beri inanırlığa ve gerçekçiliğe inandım. Amatör dedektiflerin her suçu aydınlatabilmeleri için gerekli kaynakları yoktur, o nedenle polis teşkilatına mensup bir dedektif yarattım. O zamanlar teşkilatta kadın dedektif yoktu, dolayısıyla erkek bir karakter yaratmam gerekiyordu. Bir romanda okumak isteyeceğim bir karakter yaratmaya çalıştım... Düşündüm ki ben bu adamdan sıkılırsam okur da sıkılır. Kişisel olarak takdir ettiğim özelliklerin hepsini ona aktarmaya çalıştım. Buna, şarap seçimleri de dahil."

ARICININ ÇIRAĞI

Laurie R. King

Çeviren: Müge Atalay Bayyurt, 368 sayfa, Portakal Kitap, 2017

Tanıdığımız Sherlock Holmes; dâhiyane fikirleri, zekâsı ve pek çok olayın perde arkasındaki gizemi çözmekte üstüne olmayan şahsiyetiyle bir ekol... Bir gün emekli olup da bir kasabada arıcılıkla uğraşacağını duysanız inanır mıydınız? Evet, doğru duydunuz!

Yıl 1915... Sussex'te bir çiftlik evinde arılarıyla karşımıza çıkıyor dâhi dedektif Sherlock Holmes. Ta ki yakın zamanlarda öksüz kalmış, en az kendisi kadar zeki ve bir o kadar da kendini beğenmiş küçük Mary Russell hayatına girip onu etkileyene kadar...

Ondaki ışığı gören Sherlock, bildiği her şeyi öğretiyor Mary Russell'a; bir ipucunun peşine düşüp büyük resmi görmeyi, bulguları birleştirip bir şüphelinin peşinde iz sürmeyi, kılık değiştirip kendini gizlemeyi ve uzun zamandır unuttuğu içindeki o yılların kıpırtısını... Bir usta-çırak ilişkisi olarak başlayan bu ilişki, kısa sürede muhteşem bir ikilinin soluksuz maceralarına dönüşüyor.

The New York Times Bestseller yazarı Laurie R. King, "20. Yüzyılın En İyi Polisiye Romanı" ödülünü kazanan Arıcının Çırağı ile sizi tamamıyla yeni maceraların peşinde iz sürmeye davet ediyor!

ÇELIKTEN DÜĞÜMLER

Sandrine Collette

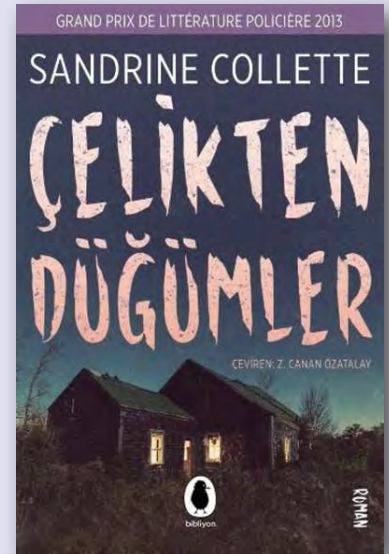
Çeviren: Z. Canan Özatalay, 194 sayfa, Bibliyon Yayınları, 2017

Çelikten Düğümler, Fransa'da yılın en iyi polisiyesine verilen Grand Prix de Littérature Policière 2013 ödülü sahibidir.

Nisan 2001. Sık bir ormanın örttüğü ücra bir vadideki harabeye dönmüş bir çiftliğin mahzeninde, bir adam zincire vurulur. İsmi Théo'dur ve kırk yaşındadır. İhtiyar iki kardeş tarafından kaçırılıp, köleleri haline getirilir. Théo çılgınlığın kıyısındaki bu evrene nasıl yuvarlanmıştır? Aslında hiç de kolay bir av değildir. Atletik ve sert bir yapıya sahip Théo, ihtiyarlar kendisini ormanın dibinde tuzağa düşürdüğünde, hapisten yeni çıkmıştır. Zorluklara aşinadır. Sudan ve yiyecekten mahrum, bitap bir halde, mahzenin su sızdıran taşlarına yaslanıp bu kâbusa inanmayı reddeder. Cezaevinde direnmiştir, yaşlı gardiyanlarından da kaçıp kurtulacağına ant içer.

"Okuyucuyu baştan uyaralım: Bu romanı bugüne kadar okuduklarınızla karşılaştırmayın. Klasik Fransız edebiyatı, psikolojik roman ve polisiye roman karışımı bu harika eserin eşi benzeri yok."

-L'EXPRESS-

“Nerede vardı böyle bir insan? Hiçbir yerde yoktu elbet.”

Cenevrelî, hali vakti yerinde bir ailenin oğlu Victor Frankenstein, okumak için Londra'ya gelir. Kendini deneylere adanmış Victor, yeni ölmüş bir tıp öğrencisinin bedenindeki “yaşamsal öz”ü yakalayarak onu hayata döndürdüğünde, bu zaferinin sonuçlarını kestiremeyecek kadar heyecanlanmıştı.

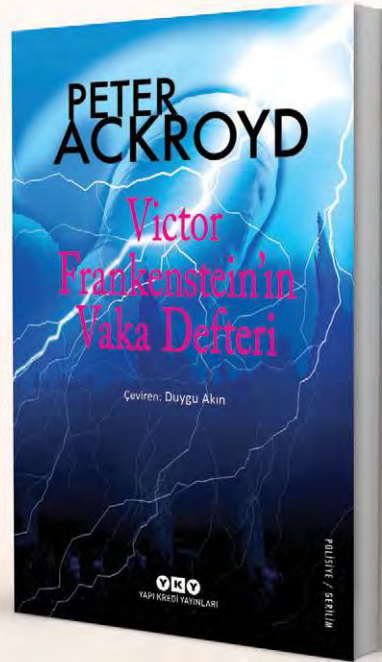
19. yüzyıl Londrası'nın karanlık ve kasvetli havasını başarıyla yansıtan Peter Ackroyd'dan Mary Shelley'nin ölümsüz eseri *Frankenstein*'a saygı duruşu niteliğinde bir roman.

Victor Frankenstein'in Vaka Defteri

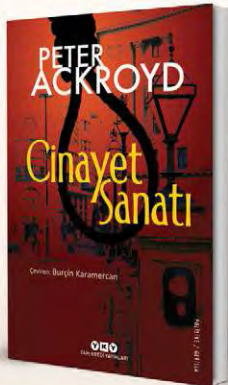
Peter Ackroyd

Çeviren: Duygu Akın

Polisiye/Gerilim, 284 s.

YAZARIN YKY'DEKİ KİTAPLARI

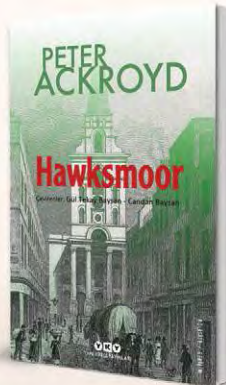

Cinayet Sanatı

Peter Ackroyd

Çeviren: Burçin Karamercan

Polisiye/Gerilim, 240 s.

Hawksmoor

Peter Ackroyd

Çevirenler: Candan Baysan /

Gül Tekay Baysan

Polisiye/Gerilim, 267 s.

Londra Yanıyor

Peter Ackroyd

Çeviren: Aslı Çingil

Roman, 176 s.

ALTIN ÇAĞIN USTALIK ALANI: KAPALI ODA CİNAYETLERİ

Bekir KARAOĞLU

**GÜNÜMÜZDE KAPALI ODA
ROMANI YAZAN PEK KALMADI,
ÇÜNKÜ USTALAR EN OLASI
DURUMLARI GERGEF GİBİ İŞLEDİ.
BUNA RAĞMEN, FRANSA'DA PAUL
HALTER (4. KAPI, 7. MÜHÜR),
JAPONYA'DA SOJİ SHİMADA
(TOKYO ZODİAK CİNAYETLERİ)
HÂLÂ ORJİNAL ÖRNEKLER
VEREBİLİYORLAR.**

Bir oda düşünün, kapısı ve pencereleri içeriden sürgüyle kilitli. Bu odada bir adam, kalbine hançer saplanmış olarak yatıyor. İçeride başka kimse yok.

İşte, size okkalı bir muamma. Katil nerede? Bu cinayeti işleyip nasıl odadan dışarı kaçabildi? Bunun doğüstü olmayan makul bir açıklaması olabilir mi?

Evet. Dedektif romanının Altın Çağı olarak bilinen dönemde pek çok yazar bu zor sorunun altından kalkabildi. Buldukları birbirinden farklı çözümlerle okurlarının ağızını açık bıraktılar. İşte size birkaç örnek:

- Issız bir adaya davet edilen on kişi. Dışarıdan bir müdahale olmadan, birer birer öldürülmeye başlıyor. Sonunda adada canlı kimse kalmıyor, sadece yazılı bir itiraf mektubu. (*On Küçük Zenci*, Agatha Christie)
- Deniz kıyısındaki bir kayanın üzerinde boğazı kesilmiş bir adamın cesedi duruyor. Kaya çevresindeki kumsalda hiç ayak izi yok. Oraya 100 metre yakındaki bir sandaldaki balıkçı, kayaya kimsenin yaklaşmadığına yemin ediyor. (*Have His Carcase*, Dorothy Sayers)
- Karlı bir sokakta yürüyen adam tabancayla vuruluyor. Silah yakın mesafeden ateşlenmiş ama sokağın iki ucu gözlem altında ve karda başka ayak izi yok. (*Üç Tabut*, John Dickson Carr)
- Genç adam ve müstakbel kayınpederi odada sohbet ederken genç adam uyku ilacı etkisiyle kendinden geçiyor. Yirmi dakika sonra kendine geldiğinde kayınpederini kalbine saplanmış bir okla ölü buluyor. İçeride başka kimse yok, kapı ve pencereler içeriden kilitli. (*İğne Deliği*, John Dickson Carr)
- Bir adam herkesin gözlediği kapalı bir odadan kayboluyor ve daha sonra dışarıda bir bahçede asılı bulunuyor. (*Yarımay Mucizesi*, G. K. Chesterton)
- Profesör Van Dusen sıkı gözetim altındaki bir hapisane hücrelerinden kaçabileceğine dair bahse giriyor. Üzerinde sadece günlük elbisesiyle girdiği hücreden kimsenin ruhu duymadan çıkabiliyor. (*The Problem of Cell 13*, Jacques Futrelle)

Bunun gibi pek çok güzel örnek günümüze kadar zevkle okunageldi. Eleştirmen ve yazar Martin Edwards diyor ki: “Kapalı oda hikâyeleri yapay olabilir ama nedense bu, onların çekiciliğini etkilemiyor.” Gerçekten de bu hikâyelerde karakterlerin canlılığı, aksiyon ve çatışma sahnelerinin var olup olmadığı önemli değildir. Bu yüzden günümüzde artık pek yazılmıyor. (Şimdilerde dedektifimizin aile problemleri, meslektaşları ve amirleri arasındaki sürtüşmeleri revaçta.)

Yazar Paul Doherty şöyle diyor: “Kapalı oda hikâyelerinin zorluğu şurada ki fazla yapay ve ipe sapa gelmez mekanizmalara bağlı olurlarsa okuyucunun sabrını ve güvenini kaybederler.”

Burası önemli: Hikâyede *dürüst oyun* (İngilizce *fair play*) kuralı geçerli olmalıdır. Yani ipuçları önceden okuyucuya verilmiş olmalı, doğüstü güçler veya kimsenin bilmediği zehir türleri kullanılmamalı vesaire...

İşte size birkaç kötü, gülünç veya ipe sapa gelmez örnek:

- G. K. Chesterton’ın Peder Brown hikâyelerinin birinde (hangisi olduğunu söylemeyeyim) kapalı bir odadaki kişi kapı açıldığında ortadan kaybolmuştur. Kapının bulunduğu koridoru gözleyen tanıklar kimsenin önlerinden geçmediğine yemin billah ederler. Sonradan anlaşıyor ki tanıkların önünden postacı kılığında biri geçmiş ama onlar postacıyı adamdan saymadıkları için bahsetmemişler. Bu, dürüst oyun değil.
- Başka bir örnekte, katil bir cücedir, kapalı oda ya bir şapka kutusu içinde getirilmiştir ve hâlâ içeride durmaktadır.
- Odanın tavanındaki vantilatör çıkarılmış ve oradaki delikten içeri armadillo denilen kemirgen bir hayvan top şeklinde içeri sokulmuştur.
- Katil, evi gözetleyen bekçinin önünden at takıldı yaparak geçmiştir.
- Katil önce kurbanını suda boğmuş, sonra o suyu içmiştir.
- Colin Watson’ın bir romanında böcek şekli verilmiş bir metal parçası, erkek tuvaletinde pisuarın seramik duvarına iliştilmiş ve bin volt elektriğe bağlanmıştır. Colin’e göre insan psikolojisi böyle bir durumda mutlaka o yabancı maddeye nişan almayı heveslendirir ve vzzzzt! Hadi güle güle!

O halde, imkânsız görünen bir cinayetin sonunda ancak okuyucuyu şaşırtacak güzellikte bir çözüm varsa hikâye başarılı olabiliyor. Okuyucu, “İpuçları bana verilmişti ama ben bunu hiç düşünemedim,” diye yazarı takdir edebilmeli. Bu bakış açısında hikâye, yazarla okuyucu arasında bir zekâ kapışması olarak görülebilir.

Altın Çağ yazarları bu dengeyi koruyabildikleri için hâlâ zevkle okunabiliyorlar.

Bu alanda kilometre taşı sayılan önemli eserler, yayımlandıkları tarih itibarıyla şöyle sıralanabilir:

- 1841 Edgar Allan Poe, *Morg Sokağı Cinayeti*
- 1892 Conan Doyle, *Benekli Kordon* (The Adventure of Speckled Band)
- 1905 Jacques Futrelle, *13 Numaralı Hücre* (Problem of Cell 13)
- 1905 Edgar Wallace, *Adaletin Dört Gözcüsü* (Four Just Men)
- 1907 Gaston Leroux, *Sarı Odanın Esrarı* (Le Mystere de la Chambre Jaune)
- 1910 Chesterton, *Peder Brown Hikâyeleri*
- 1927 S.S. Van Dine, *Kanarya Cinayeti* (Canary Murder Case)

Ve sonra... Bu türün ustası sayılan John Dickson Carr çıkageliyor. Carr hakkında ne söylene azdır, başlı başına bir yazı konusu olabilir. Burada onun en önemli özelliğini belirtelim: Carr kapalı oda problemlerine canlı diyaloglar ve ağır bir atmosfer katabiliyordu. Gotik şatolar, doğüstü izlenimi veren ruh halleri, kaderin başrol oynadığı dramatik anlar... Böylece sürükleyici bir üslupla yazıyordu.

John Dickson Carr kapalı odanın şahikası sayılan ve eskimeden bugün dahi zevkle okunan güzellikte pek çok roman yazdı: *Üç Tabut* (Three Coffins), *İğne Deliği* (Judas Window), *Kırk Menteşe* (The Crooked Hinge), *Viran Kule* (He Who Whispers).

Aynı dönemde Amerikalı önemli bir yazar da Carr’ın rakibi olarak zirveye çıktı. Ellery Queen aynı yüksek düzeyi sürdüren romanlar yazdı: *Çin Portakalı* (Chinese Orange Mystery), *Kral Öldü* (The King is Dead).

Büyük usta John Dickson Carr *Üç Tabut* romanının 17. bölümünde, olabilecek tüm durumları 7 gruba ayırıyor:

Kaza: Adam fenalık geçirip düşmüş ve kafasını çarpıp ölmüş olabilir. Ama şartlar onu cinayetmiş gibi gösterebilir. Bu yüzden içeride katil veya suç aleti yok.

İntihar: İçeride kendine kıyan kişi böylece başka birinin suçlanmasını amaçlamıştır. Adam ölmeye önce kavga edilmiş gibi mobilyaları hırpalar ve suç aletini yok eder.

Uzaktan kumanda: Cinayet kapı veya pencereden içeri zehirli gaz verilerek işlenmiş olabilir. Adam can havliyle çırpınırken mobilyalara çarpıp durmuş ve böylece içeride bir kavga olduğu izlenimi vermiştir.

Mekanik tuzak: Katil, odaya mekanik bir tuzak koyup oradan ayrılmış olabilir. Tuzak

Israel Zangwill

işlevini yaptıktan sonra normal bir eşyaymış gibi görünebilir.

Zaman şaşırtması: Kurban içeride ölmüştür fakat kapıyı gözleyenler onu hayatta zanneder. Katil böylece dışarı rahatça çıkıp daha sonra kurbanın kimliğine bürünüp geri gelir. İçeri girdikten sonra çabucak üstündekileri atıp kapıdan asıl kimliğiyle çıkar. Böylece onu öldürecek zamanı olmadığı izlenimi verir.

Tersine zaman şaşırtması: Bu 5. maddenin tersi. Cinayet işlenmiş zannedilmektedir ama aslında katil kurbanını odada bayıltıp veya etkisiz hale getirip çıkmıştır. Daha sonra, içeriden ses gelmediğini gören şahitler kapıyı kırıp içeri girerken onlarla beraber girer. Diğerlerinin dikkatini başka yere çekip cinayeti o arada işler. Böylece kurbanın daha önceden öldüğü zannedilir.

Dışarıdan cinayet: Katil, cinayeti dışarıdan işler ama odadaki adamı içeriden birinin öldürdüğü izlenimi verir. Mesela buzdan yapılmış bir mermi atar, merceklerle güneş ışığını odaklayıp bir mekanizmayı harete geçirir vesaire.

Günümüzde kapalı oda romanı yazan pek kalmadı, çünkü ustalar en olası durumları gergef gibi işledi. Buna rağmen, Fransa'da Paul Halter (4. Kapı, 7. Mühür), Japonya'da Soji Shimada (Tokyo Zodiak Cinayetleri) hâlâ orijinal örnekler verebiliyorlar.

1981 yılında yazar Ed Hoch devrin en meşhur yazarları arasında bir anket yapıp tüm zamanların en iyi kapalı oda romanlarının bir listesini yaptı. Bu listenin ilk 10 kitabı şöyle oluştu:

- 1) John Dickson Carr - *Üç Tabut*
- 2) Hake Talbot - *Kuyunun Kenarı* (Rim of the Pit)

- 3) Gaston Leroux - *Sarı Odanın Esrarı* (Le Mystere de la Chambre Jaune)
- 4) John Dickson Carr - *Kırık Menteşe* (The Crooked Hinge)
- 5) Carter Dickson - *İğne Deliği* (The Judas Window)
- 6) Israel Zangwill - *The Big Bow Mystery* (Türkçesi yok)
- 7) Clayton Rawson - *Death From a Top Hat* (Türkçesi yok)
- 8) Ellery Queen - *Çin Portakalı* (The Chinese Orange Mystery)
- 9) Anthony Boucher - *Nine Times Nine* (Türkçesi yok)
- 10) Carter Dickson - *On Çay Fincanı* (The Peacock Feather Murders)

Bitirirken, bana göre en güzel 10 kapalı oda hikâyesinin listesini vereyim:

- 1) *On Küçük Zenci* (And Then There Were None), Agatha Christie
- 2) *Viran Kule* (He Who Whispers), John Dickson Carr
- 3) *Düşman Dostlar* (The Case of the Constant Suicides), John Dickson Carr
- 4) *Kral Öldü* (The King is Dead), Ellery Queen
- 5) *Kanarya Cinayeti* (The Canary Murder Case), S. S. Van Dine
- 6) *13 Numaralı Hücre* (The Problem of Cell 13), Jacques Futrelle
- 7) *Tokyo Zodiak Cinayetleri*, Soji Shimada
- 8) *Üç Dedektif* (The Case for Three Detectives), Leo Bruce
- 9) *Gözlerine İnanma* (The Red Right Hand), Joel Townsley Rogers
- 10) *Çalınan Romney* (Stolen Romney), Edgar Wallace

John Dickson Carr

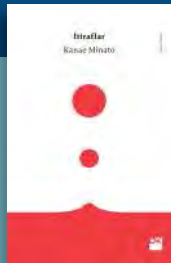
Uyuyana Kadar'ın yazarı S. J. Watson'dan, hayatını mahvedebilecek bir maceraya sürüklenen bir kadını anlatan, müthiş bir psikolojik gerilim...

**Bir yabancıya âşık...
Her şeyini kaybetmeye hazır.
İki ayrı hayat yaşıyor.
İkisini birden kaybedebilir.**

Henüz okumadıysanız...

Polisiye / Gerilim

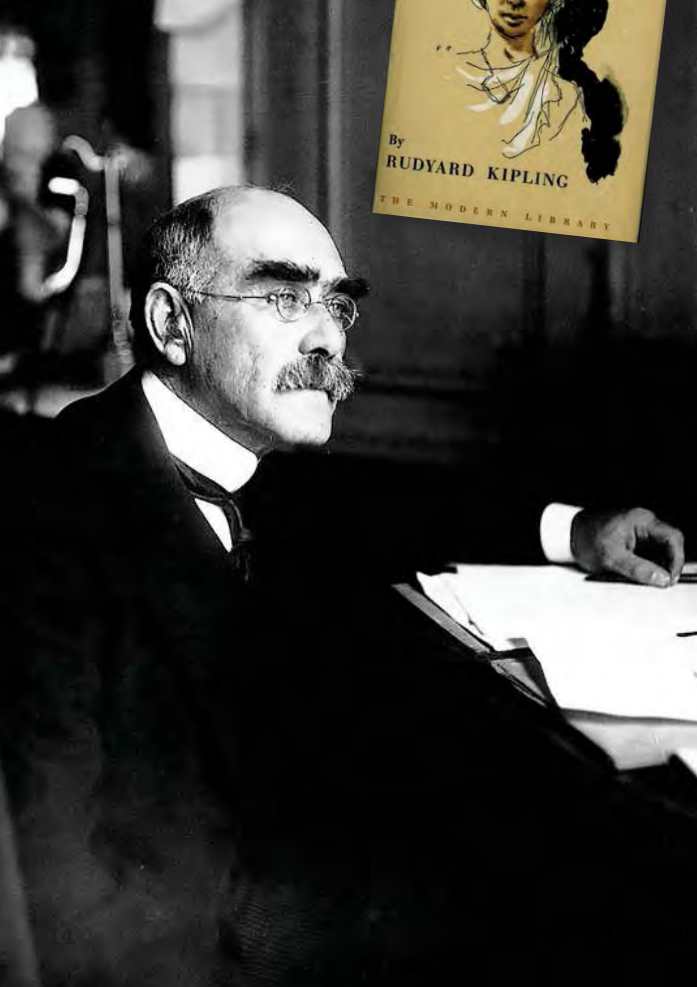
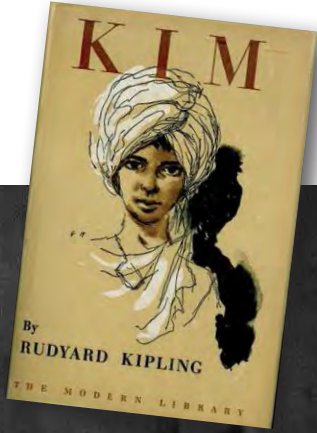

DK DOĞAN KİTAP

“BİZ”DE VE “ONLAR”DA BÜYÜK OYUN

Doruk TATAR

BÜYÜK OYUN (THE GREAT GAME) ASLEN İNGİLTERE İLE RUSYA’NIN ORTA ASYA VE AFGANİSTAN ÜZERİNDEKİ NÜFUZ MÜCADELESİNİ TANIMLAMAK İÇİN KULLANILMIŞTIR. İLK OLARAK 1840’LARDA AFGANİSTAN’DA GÖREV YAPAN İNGİLİZ İSTİHBARATÇILAR TARAFINDAN YAZIYA DÖKÜLÜR.

Özellikle son beş senede hayatımızın, bilhassa siyasi dilimizin merkezine yerleşen bir kavram “Büyük Oyun”. Bizdeki kullanımı neredeyse her zaman “bizi hedef alan” ve “üzerimizde oynanan” fakat bizim değil de her daim başkalarının, dış güçlerin, üst-akılların oynadığı bir oyun. “Üzerimizde oynanan oyunlar”ın tümü, Büyük Oyun’un Türkiye’deki genel kullanımının bir nevi derli toplu halidir. Fakat bu kavramın tarihte ilk ortaya çıkışındaki tanımı ve casus romanlarıyla beraber popülerleşen kullanımına baktığımızda bizdekenden oldukça farklı bir anlamı olduğunu görürüz.

Büyük Oyun (The Great Game) aslen İngiltere ile Rusya’nın Orta Asya ve Afganistan üzerindeki nüfuz mücadelesini tanımlamak için kullanılmıştır. İlk olarak 1840’larda Afganistan’da görev yapan İngiliz istihbaratçılar tarafından yazıya dökülür. Daha spesifik olmak gerekirse terimin bilinen ilk kullanımı, Yüzbaşı Arthur Conolly’nin yazdığı bir mektupta sarf ettiği bir cümledir: “Önünüzde soylu ve büyük bir oyun var (You’ve a great game, a noble game, before you).” Conolly, bu mektuptan kısa bir süre sonra Bukhara Emiri tarafından casusluktan yargılanıp suçlu bulunur ve idam edilir.

Büyük Oyun teriminin popülerleşmesi, Conolly’nin ölümünden yaklaşık altmış sene sonra, 1900-1901 yıllarında tefrika olarak yayımlanan Rudyard Kipling’in *Kim* isimli romanıyla gerçekleşir. Hikâye, Hindistan’da asimile olmuş İrlandalı yetim Kim’in sokak çocukluğundan Britanya İmparatorluğu için çalışan bir casus olmasına kadar geçirdiği dönüşümü anlatır. Kim, Müslüman at taciri Mahbub Ali için bir sokak çocuğu olarak haber taşırken gizli bir savaşın farkına varmaya başlar. Fakat normal savaşların aksine, burada uniformalar ve dev ordulardan ziyade kendilerini bütün yönleriyle devletlerinin hizmetin sunmuş, “bir numara ve harf”ten ibaret olmaktan memnun gizli ajanlar vardır. Mahbub Ali de bu ajanlardan biridir ve Britanya İmparatorluğu’nun istihbarat şeflerinden Yüzbaşı Creighton’ın hizmetindedir.

Siyasi teorisyen Hannah Arendt, *Totalitarizmin Kökenleri* adlı kitabında İngiliz emperyalizminin ideolojik analizini yaparken Kim ve Büyük Oyun

kavramına odaklanır. Arendt'e göre Kim, Büyük Oyun'un parçası olduğu andan itibaren bunu bir iş olarak değil önemli bir oyun olarak görür. Arendt için bu anlayış, dönemin sömürgelerinde ve özellikle sahada görev yapan İngiliz ajanları için geçerlidir. Bu noktada, Edward Said'in de dikkat çektiği üzere, Kim gibi oyunu bizzat sahada oynayan unsurlarla Yüzbaşı Creighton gibi sahadan gelen bilgileri hükümet adına kullanan bürokratlar arasında bir sürtüşme ortaya çıkar. İlk grup, Büyük Oyun'u oyun için oynarken, ikinci gruptakilerin oyunun ötesinde siyasi ve ekonomik emelleri vardır; oyun onlar için bir amaç değil araçtır. Sonuçta Arendt'e göre Büyük Oyun'un esas sahipleri istihbarat oyununu bir devlet, millet, ideolojik aidiyetlerin ötesinde bir kayıtsızlıkla oynarken ondan çocuksu bir haz alanlardır.

Kipling'in çoğu eseri gibi *Kim* de bir *Bildungsroman*, yani çocukluktan yetişkinliğe geçişin romanıdır. Büyük Oyun'la tanışmasıyla Kim olgunlaşır, dünyanın işleyişini ve kendi kimliğini (Hintli değil de beyaz bir Avrupalı olduğunu) keşfeder. Belki daha da önemlisi, oynadığı oyunla beraber yetenekleri bir işlev kazanır ve emperyalist mekanizmanın bir fonksiyonuna dönüşür.

Kim'in kişiliğinde bir araya gelen oyun ve düşmanla mücadele fikirleri, 20. yüzyılın başlarında beliren, Robert Baden-Powell'ın başlattığı "izcilik" (boy scout) hareketini anımsatır. İzcilik hareketinin asli amaçlarından biri, ülkenin çocuklarından (ve özellikle erkek çocuklarından) olası bir işgal durumunda gerilla mücadelesi yürütecek bir altyapı oluşturmaktır. İzciler -bizdeki adıyla yavru kurtlar- doğada hayatta kalmayı, iz sürmeyi, kamufle olmayı oyunvari aktivitelerle öğrenirler. Kipling'in Kim'inden çok kısa bir süre sonra, 1903'te yayımlanan *Kumların Esrarı*'nda (The Riddle of the Sands) yazar Erskine Childers, istihbaratın hattını İngiliz anayurdunun çok daha yakınına, Kuzey Denizi'ne çeker. Bu defa risk çok daha büyüktür çünkü tehdit altında olan imparatorluğun çok değerli de olsa bir sömürgesi değil, anavatanın kendisidir. Childers'in dışında John Buchan, E. Phillips Oppenheim, William Le Queux gibi casusluk romancıları Büyük Oyun'u uzak ve egzotik diyarlardan ana kıtaya getirerek işgal paniği (invasion-scare) adlı yazın türünü oluşturmaya başlarlar 1. Dünya Savaşı öncesi dönemde.

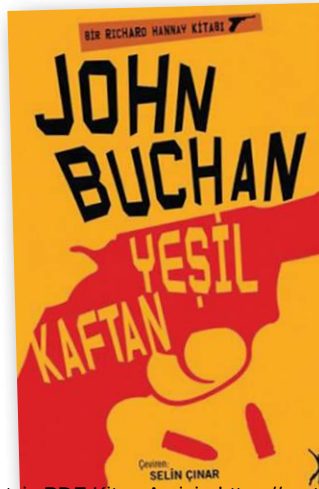
Çocukluk-yetişkinlik geriliminde Büyük Oyun, Ian Fleming'in *Casino*

Royale ve *Rusya'dan Sevgilerle* kitaplarında belirir. Hikâyenin büyük kısmının İstanbul'da geçtiği *Rusya'dan Sevgilerle*, Bond'un Türkiye'deki kontağı Kerim Bey'in istihbarat oyunu hakkındaki çeşitli fikirlerini içerir. Kerim Bey "oyun"u önce satranca benzetir, ardında da işletmeye. Fakat en sonunda Bond'a şunu söyler: "Bu benim için bir oyun değil, bir iş. Senin için farklı. Sen bir kumarbazsın." Kitapta casusluğun bir İngiliz için oyun, bir Türk için iş olarak tasvir edilmesinin ne kadarı bilinçli ne kadarı tesadüf, söylemek zor.

007 serisinin ilk kitabı olan *Casino Royale*'deyse kötü adam Le Chiffre, işkenceye başlamadan önce Bond'a, "Kızılderili oyunlarının bittiğini" ve onun artık "yetişkinlerin oyununda" yani istihbarat savaşının göbeğinde olduğunu açıklar. Kitabın sonunda SMERSH adında "casuslara ölüm" düsturuyla hareket eden gizli bir örgütün meydana çıkması üzerine Bond, kazanan taraf olsa da kaybeden Le Chiffre'nin sözlerine hak verir. İstihbaratın da üstünde, ajanları manipüle eden ve avlayan başka bir güç vardır, Bond da artık bu en büyük ve en önemli oyunun parçası olmaya ant içer.

Fleming'e Bond hikâyelerini yaratma konusunda büyük ilham kaynaklarından biri olan John Buchan'ın *39 Basamak*'ında

oyun kavramı yine çokça karşımıza çıkıyor. Buchan'ın diğer kitaplarının da kahramanı olan Richard Hannay burada henüz sıradan bir vatandaş, kendi tabiriyle "Birleşik Krallık'ta canı en çok sıkılan adam" olarak tanıtılır. Hannay için sıkıntılı günler, gizemli bir adamın ansızın karşısına çıkıp kendisinden yardım istemesiyle sona erer. Evinde saklandığı dönemde, gizemli adam, Hannay'e 1. Dünya Savaşı'nı başlatacak bir komponun varlığını anlatır. Peşinde olan eski ortaklarının "oyunu çıkletine oynamadığı"nı söyleyerek, durumun vahametini ve komponun standart tedbirlerle önlenemeyeceğini de belirtir. Akabinde de beklendiği üzere öldürülür ve bütün sorumluluk Hannay'in üzerine kalır. Tehlikeli bir macerayla eski güvenli ama sıkıcı günlerinin arasında kalan Hannay kararını kısa bir tereddüt sonrasında verir: "Bu oyunu onun yerine oynayacağım."

Greenmantle'de ise Buchan Kipling'e daha doğrudan referans verir. Kitabın girişinde, 1. Dünya Savaşı başlamıştır ve Hannay de Britanya ordusunda bir asker olarak hizmet vermektedir. Fakat komutanı onu cepheden alıp daha önemli bir göreve yollayacağını söyler: "Bu bir büyük oyun ve bunun için doğru kişi sensin." Bu seferki komplo ise Almanların Ortadoğu'daki Müslümanları kendi kuklaları olan bir halife etrafında birleş-

tirip İngilizlere karşı "kışkırtmaktır". Büyük Oyun kavramındaki küresel mücadele iması burada bariz bir şekilde ortaya çıkar. Zira Avrupa'daki bir cephenin sonucu, Anadolu'nun Erzurum kentinde cereyan edecek olaylara bağlıdır ya da en azından bu şekilde resmedilir.

Casus roman yazınında sansasyonel tarafı temsil eden ve Büyük Oyun kavramıyla sorunu olmayan Kipling-Buchan-Fleming üçlüsünün karşısına Joseph Conrad, Graham Greene ve John Le Carré'de vücut bulan başka bir geleneği koymak mümkün. Genel olarak Conrad, Greene ve Le Carré kitaplarında istihbarat şanlı bir macera olmaktan çıkar. Naif ve acar maceraperestlerin yerini hayat karşısında kinik, beceriksiz, yorgun ve mağlup karakterler alır. Büyük Oyun'un daha ziyade sıradan insanlar üzerinde yarattığı yıkıcı etkileri sorgulanmaya başlar.

Conrad'da bu sorgulama *Gizli Ajan*'da gerçekleşir. Anarşistler, ajan-provokatörler ve polis arasında geçen köşe kapmacada, 1900'lerin ilk yıllarında etkili olan anarşist-devrimci mücadelenin anlamsızlığı ve çürümüşlüğü anlatılır bu kitapta. Kipling'in yüce emeller ve devasa güçlerle dolu Büyük Oyun'undan ziyade *Gizli Ajan*'da anarşist ile polis "aynı sepettedir", ikisi de kendi "küçük oyun"larını (little game) oynarlar. Ortada büyük bir bahis yoktur çünkü oyunu kimin kazandığı

önemli değildir. İki taraf da aynı yozlaşmış sistemin parçalarıdır.

Graham Greene ise Büyük Oyun kavramını etik-ahlaki açıdan eleştirir. Greene'nin son dönemde yazdığı romanlardan *İnsan Faktörü*'nde oyun referansı çokça vardır. Romanın küçük bir bölümüne, istihbaratı bir işten ziyade sadece oyun olarak görüp bütün zorlu işleri başarıyla tamamladıktan bir süre sonra bundan sıkılıp sadece oyunu daha zor ve eğlenceli kılmak için ikili oynamaya başlayan bir ajandan söz edilir. Sonu, Büyük Oyun'u bir macera zanneden Yüzbaşı Conolly gibi ölüm olur. Romanın esas karakteri MI6 ajanı Maurice Castle ise istihbaratı bir iş veya oyun olarak görmez. Dosta vefa ve doğru olanı yapma fikirleri Castle'ın işine olan bakışını "gölgeler". Son kertede kendisine ve ailesine yardım eden ve komünist olan arkadaşına borcunu ödemek adına ülkesine ihanet eder ve Apartheid rejimine karşı mücadele veren komünistlere bilgi sızdırmayı tercih eder. Greene romanlarında, karakterler çeşitli sadakat ve ihanet hatlarında çetrefilli tercihler yapmak durumunda kalırlar. Kimi zaman arkadaşlıkları için ülkelerini "satarlar", bazen de ahlaki inançları doğrultusunda daha da zor olanı yapıp aşklarına ve dostlarına ihanet ederler. Greene'in yazdığı metinlerde Büyük Oyun, insanı koyu bir mutsuzluğa sürükleyen ve onu insanlığına yabancılaştıran bir güçtür.

Conrad'ın alaycılığına benzer bir şekilde, John Le Carré de savaşan tarafların birbirinden farksızlığı üzerinden yüklenir Büyük Oyun'a. Bir Soğuk Savaş yazarı olarak isim yapan Le Carré, kapitalist Batı ile komünist Doğu arasında seçim yapmanın anlamsızlığını vurgular; çünkü son kertede iki taraf da kötü ve ahlaksızdır. Türkçeye *Köstebek* başlığıyla çevrilen romanı *Tinker, Tailor, Soldier, Spy*'da "İmparatorluğa ve dalgalara hükmetmek için eğitilen" fakat Soğuk Savaş döneminde Amerika'nın gerisinde ikinci plana düşmesinden dolayı memnuniyetsiz olan kimi İngiliz ajanlarının Büyük Oyun'un merkezine gelmek için ikili oynadıkları bir dönem anlatılır. Le Carré, Büyük Oyun'da daha büyük bir oyuncu olabilmek için sadece ülkelere değil dostlarına ve sevgililerine ettikleri ihaneti anlatır. Romanın sonunda İngiltere

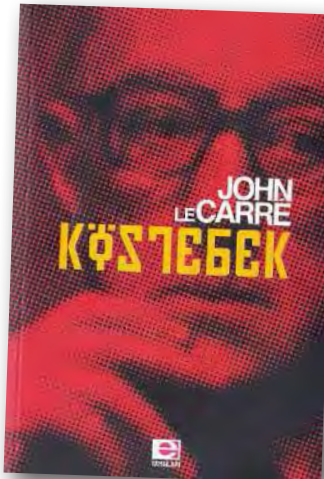
kazanır ama ağızda kekremesi bir tat kalır. Le Carré romanlarında Büyük Oyun insanın tadını, yaşam sevincini kaçırır.

Başa dönmek gerekirse, *Kim*'in yazıldığı dönemde sömürgecilik hâlâ yürürlüktedir. Bu nedendir ki Büyük Oyun ilk çıktığı dönemdeki anlamıyla Avrupalılar tarafından, Avrupa dışında kalan coğrafyalarda oynanan bir oyundur: Orta Asya, Afganistan, Hindistan vb. Büyük Oyun, yaşadıkları topraklar üzerinde oynanıyor olsa da buralarda

yaşayan halklar bu oyunun figüranı ya da herhangi bir Avrupa gücünün hizmetkârı olmaktan öteye gidemez. Kipling'in *Kim* karakterinde bu durumun bir özeti vardır adeta. *Kim*, Büyük Oyun'un bir parçası olabilir çünkü dışarıdan bakıldığında Hintli gibi gözüke de aslında beyaz bir İrlandalıdır, Britanya'nın aslı ve beyaz bir unsurudur.

Bu açıdan Büyük Oyun'un "bizdeki" negatif anlamı daha iyi anlaşılabilir. 19. yüzyılda şark sorununun odağındaki Osmanlı İmparatorluğu, Büyük Oyun'un odağındadır fakat bir oyunun öznesi olmaktan ziyade edilgen bir nesnesi, mirası Avrupalı güçler arasında paylaşılacak olan ölmeye mahkûm bir "hasta adam" olarak tasvir edilir. Bu noktada, Türkiye'nin toplumsal hafızasında *Kim*'e çok benzeyen bir figürden dem vurmakta fayda var: Arap Lawrence. 1. Dünya Savaşı'nda Arap aşiretlerinin Osmanlı Devleti'ne karşı örgütlemesiyle dünya medyasında ajanların genellikle sahip olmadıkları bir şöret yakalayan T. E. Lawrence da *Kim* gibi, casusluk yaptığı coğrafyada yaşayan halkların kılığında dolaşırken onlardan biri olduğunu düşünür ve düşler. Düşler çünkü sarışın, mavi gözlü bir adamın Arap çöllerinde oranın yerlisi kılığında dolaşması bir gerçeklikten çok,

bir fantezidir aslında. Buchan'ın Hannay'ı gibi Batı medeniyetinin getirdiği sıkıcı hayattan egzotik topraklarda maceraya atılarak kaçmaya çalışan Peter Pan'larından biridir Lawrence. Arabistan'daki görevi bittikten sonra ülkesine döndüğünde bir varoluş ve kimlik bunalımına giren, Büyük Oyun'dan sonra kendinden büyük bir şeyin parçası olmaya çalışan ama başaramayan Lawrence'ın hikâyesinden, kendi komplocu zihniyetimize dair çıkaracağımız çokça ders vardır.

GELDİĞİMDE HAZIR OL

Vassilis DANELLIS - Yunancadan Çev.: Lale Alatl

“Geldiğimde hazır ol,” demişti. “Hazır olmanı istiyorum. Anlıyor musun?” diye bağırmişti.

Evet, anlıyordum ama içine ettiğimin motoru çalışmıyordu. Her şey planladığımız gibi gitmişti, yani o ana kadar. Söylediklerine başta hiçbirimiz inanmamıştık. Bu kadar parayı hangi akla hizmet fabrikada tutarlardı ki? Tamam, büyük bir tesisti. Tamam, ödeme günüydü ama işçilerin maaşını bu zamanda kim nakit öder ki?

“Hayır, hayır! Bir bok anlamadınız!” diye bağırdı.

İşçilerle bir ilgisi yoktu. Şirketle bile ilgisi yoktu. En azından yasal olan şirketle.

Her neyse! Çok fazla şey bilmemize gerek yok, o beynimizdi. Çok şey biliyordu. Haklıydı. Her zaman. Diğer ikisi sadece kastı, bense şoför.

İşim onları fabrikanın dışında beklemektir. Ne çok yakında ne de çok uzakta. İşleri uzun sürmeyecekti. Dikkat çekmemeliydim. Onlar çıkarken arabayla kapıya gidecektim, arabaya bindiklerinde de oradan uzaklaşacaktık. Birkaç kilometre uzaktaki bir park alanında, bizi ikinci bir araç bekliyor olacaktı. Araba değiştirip sınırı geçecektik. Yapmamız gereken sadece buydu. Basit ve net. Tıpkı eski, esaslı, kovalamaca filmle-
rinde olduğu gibi.

Tek sorun, bu iş için seçtiği arabanın külüstür olmasıydı.

“Dikkat çekmememiz lazım,” demişti.

İtiraz edecek oldum. Fazla sert çıkmamıştım, bu karakterimde yoktu. O ise farklıydı. Bağırıp yüzüme savurmuştu emirlerini, salyalarıyla beraber...

“Geldiğimde hazır ol, yeter. Anlıyor musun?” diye sormuştu.

Evet, anlıyordum. Ama motor bir türlü çalışmıyordu.

Silahları duydum. Anahtarı çevirdim. Motor homurdandı. Can çekişme hırıltısı gibi bir ses.

Ellerinde valizle çıktılar. Anahtarı tekrar çevirdim. Bana mısın demedi.

“Hazır ol,” demişti.

Hazır olmaya çalıştım. Ama araba tam bir külüstürdü.

O anda her şey daha da beter bir hal aldı. Bir polis arabası yaklaştı. Bu büyük bir şanssızlıktı! Polisler kahvelerini fırlatıp silahlarını çıkardı.

Anahtarı çevirdim. Tekrar tekrar. Tüm dikkatimi bu işe verdiğimden olup biteni gerçekten görmedim. Motor çalışmaya başlayınca başımı

kaldırıp etrafa baktım, herkes yerde yatıyordu. Ölmüşlerdi.

Vay canına, amma katliam olmuş be! Lanet olası külüstür! Lanet!

O ise hâlâ canlıydı. Canlı ama yaralı. Gaza bastım. Lastikler asfaltta acı bir çığlık attı. Yanında durdum. Valiz elindeydi. Dışarı çıkıp onu arabaya bindirmeye çalıştım.

Özel güvenlik görevlisini hemen fark edeme-
miştim. Uzun boylu, sakallı, gözlüklüydü. Kalçasından vurulmuştu. Bize yaklaşırken sol bacağını sürüyordu. Silahı sağ elindeydi. Ateş etti. Iskaladı. Tekrar ateş etti. Beni vurunca ortağım da onu vurdu, arkasından her ikisi de öldü.

Ne korkunç! Gerekteğinde hazır olsaydım... Hepsi benim hatamdı. Fakat lanet motor çalışmak bilmemişti. Çalışmamıştı işte!

Valizi kaptım. Yan koltuğa atıp oradan ayrıldım. Planladığımız şekilde araba değiştirdim. Paraları bagaja koydum. Anahtarı çevirdim. İlk seferde çalıştı. Eğer bu arabayla... Lanet! Olan oldu. Bitti. Artık yapabileceğim tek şey kaçmaktır.

Polise yakalanmamak için otobandan uzak durmalıydım. Dağlara yöneldim. Dar, virajlı yollara sis oturmuştu. Yol bitmek bilmiyordu. Yol herhalde iki saatten fazla sürmemişti ama bana bitmek bilmeyen günler gibi geldi. Kaybettiğim kanla beraber zihnim de bulanıklaşıyordu. Zaman da gökyüzü gibi sise boğulmuştu. Güneş karardı; sonra tekrar hastalıklı ışınlarını gösterdi; arkasından da karanlık, ışığı öldürdü. Her şey o kadar karmaşıktı ki.

O ana kadar uyanık kalabilmiş olmam bir mucizeydi. Hatta arabayı yolda tutmayı bile becermiştim. Daha fazla devam edemezdim. Yaramı temizleyip dinlenecek bir yer bulmalıydım. Etrafımda ağaçtan başka bir şey yoktu. Her şeyden vazgeçmek üzereydim.

Tamam, buraya kadar diye düşündüm. Ölme vakti gelmişti.

Galiba önce çığlığımı duydum, sonra kendisini gördüm. Atmaca, arabanın ön camına doğru uçarak beni fren yapmak zorunda bıraktı. Kurdu o zaman fark ettim. Büyük, boz bir kurt. Yolun ortasında durmuş, bana bakıyordu. Gözleri sisin içinde parlıyordu.

Onu takip ettiğimden emin olmak için bekledi. Sonra ormanın içindeki bir patikada ilerlemeye başladı. Arabanın sığabileceği kadar geniş, engesiz bir yoldu. Bu düşünce aklıma nasıl yerleşti

bilmiyorum ama kurdun beni bir yere götürdüğüne inandım. Ne mantıksız bir düşünce. Evet ama elimdeki mantıklı tek seçenek buydu. Daha fazla devam edemezdim, hayvana güvenmeliydim.

Tepeye vardık. O yükseklikte gökyüzü açıldı. Ayaklarımın altında uzanan vadi kalın bir sisle kaplıydı. Açıklık bir alana vardıkten sonra kendimi terk edilmiş bir köyde buldum. Arabayı durdurup dışarı çıktım. Tavanları çökmüş, duvarları yıkılmış birkaç çiftlik evi ve bir kilise kalıntısı.

Kurt ortadan kaybolmuştu. Atmaca da etrafta görünmüyordu. Ama yalnız değildim. Başka iki kurt çıkmıştı ormandan, bu seferkiler siyahtı. Boz olan gibi dost canlısı görünmüyorlardı. Kan kokusunu alıp ziyafete gelmiş olmalıydılar. Yavaş adımlarla yaklaştılar. Biri yalandı, diğeri dişlerini gösterdi. Keskin, beyaz dişler.

İkinci defa ölümün eşiğine geldiğimi düşündüm. Ama ikinci defa yanılıyordum. Kader, ağlarımı gizemli bir şekilde örer. Bana inan dostum, bunu gerçekten iyi biliyorum.

Atmaca bir çığlık atarak yeniden belirdi. Boz koruyucum da ormanın içinden çıkarak kara kurtlardan birinin üzerine atıldı. Yırtıcı kuş üzerimizde daireler çiziyordu.

Hayvanlar öfkeyle birbirlerine saldırdı. Koruyucum tek başına olmasına rağmen cesurca mücadele etti. En sonunda kara kurtlar, av için başka tarafa gitmeye ikna oldu. Mücadelenin galibi, rakiplerinin ağaçların arasından kaybolmasını seyretti. Beni korumanın karşılığında ödemiş olduğu bedel ağırdı. Boz kürkü kana bulanmış, yüzü parçalanmış, bir bacağı sakatlanmıştı.

Atmaca bir çığlıkla ileri atıldı. Yaralı kurt da onu takip ediyordu. Ben de arkalarından ilerledim. Beni daha yüksekte başka bir açık alana götürdüler. Tam ortada tek başına bir ıhlamur ağacı vardı. Gümüş renkli yaprakları ve dev gölgesiyle yüksek bir ıhlamur ağacı. ıhlamurun gölgesinde de bir ev vardı.

Kapısı açıldı. Bir kadın çıktı. Uzun, kırmızı saçlı bir kadın. Saçları o kadar uzun ve o kadar kırmızıydı ki vücudunu alevler sarmış gibi görünüyordu.

Atmacayla kurt, kadının yanına koştular.

“Hoş geldiniz, nerede kaldınız?” dedi kadın.

Kuş, kadının omzuna oturdu, kurt ise ellerini yaladı.

“Zavallım! Zor bir gün geçirmiş olmalısın,” dedi kurda.

O anda bakışlarını yukarı doğrulttuğunda beni fark etti. Beni ilk kez görmesine rağmen çok iyi tanıdığını hissettim.

“Sen de yaralısın yabancı!”

Yarama götürdüm elimi.

“Ona güvenme,” dedi kafamın içinden bir ses.

“O büyücü.”

Gözleri, o lacivert gözleri, beni şimdiden büyülemişti bile.

Akşam için kalacak bir yere ihtiyacım olduğunu söyledim. Ertesi sabah şafak sökmeden yola çıkacaktım.

“Verecek paran var mı yabancı?” dedi.

Misafirperverliğini karşılamaya yetecek kadar vardı. Kadın gülümsedi.

Ev, eski mobilyalar ve baş döndürücü kokular saçan bitkilerle doluydu.

Beni dinlenmem için bir yatağa yatırdı. Bitkindim ve ateşim vardı. Sonra saçlarımı, beyaz kardelen şeklindeki gümüş bir tokayla atkuyruğu yaptı.

Gömleğimi çıkardı. Yaramı suyla temizledikten sonra yağla pansuman yaptı. Fabrikadaki soygundan bahsetti. Neden bahsettiğini bilmiyormuş gibi yaptım.

Toprak bir sürahide getirdiği şaraptan bir bardağa koyup sıvı bir şeyle birkaç yaprak ekleyip bana uzattı. Ne olduğunu sordum.

“İç,” dedi. “İyi gelecek.”

İçtim, gerçekten de iyiydi. Başım hafifledi, ağrım ise tatlı bir hal alarak neredeyse zevk verici oldu.

Başka şeyler de söyledi ama sözleri düşünceleirim, arzularım ve rüyalarım karıştı. Parmak uçları göğsümü yaktı, dudakları karnımı alevlendirdi ve üzerime doğru gelip de saçlarımı çözdüğünde bütün bedenimi ateşe verdi. Kendimi kaybettim.

Kendime geldiğimde dayanılmaz bir susuzluk içindeydim. Ne kadar zamandır orada olduğumu kestiremiyordum. Ev boştu, toprak sürahi kuru, mobilyalar tozla örtülü ve kokular ise uçup gitmişti.

Yaram iyiydi. Neredeyse geçmişti. Duyduğum o tatlı acının hatırası ve dokunuşları hâlâ bedenimde geziyordu. İçtiğim şarabın ve verdiği öpücüğün tadı hâlâ ağızımdaydı.

Bunların ne kadarı gerçektir? Yoksa yüksek ateşten dolayı hepsi hayal ürünüm müydü acaba?

Giyindim. Elbiselerimin arasında o gümüş tokayı buldum. Saçlarının kıslı alevlerini tutan kar tanesini.

Tepeyi inip arabaya ulaştım. Bagajı açtım. Bomboştu. Valiz yok olmuştu.

Yine yollara düştüm. Daha ne kadar acaba? Günler, haftalar ya da yıllar mı sürecektir? Kim bilir... Kimin umurunda!

Para peşinde değilim. Özlemini çektiğim şey, verdiği şarap ve öpücük. Arabayla ormanın etrafından geçerken gökyüzüne bakıyorum. Ağaçların arasına bakıyorum. Gelip de beni yeniden onun yanına götürmeleri için atmacayla kurdu bekliyorum. Şansım yok. Şimdilik.

POLİSİYE ROMAN YAZARI OLARAK HÜSEYİN RAHMI GÜRPINAR

Tankut SOYKAN

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın polisiye roman yazarlığına haksızlık yapıldığını düşünüyorum. Tek yazdığı poliseye romanın *Kesik Baş* olduğunu söylemek hiç doğru değil. Aslında *Ben Deli miyim?* de bir poliseye roman hatta Kara Roman türünün ilk Türk örneklerinden görülebilir. Aynı şeyi *Utanmaz Adam* ve *Ölümler Yaşıyorlar mı?* için de söylemek mümkündür.

Gürpınar, ustası Ahmed Mithat Efendi'den birçok konuda olduğu gibi bu konuda da etkilenmiştir muhakkak. *Esrar-ı Cinayat*, Osmanlı döneminde yazılan ilk polisiye romanlardan diye bilinir. Gürpınar'ın da gençliğinde birçok polisiye roman çevirdiği söylenmektedir. Bu nedenle polisiye roman türüne aşina olduğunu tahmin etmek zor değil.

Ayrıca aydınlanmacı bir yazar olarak, özünde rasyonalizme dayanan poliseye romanların cazibesine Gürpınar'ın kapılması doğal. Ancak dönemin polisiye roman furyası içinde kendi özgünlüğünü ortaya koyabilmiştir. Hatta bana kalırsa Hüseyin Rahmi Gürpınar'a bir yazar olarak özgünlüğünü

ÇOĞU ZAMAN GÜRPINAR'IN CEZA HUKUKUNA VE SUÇ OLGUSUNA GETİRDİĞİ, İNSAN DOĞASI VE SOSYAL OLGULARA DAYALI RADİKAL ELEŞTİRİLER NEDENİYLE SOSYALİST DÜŞÜNCELERDEN ETKİLENDİĞİ İFADE EDİLİR. BU YANLIŞTIR; ROMANLARININ BİRÇOK YERİNDE BOLŞEVİZMDEN PEK HOŞLANMADIĞINI AÇIKÇA ORTAYA KOYAR. O ASLINDA TAM BİR NIETZSCHECİDİR.

sağlayan polisiye romanlarındaki tarzıdır. Polisiye roman yazarken katı bir rasyonalizme kapılmamış, psikolojik ve toplumsal meselelerle cinayet olgusu arasında ilişkiler konusunda “aykırı” tespitler yapmıştır. Bu yüzden de *Ben Deli miyim?* kitabıyla kısa sürede kendini mahkeme koridorlarında bulmuştur. Bu davanın Türk hukuk tarihi derslerinde, özellikle ifade özgürlüğü açısından anlatılmasında çok fayda vardır.

ÖZGÜR İRADE MESELESİ

Çoğu zaman Gürpınar’ın ceza hukukuna ve suç olgusuna getirdiği, insan doğası ve sosyal olgulara dayalı radikal eleştiriler nedeniyle sosyalist düşüncelerden etkilendiği ifade edilir. Bu yanlıştır; romanlarının birçok yerinde Bolşevizmden pek hoşlanmadığını açıkça ortaya koyar. O aslında tam bir Nietzschecidir. Bu nedenle, bireyin özgür iradesine dayalı cezai sorumluluk fikrinin köklü bir eleştirisini yaparken Bolşeviklerden farklı olarak, insanın yaşadığı koşulları değiştiremeyeceğini savunur. Romanlarındaki bu karamsar havayı, Karagöz oyunlarını hatırlatan mizahi üslubuyla dağıtmaya çalışırken aslında insanların acizlikle riyle dalga geçer. Üstelik kullandığı “yerli” tiplerle Avrupa’dan gelen bu fikir akımlarını ülke gerçeklerine bir nebze de olsa uygun anlatmaya çalışır.

Kesik Baş’taki Remzi ve Seyid ikilisi, Sherlock Holmes ve Watson’dan daha çok Amanvermez Avni ve Arif’i hatırlatmaktadır. Ancak bunlardan farklı olarak Remzi, cinayeti çözüp suçluları adalete teslim edemez. Cinayeti çözdüğünde katiller çoktan kaçmıştır. Yaşamın acımasızlığında ayakta durmaya çalışırken suça sürüklenen sevgililer, yine de işledikleri cinayetten kurtulamazlar. *Suç ve Ceza*’da da vurgulandığı gibi vicdan azabı en büyük cezadır. Bu sevgililerin de sonunu getirir. Gürpınar, romanını şu sözlerle bitirir: “Tabiat yarattıklarını her ne pahasına olursa olsun başka hayatların zararına yaşamaya zorluyor. Korkunç yasa... Bu duyguda hayvanlarla ortak yaşamının uygarlıkla bağdaşması mümkün müdür? Yasalar insanın bu vahşiliğini yenmeye uğraşıyorlar. Suçluyu cezalandırmak için bulunan çare, yine suçluyu öldürmektir. Zavallı insanlık... Kendi bağrını hançerlemek deliliğine bir tedavi serumu bulabilecek mi?”

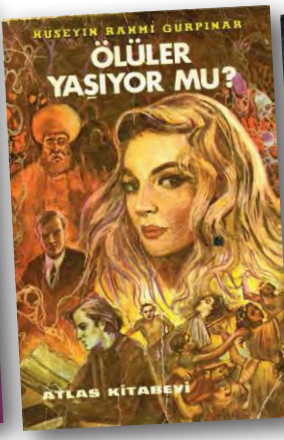
İNSANLAR NEDEN ÖLDÜRÜR?

Ben Deli miyim? romanında Gürpınar, cinayet olgusu özelinde, suç ve cezaya yönelik toplumda ki yerleşik düşünceler konusundaki eleştirilerini daha da derinleştirilmiş olarak sunar. Burada

**“KESİK BAŞ”TAKİ
REMZİ VE SEYİD İKİLİSİ,
SHERLOCK HOLMES VE
WATSON’DAN DAHA ÇOK
AMANVERMEZ AVNİ VE
ARİF’İ HATIRLATMAKTADIR.
ANCAK BUNLARDAN FARKLI
OLARAK REMZİ, CİNAYETİ
ÇÖZÜP SUÇLULARI ADALETE
TESLİM EDEMEZ. CİNAYETİ
ÇÖZDÜĞÜNDE KATİLLER
ÇOKTAN KAÇMIŞTIR.**

kahramanlarımız Şadan ve Kalender Nuri, toplumun tüm yerleşik düşünce kalıplarına ve davranışlarına karşı gelen, kendilerini yarı deli gören iki yakın arkadaşlardır. Birlikte çeşitli delilikler yaparak akıllıların göremedikleri saçma kurallarla eğlenmektedirler. Ancak işler Nuri’nin Sermet isimli evli bir kadına âşık olmasıyla değişir. Çeşitli iftiralarla kadını kocasından ayıracak oyunlar kurmaya karar vermiştir bir kere. Şadan da bu oyuna ilk önce sadece eğlence olsun diye katılır. Ama sonra Sermet’e kendisi âşık olunca kalender dostundan nefret etmeye başlar ve işi cinayet işlemeye kadar vardırır. Bir kuyuda işlenen bu cinayet tam bir trajedidir. *Kesik Baş*’ta kuyu, mak-tulün başının bulunduğu yerken bu sefer bizzat cinayetin işlendiği yerdir. Sonunda amacına ulaşır Sermet’le evlendiği halde, tıpkı *Kesik Baş*’ta olduğu gibi vicdan azabı içerisinde kıvranmaya başlar. Roman, Şadan’ın tam anlamıyla delirip kendini öldürmesiyle biter.

Gürpınar, Şadan’ın dramıyla ilgili olarak da cinayet bağlamında doğa yasaları ve insan yapımı yasalar hakkında düşüncelerini açıklamaya devam eder. “İnsanların adalet ve idare kanunları ne kadar tebeddül etse de tabiatın bu ebedi vahşeti hiç değişmez,” der. “Ölmek doğmanın karşısında muvazeneyi temin eden bir kefedir. Niçin kurban kesiyoruz? Ölmek ve öldürmek tabiatın en büyük ibadetidir. Ben de bu tarikin bir abidi olacağım. Öldüreceğim, sonra öleceğim.” Şadan, işte bu tabiat kanunlarına göre hareket etmek zorunda olan, diğer mahlukatlardan çok da farklı olmayan bir insandır. Doğasının ve toplum yapısının dayatmaları sonucunda kendini bu durumda bulmuştur. Karısı Sermet ceza hukukunun temeli olan özgür irade kurgusuna umutsuzca isyan eder.

“Adalet! Sen merhamet et. Bir makine bozulursa, fena işlerse kabahat makinenin kendisinde midir? Fabrikatörde midir? Aman Yarabbi, felaketlerimizin amili biz miyiz?”

AKILCILIK VS. MİSTİSİZM

Ben Deli miyim? daha çok bir cinayet romanıyken, *Ölümler Yaşıyorlar mı?* romanında kendimizi yine bir hafiye hikâyesinde buluruz. Ancak bu kez birçok mistik öğeyle karşımıza çıkar Gürpınar. Belki de bu yönüyle Canon Doyle’un hep hayalini kurduğu ama bir türlü gerçekleştiremediği mistisizm üzerine yazma amacına bir polisiyede ulaşmak istemiştir. Romanı okumak biraz sabır ister çünkü akılcı ve mistik düşünce taraftarlarının karşılıklı argümanları uzunca bir süre sunulur. Ancak kitap ilerleyen sayfalarında, bir polisiye romanına dönüşmeye başlar. Burada da kahramanımız Dilaver, *Ben Deli miyim?* dekilere benzer bir karakter olup yerleşik birçok düşünceyle dalga geçmektedir. Annesinin hizmetçilik yaptığı köşkte mistik konulara dalmış evin gençleriyle akılcı düşünceyi savunanların tartışmalarına arada bir alaycı bir şekilde katılmaktan zevk almaktadır. Bir süre sonra yanlarındaki köşke son derece gizemli yeni komşuları taşınır. Dilaver, kızlarına âşık olur. Ama kızda bir tuhafılık vardır. Hiç dışarıya çıkmamakta, hep kapalı kaldığı köşkten garip sesler

ve ışıklar gelmektedir. Dilaver bunların nedenini araştırırken arkasında aşk, kıskançlık, cinayet ve ruhların olduğu bir bulmacayı çözmeye başlar. Aslında romandaki birçok öğe “Gulyabani”yi hatırlatmaktadır. Fakat olaylar kısa sürede, *Ben Deli miyim?* dekine benzer bir trajediye dönüşür. Bu sefer cinayet mahalli kuyu değildir; hikâye, köşkün bodrumundaki mahzende iki çürümüş cesedin bulunmasıyla biter.

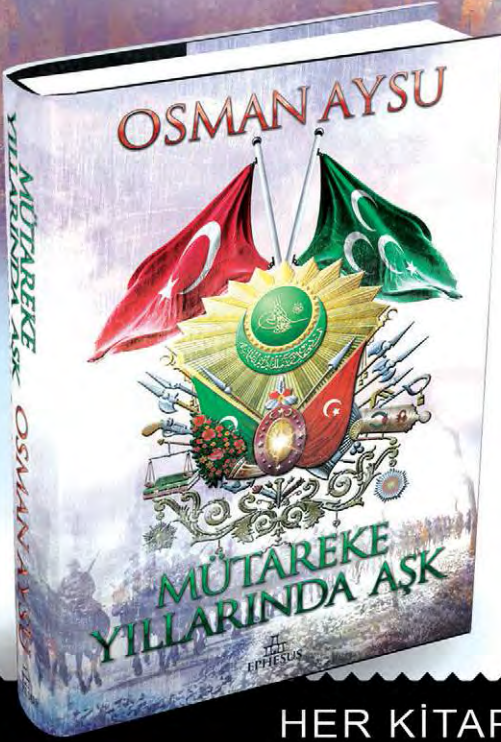
Utanmaz Adam, Gürpınar’ın suçtan ziyade toplumun ahlak konusundaki ikiyüzlülüğünü alaya aldığı bir romanıdır. Bu nedenle cinayet çok daha tali bir olay olarak bu romanda yer alır. Kahramanımız Avnussalah, işinin felsefesini yapmış bir dolandırıcıdır. Romandaki cinayet olayını çözmesindeki amacı adaleti sağlamak değil, şantaj yaparak maddi menfaat sağlamaktır. Bunun dışında daha başka birçok yolla dolandırıcılık yapar. Yalnız dolandırıcılık faaliyetlerinin özellikle üç meslek üzerinde yoğunlaşması ilginçtir: Hukuk, tıp ve gazetecilik. Birçok ahlaki ilkenin toplumdaki eşitsizlikler karşısında anlamını yitirdiğinden bahseder. Özellikle açlık meselesine değinir, insanların ahlaki ve hukuki kuralları çiğnemeye iten bir etken olarak. “Karnım doyduktan sonra niçin insaniyetkâr olmayayım?” der. Tokken açgözlülük yapılmasını hoş karşılamaz. Bir tür tamahkârlıktan yanadır. “Dünyadaki helal haram nazariyeleri yanlış. Bir nefse kifayetten fazla kalan varlıklar haramdır, karın doyuncaya kadar yenen şeyler helaldir,” sözleriyle dinlerin ahlak anlayışını eleştirir.

Sonuç olarak, Hüseyin Rahmi Gürpınar’ı anmadan Türkiye’de polisiye roman tarihinden bahsetmek mümkün değildir. Hatta romanlardaki tarzın daha çok Kara Roman’a yakın olduğunu söylemek mümkündür. Yeni nesil roman yazarlarımız onda, geliştirilebilecek pek çok öğe bulabilirler.

“BEN DELİ MİYİM?” ROMANINDA GÜRPINAR, CİNAYET OLGUSU ÖZELİNDE, SUÇ VE CEZAYA YÖNELİK TOPLUMDAKİ YERLEŞİK DÜŞÜNCELER KONUSUNDAKİ ELEŞTİRİLERİNİ DAHA DA DERİNLEŞTİRİLMİŞ OLARAK SUNAR.

MÜTAREKE YILLARINDA AŞK

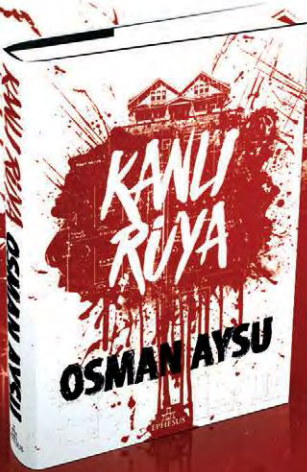
OSMAN AYSU

Osman Aysu'nun usta kalemden çıkan bu eşsiz eser, Milli Mücadele yıllarında yaşanan acı gerçeklerin, türlü zorluğa rağmen vatani savunan ecdadın ve Gazi Mustafa Kemal'in Cumhuriyet'i ilanının hikâyesini bizlere roman tadında aktarıyor.

Savaşın gölgesinde filizlenen aşksa hafızanıza kazınacak türden derin ve çarpıcı.

HER KİTAP YENİ BİR YOLCULUKTUR...

Şüphe ve ihanetin gölgesinde işlenen cinayetler ve akıl almaz bir olay örgüsü...

Üç devleti ilgilendiren yetmiş yıllık bu büyük sır nedir?
Neden gerçekler saklanmak zorundadır?

EPHESUS

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

[/EphesusYayinlari](#)
[@ephesusyayinlari](#)

[/EphesusYayinlar](#)
[@EphesusYayin](#)

"O YÜZDEN İŞE EN BAŞINDAN, KUŞLU KÖŞK'TEN
BAŞLAMAYI DÜŞÜNDÜM. KÖŞK'TEN BİR VAKİTLER APAR
TOPAR TARD EDİLEN RUS MÜREBBİYENİN PEŞİNE
DÜŞMEYE KARAR VERDİM."

"KUŞLU KÖŞK HİZMETLİLERİNİN
ANLATTIKLARINDAN HAREKETLE
KADINI ETRAFLIÇA TARİF EDİP
SORDUM."

"GAYRİMÜSLİMLER KAYIT TUTMADA
BİZDEN DAHA TITİZLER DOĞRUSU.
ŞANSIM YAVER GİTTİ VE KADININ
İZİNE ULAŞTIM..."

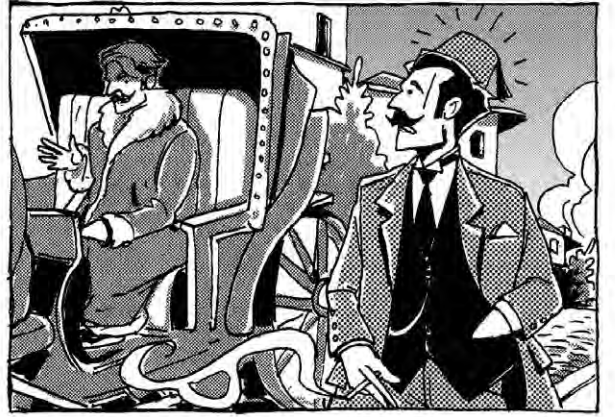
"KADIN GERÇEKTEN DE KÖŞK'TEN AYRILDIKTAN
SONRA BU CEMİYETE SİĞİNİŞ, BURADA BİR
MÜDDET MİSAFİR EDİLMİŞTİ. DAHA SONRA
ÇOCUĞUNUN KLEFTECİLİK YAPTIĞI ANLAŞILINCA
MİSAFİRHANE AHALİSİ İKİSİNİ DE İSTEMEMİŞTİ.
ONLARIN DA AYRILMASI İCAP ETMİŞTİ."

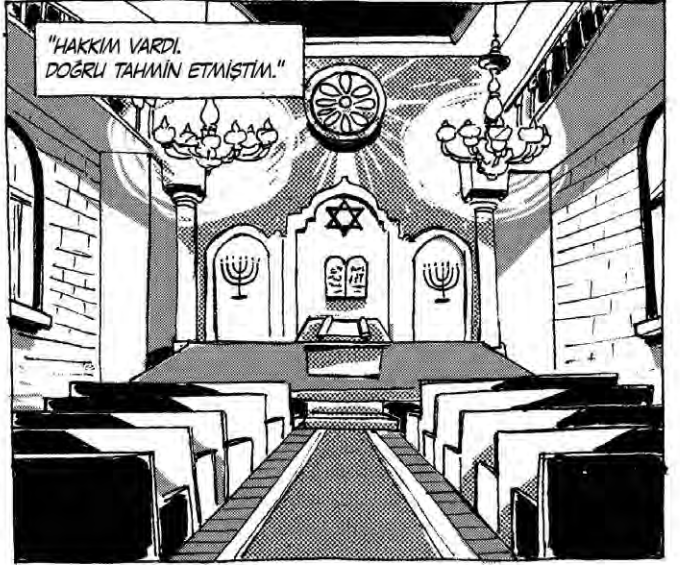
"O VAKİTLER AŞKENAZ CEMAATI İLE SEFARAD CEMAATİNİN ARALARI BİRAZ LİMONIYDI. PEK İHTİMAL VERMİYORDUM YA, KADININ HILFSVEREİN'DAN ÇIKINCA SEFARAD'LARA SİĞİNİŞ OLABİLECEĞİ ŞÜPHESİNİ BERTARAF ETMEK İÇİN GALATA'YA YOLLANDIM YİNE DE."

"ZÜLFARİS'E DOĞRU GİDERKEN YOLDA YİNE O ADAMI GÖRDÜM. DAHA DOĞRUSU O KÜRKÜ. BU KEZ İLK GÖRDÜĞÜM ADAMIN ÜSTÜNDEYDİ. OYSA Kİ SOHBET ETME İMKANI BULDUĞUM İKİNCİ ADAM SADECE KENDİSİNDE OLDUĞUNU SÖYLEMİŞ İDİ. DÜNYA KÜÇÜK DEYİP ALDIRMADIM, YOLU MA DEVAM ETTİM."

"ALEKSEYA, HILFSVEREİN'DAN AYRILDIKTAN SONRA ALYANS İSRAELİT'İN MİSAFİRHANESİNE SİĞİNİŞ OLABİLİRDİ. BUNU DA BİLSE BİLSE KADİM DOSTUM RABİ MAÇORO BİLİRDİ."

"HAKKIM VARDI. DOĞRU TAHMİN ETMİŞTİM."

"KADIN, ÇOCUĞU İLE BERABER ALYANS'IN MİSAFİRHANESİNDE BİR YILDAN FAZLA KALMIŞTI. BU VAKİTTEN SONRA BİR İŞ BULDUĞUNU SÖYLEYİP AYRILMIŞ, BİR DAHA DA İRTİBAT KURMAMIŞTI NE ALYANS'LA NE DE CEMAATLE."

GRASYAS POR ESTAS
ENFORMASYONES, HAHAM
EFENDİ, HAIM NAHUM EFENDİ'YE
ÇOK SELAM, POR FAVOR.

B'SLOM,
MÜDEİLUMUMİ EFENDİCİYİM,
YENE BEKLERİM.
ÇAYA DA YELİN!

"RABİ MAÇORO'NUN TÜM MUAVENETİNE RAĞMEN BİR NETİCE ALAMAMISIM. İZİNİ TAM BULDUM DERKEN HER SEFERİNDE KAYBEDİYORDUM. KALEME DÖNMEM LAZIMDI. ÖĞLEDEN SONRA MÖŞYÖ BONAVENTURA'NIN SEVGİLİSİNİ, ONDAN BİR SAAT SONRA DA ESİNİ İSTİNTAK EDECEKTİM."

"KALEME VARDIĞIMDA BİRAZ GEÇ KALDIĞIMI FARK ETTİM. MERHUM BONAVENTURA'NIN GENC SEVGİLİSİ ANA LUCIA BONALLUMİ OFİSİMDE OTURMUŞ BENİ BEKLİYORDU."

"MAALESEF BİR ŞEY ÇIKMAMIŞTI. GENC KIZ PEK BİR ŞEY BİLMİYORDU. KARISINDAN BİR ŞEYLER ÖĞRENMEKTEN BAŞKA ÜMİDİM KALMAMIŞTI..."

"MADAM BONAVENTURA'YA DA SAYISIZ SUALLER SORDUM. MATEESSÜF ONDAN DA İSİME YARAYACAK EN UFAK BİR MALLUMAT ALAMADIM. CİNAYETİ TENVİR EDECEK HİCBİR ŞEY BİLMİYORDU."

"İki MAKTULÜN DE YAKINLARI BİR HUSUMETTEN HABERDAR OLMADIKLARINI İSRARLA SÖYLEYİP DURUYORLARDI. DEMEK Kİ YA ÇOK GİZLİ BİR İS ÇEVİRMİŞTİ BU ADAMLAR YA DA ONLARIN BİLDİĞİNDEN DAHA ESKİYE DAYANAN BİR DAVA VARDI. İki TİCCARİN ARASINDAKİ MÜNASEBETİ TETKİK ETMİYE KARAR VERMİŞTİM Kİ..."

"...BİR PAŞANIN EVİNE GEÇMİŞ. ABDÜLHAMİD'İN HALLİNDEN SONRA İSE KAÇAN PAŞA İLE BİRLİKTE KAHİRE'YE GİTTİĞİNİ İŞİTİMİŞ GABAY EFENDİ."

LONDRA'DA HOŞ CİNAYET

Röportaj: Hüseyin ÇUKUR

BİZ BUGÜN CONAN DOYLE, POE, AGATHA CHRISTIE, DASHIELL HAMMETT YA DA PATRICIA HIGHSMITH GİBİ YAZAMAYIZ VE YAZMAMALIYIZ DA. AMA ONLARIN GELİŞTİRDİĞİ TRÜKLERİ, ANLATIM BİÇİMLERİNİ KULLANMAYACAĞIZ ANLAMINA GELMİYOR, BU TRÜKLER ZATEN ONLARIN "SUÇ VE CEZA" İLİŞKİSİNDEN DEVŞİRDİKLERİ OLGULAR VE ONLAR ÖNCÜ. MESELA CHRISTIE KENDİ KOYDUĞU POLİSİYENİN KURALLARINI YIKAR.

Rıza Kıracı'la son romanı bağlamında söyleştik...

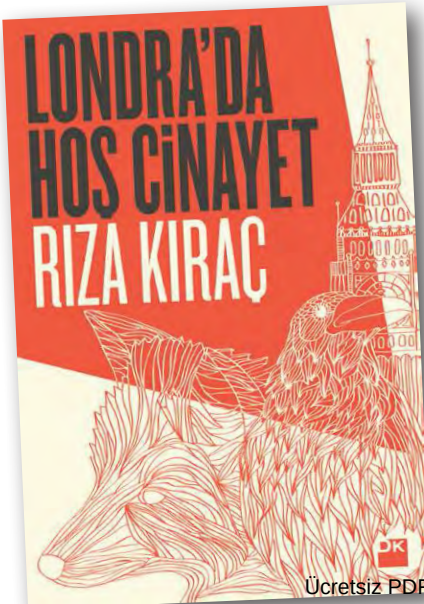
Uzun bir aradan sonra yeniden polisiye yazmanızın özel bir nedeni var mı?

Bu aranın özel bir nedeni yok, kendi gündemimi takip ettim. Zaten "criminal" bir ülkede yaşarken yazdığımız her şeyin içine biraz polis sızıyor! Elinizi attığınız yerden suç-suçlu-mağdur ve bunlarla ilişkili ayrıntılara giriyorsunuz. Diğer romanlarımda izlek olarak polisiye olgular hep vardı. *Londra'da Hoş Cinayet*'i yazmaya 2009 yılında başlamıştım. Sonra onu yazmaya ara verdim ve "öfke nöbetiyle" *Babam Fried'u Bilmeden Öldü* romanını yazdım. Elbette, bugünkü okuma-eleştiri kültürü içinde sessizliğe gömüldü! Derine, merkeze inmedikçe hiç kimse kimin neyi, ne zaman, neyi hedefleyerek, öngörerek yazdığını anlamlandıramaz. Bu, yazarın derdiyle piyasanın derdi arasındaki çelişkinin göstergesidir. Polisiye yazıyorsan genellikle piyasaya oynuyorsun algısı hâkimdir, böyle düşünenlerin bu türün kıymetini yeterince bilmediklerini söyleyebilirim.

O zaman soruyu değiştiriyorum, size *Londra'da Hoş Cinayet*'i yazdıran öfkenin nedeni nedir?

Türkiye'de yaşanan şiddet ortamının nedeni her neyse bana bu romanı yazdıran güdü de odur. Hak hukukun, siyasetin, gazeteciliğin, edebiyatın, sinemanın, felsefenin, tarihin, dinin ve en önemlisi kültürün yalan dolan olduğu bir coğrafyada hiçbir şeye öfkelenmiyorsanız sizde bir sorun vardır. Bu sorunu görüyor, anlatmaya çalışıyorsanız ve yazdıklarınıza "komplo teorisi" diyorlarsa ya da öngörünüzle dalga geçiyorlarsa ama en kötüsü görmezden geliyorlarsa yaşadığınız toplumda bir sorun vardır ki zaten var!

Bu söylediklerinizin romanınızla ilişkisini anlamadım tam olarak... Çünkü siz yakın tarihle ilgili *Londra'da geçen, yaşanması muhtemel bir macera anlatıyorsunuz.*

Bu, Türkiye tarihine nereden baktığımızla ilgili. Romanda anlatılan tarihsel kesit 2009 ile 2010 arasında bir yerde. Romanın son bölümünde anlatılan “Londra isyanı” işkembeden yazılmadı. Ama o isyanın Gezi isyanıyla benzer-benzemez bir ilişkisi var! Marksistler, dünya devriminin “üçüncü dünya” ülkelerinde değil kapitalizmin merkezlerinde başlayacağını öngördü yıllar önce ve öngörünün hâlâ geçerli olduğunu düşünüyorum. Niye böyle düşünüyorum? Birincisi, Batı’da oluşan bir devrim dalgasının daha keskin sonuçları olacağından; ikincisi, biz de dahil olmak üzere “üçüncü dünya” ülkeleri Batı kapitalizmi tarafından esir alınmış durumda. Eski kafalı olduğum için belki, teknolojik gelişmeler, internet ve sanal dünya bunun bir nedeni değil aracı olabilir. Geline süreci internetini kaybeden insanın değil, hâlâ aç kalan insanın gerçek anlamda isyan ettiğini gördük. Batı’daki lokal isyanlarda insanlar önce marketleri, sonra teknoloji mağazalarını yağmaladı. Burası çok dikkat çekici. Ama bunlar kolluk kuvvetleri marifetiyle şimdilik bastırılabilir, isyan edenlerin yarın bununla yetineceğini kimse garanti edemez.

Romanın adıyla Ernest Mandel’in *Hoş Cinayet* adlı kitabına atıfta bulunuyorsunuz. Buna niye ihtiyaç duyduunuz?

Marksistler, solcular polisiyeyi kaçış romanı olarak tanımlar. Ancak bu cenah içinde polisiye romanı en çok onlar takip eder. Mandel’in *Hoş Cinayet*’inin polisiye romanları sınıflandıran, suç ile kapitalizm arasındaki ilişkiyi doğrudan açıklamaya çalışan ve metinlerdeki neden-sonuç ilişkisini ideolojik olarak en iyi eleştiren kitap olduğunu düşünüyorum. Polisiyeyle ilgilenen bir solcunun bunu okumaması az bir ihtimaldir.

Romanın kurgusundan bahsedelim biraz. Karmaşık, tarihsel olarak ileri geri sıçramalar var. Böyle bir anlatım sizce okuru tedirgin etmez mi?

Biz bugün Conan Doyle, Poe, Agatha Christie, Dashiell Hammett ya da Patricia Highsmith gibi yazamayız ve yazmamalıyız da. Ama onların geliştirdiği trükleri, anlatım biçimlerini kullanmaya-çağır anlamına gelmiyor, bu trükler zaten onların “suç ve ceza” ilişkisinden devşirdikleri olgular ve onlar öncü. Mesela Christie kendi koyduğu polisiyenin kurallarını yıkar. *On Küçük Zenci*’yi nasıl okumak gerekiyor bilmiyorum! Bir yanıyla da sinema kurgusunun edebiyat kurgusunu, edebiyat kurgusunun sinema kurgusunu beslediğini düşünüyorum. *Londra’da Hoş Cinayet* böyle bir mantıkla yazılmıştır. Sadece anlattığı hikâyenin cazibesi değil, anlatım biçimiyle bir şeyleri yerine oturtmak, ilgiyi diri tutmak ama bunu boşuna yapmamak

BİR OKUR OLARAK SADECE MACERANIN DEVAMINI DÜŞÜNÜYORSANIZ ZATEN ANLATILANA VÂKIF OLAMAMIŞSINIZ DEMEKTİR. OLUP BİTENİN ARKA PLANINDA BİR ŞEY OLDUĞUNU HİSSEDİP YAZARIN BUNU ANLATMASINI BEKLERSENİZ İYİ BİR OKURSUNUZDUR.

gibi bir kaygısı var. Olmuştur, olmamıştır, bu başka bir mesele ama benim beklentim okurun yapbozu tamamlayacak kadar sabırlı olması.

Londra'daki macera tam başlayacakken birden 1990'lı yıllara, Zonguldak'taki madenci grevine gidiyoruz. Bu, hikâyeyi uzatıp okuru asıl akıştan koparmıyor mu?

Bir okur olarak sadece maceranın devamını düşünüyorsanız zaten anlatılana vâkif olamamışsınız demektir. Olup bitenin arka planında bir şey olduğunu hissedip yazarın bunu anlatmasını beklerseniz iyi bir okursunuzdur. Meryem'i ve Sadık İrfan'ı Londra'ya getiren süreç Turgut Özal döneminde başlamıştır ve sonrasında devam etmiştir. Bugün kimse 90'lı yıllarda neler olduğuna dikkat çekmiyor, 89'daki sol enerjiyi devam ettirebilseydik ne 28 Şubat ne 15 Temmuz denilen garabet yaşanacaktı. Suriye'ye de girmeyecektik. Şimdi, "sol kaybetti" onlar kazandı deniliyor ama gerçekten kazandı mı? Bugün asıl sormamız gereken soru bu. Kitapla ilgili verdiğim ilk röportajda, "Dünyadan Soyutlanma Sürecimiz" başladı demiştim. Onun ardından on beş gün geçmeden "Şangay Beşlisi" edebiyatı başladı. Ardından "dolarları bozdurun" eylemi. Salaklığın anlamı yok, çok değil, birkaç yıl sonra Türkiye nükleer bomba yapıyor fragmanı etrafında bir politika oluşturabilir Batılı ülkeler. Bunun ne anlama geldiğini Irak ve Suriye'de gördük. Bu söylediklerimin romanla ne ilgisi var? Ancak okuyunca görebilirsiniz.

Yeniden romana dönmek istiyorum.

Romanın dışına çıkmadık zaten, orada anlatılanlardan dolayı olarak bahsediyoruz.

Ama ben Meryem'i merak ediyorum. Fazla idealist gibi geliyor bana. Yani herkesten kazık yemesine rağmen inancını kaybetmiyor, kendine bir hayat kurmuyor ama niye Londra'ya gidiyor, orası biraz dengeyi bozmuyor mu?

Kapitalist güdü dışında yapılan bütün farklı davranış biçimleri idealizmle tanımlanıyor. Demek ki burada iyi bir şey var! Meryem dirençli bir karakter ama aslında dikkat çekmek istediğim şey hem kadın hem de Alevi ve Marksist. Türkiye'de politik mücadelede kadınların daha dirençli, inatçı olduğunu düşünüyorum. Türkiye'de direncin temeli Cumartesi Anneleri dememizin bir anlamı olmalı! Baba terk eder, anne direnir. Bu yüzden romanda da aslında hiç bahsi geçmeyen Meryem'in annesi aslında direnendir. Onun mirasını Londra'ya götürür Meryem. Ama başka bir önemli şey, Sadık İrfan ve Meryem'in babası düzenle bir yerde uyuyor, sözde müşterek çıkarları vardır ama tıpkı Kürt ve Alevi erkek liderlerde olduğu gibi iktidar tarafından kandırılırlar! Ama kadınlar kandırılamaz, onlar önce eşlerinin dediğine riayet eder, sonra onlara ve iktidara isyan eder. Meryem, Londra'ya yerleşmek için gitmiyor sadece koşullar onun orada kalmasını kolaylaştırıyor.

Tilki hikâyesinin iz sürücüsü, diyorsunuz romanın başında, sonra tilki ve güvercinlerin neler yaptığına tanık oluyoruz. Bu olanağanüstülükler polisiye romanlarda az görülür.

Polisiye romanlarda bu türlerin görülmediğini söylemek için literatürün tamamına hâkim olmamız gerekiyor. Ben bilmiyorum açıkçası ama kendimi böyle sınırlamak işime gelmiyor. Dölgün Video'daki büyülü gerçekçi havayı bu romanda devam ettirmek istedim. Bu tür romanda bu yapılmaz, şu tür romanda bu olmaz gibi saçma kısıtlamaları kim koyduysa bu onun derdi. Bireyin doğayla ilişkisine, sezgilerine hep güvenirim, yanılma payı yüksek olsa bile. Önemli olan bunu romanda inandırıcı kılmaktır, gerçekle yan yana koymaktır; gerçeğin ne olup olmadığını bilmese-niz, hissedersiniz kimi zaman. Bu da sizin yaratıcılığınızı körükler.

Son olarak romanın Türkiye gerçeğinin neresinde durduğunu sorsam...

Türkiye gerçekliğini kaybetmiş durumda. Marquez'in *Başkan Babamızın Sonbaharı* adlı kısa romanında anlattığı büyülü gerçekçi durumu yaşıyoruz. Roman, devlet başkanlık sarayında otlayan inekleri anlatarak açılır ve o ülkenin askeri darbelerle, diktatörlerle tarihsel sınavını anlatır. Sonunda anlarız ki her şey iktidarın kendini yok etmesi üzerine kurulmuştur. Bu sadece bir öngörü değildir, yaşanmış, sınanmış Güney Amerika ülkelerinin tarihidir. Şimdi bu tarihin benzerini Ortadoğu'da yaşıyoruz, Türkiye'de yaşıyoruz.

Yazdıklarınızdan Hemen Vazgeçmeyin!

Bugüne kadar metinlerinizi hiç kimseye okutamamış
Eserinizi gönderdiğiniz yayınevlerinden geri dönüş alamamış
Edebiyat dergilerinde kendinize yer bulamamış olabilirsiniz

Bu Yolda Yalnız Değilsiniz

Her eseriniz için bir yazar, bir editör ve Yazım Kılavuzu'ndan
kapsamlı değerlendirmeler gönderelim
İlk cümlenizden son cümlenize kadar sizinleyiz

www.yazimkilavuzu.com.tr

GEÇMİŞE GÖMÜLMÜŞ SIRLAR

Ceyhan USANMAZ

1974 YILINDA İSVEÇ'İN KÜÇÜK KIYI KASABALARINDAN BİRİ OLAN FJÄLLBACKA'DA DOĞAN CAMILLA LÄCKBERG, ROMANLARININ MERKEZİNE DE HEP FJÄLLBACKA'YI YERLEŞTİRİYOR. POLİSİYELERİNİN ORTAK NOKTALARINDAN BİRİ DE, İLK BAKIŞTA BASİT AÇIKLAMALARA SAHİPMİŞ GİBİ GÖRÜNEN OLAYLARIN GİDEREK DALLANIP BUDAKLANMASI VE İŞİN UCUNUN BİR ŞEKİLDE GEÇMİŞE GÖMÜLMÜŞ -ÜZERİ ÖRTÜLMEMEYE ÇALIŞILMIŞ- SİRLARA DAYANMASI.

Türkçedeki İskandinav polisiyeleri konusunda zaten türün takipçilerini “do-yuracak” bir rakama ulaşmış değiliz. Dünya çapında belli başlı özellikleriyle ün kazanmış olmalarına rağmen, henüz Türkçede bir kitabı bile yayımlanmamış çok sayıda

İskandinav polisiye yazarı var . Bu bir yana, Türkçeye çevrilmiş isimler konusunda da bir garabet söz konusu; bir türlü tamamlanamayan ya da tamamlanma yolunda ilerlese de sıra gözetilmeyen serilerle karşı karşıyayız...

Örneğin, Kuzeyli polisiyelerin temellerinden biri olarak nitelendirebileceğimiz Martin Beck serisi. Maj Sjöwall ile Per Wahlöö ikilisinin 1965-1975 yılları arasında yazdıkları on kitaplık Martin Beck serisi, 1970’li yıllarda ilk olarak yayımlandığında Türkiye’de de sevilmiş ancak ilk altı kitabın ardından devamı getirilememiştir. Yıllar içinde tam anlamıyla “unutulan” bu seriyle ancak 2000’li yıllarda yeniden karşılaşabiliştik. İnkılâp Kitabevi tarafından 2004’te yeniden yayımlanmaya başlayan serinin bu sefer eksik kitapları da tamamlanacak gibi görünüyordu. Yedinci kitap *Saffle Pislği* 2005’te yayımlandı ancak sekizinci kitap olarak *Kilitli Oda’yı* beklerken nedense bir atlama yapıldı ve dokuzuncu kitap *Polis Katili* çıktı; *Teröristler* isimli son kitap da zaten hiç yayımlanmadı. Böylelikle Martin Beck serisi Türkçede yine eksik kalmış oldu. Hatta şimdilerde, İnkılâp Kitabevi tarafından yapılan yeniden basımlara bile ulaşmak pek kolay değil maalesef.

İskandinav polisiyeleri konusundaki talihsizliğimize daha yakın tarihli bir örnek olarak da Jo Nesbo’yu gösterebiliriz. Jo Nesbo, şu sıralar Kuzeyli polisiyelerin “rock starı” olarak kabul edilmesine karşın, diğer bir deyişle bu kadar popüler bir ismin dahi kaleme aldığı Harry Hole serisi hem henüz Türkçede tamamlanamamış değil hem de 5-3-4 gibi karmakarışık bir sıralamayla yayımlanmaya başlamıştı. Neyse ki Doğan Kitap, bir taraftan seriye devam ederken bir taraftan da geriye dönük olarak gedikleri kapatmaya

başladı. Geçen yılın ekim ayında, Jo Nesbo'nun kaleme aldığı ilk Harry Hole macerası olan *Yarasa* yayımlandı; serinin ikinci kitabı olan *Cockroaches* da yayınevinin 2017 yayın planındaymış. Yani seriye henüz başlamamış olanlar daha şanslı; *Cockroaches*'in da Türkçede yayımlanmasıyla birlikte Harry Hole serisini, dokuzuncu kitaba kadar eksiksiz-gediksiz okumak mümkün olacak. (Jo Nesbo ise bu arada boş durmuyor elbette! Bir taraftan aynı adlı romanından uyarlanan *Kardan Adam* filminden ilk görüntüler gelmeye başladı; diğer taraftan da Harry Hole serisinin on birinci kitabı *The Thirst* için ön siparişler alınmaya başlanmış bile. Bu yeni maceranın yayın tarihi Nisan 2017.)

Bu iki örnekten yola çıkarak değerlendirdiğimizde, İsveçli yazar Camilla Läckberg konusunda şanslı olduğumuz söylenebilir aslında. 2012 yılında *Buz Prenses* adlı ilk romanıyla başladık ve her yıla bir tane olmak üzere (2013'te *Vaiz*, 2014'te *Taş Ustası*, 2015'te *Yabancı*) en son 2016 Haziran'ında yayımlanan *Saklı Çocuk* ile eksiksiz gediksiz ilerlemeye devam ediyoruz seride. Ama bu sefer de takibimizi yaklaşık 10 yıl geriden yapıyoruz! Çünkü *Saklı Çocuk*'un orijinali 2007 yılında yayımlanmıştı...

1974 yılında İsveç'in küçük kıyı kasabalarından biri olan Fjällbacka'da doğan Camilla Läckberg, romanlarının merkezine de hep Fjällbacka'yı yerleştiriyor. Polisyelerinin ortak noktalarından biri de, ilk bakışta basit açıklamalara sahipmiş gibi görünen olayların giderek dallanıp budaklanması ve işin ucunun bir şekilde geçmişe gömülmüş -üzeri örtülmeye çalışılmış- sırlara dayanması. Örneğin *Vaiz*'de yirmi yıl öncesine, *Taş Ustası*'nda ise 1920'lere dek uzanan bir hikâye okumuştuk. Elimizdeki -şimdilik- son romanı olan *Saklı Çocuk*'ta da bu sefer, tıpkı dedektif Patrik Hedström gibi, Camilla Läckberg'in önceki romanlarından aşına olduğumuz karakteri, yazar Erica Falck'ın aile geçmişine ilişkin bir hikâye yer alıyor.

Romanlarda geçmişe dönmenin bir sakıncası yok elbette ama biraz önce bahsettiğimiz gibi, çağdaş bir yazarı geriden takip etmek zaman zaman bazı "olumsuzluklara" neden olabiliyor. Örneğin *Yabancı* romanında Camilla Läckberg, Fjällbacka'yı, "Biri Bizi Gözetliyor"vari bir reality show programının mekânına dönüştürmüştü. Sonuçta *Yabancı* romanının orijinalinin yayımlandığı 2006 yılı, benzeri programların en çok ilgi gördüğü zamanlardı ama bizler romanın Türkçesini ancak 2015 yılında okuyabildiğimiz için böylesi bir güncellikten söz edemiyoruz.

Saklı Çocuk'la ilgili olarak da aynı adlı film

uyarlamasının bir "engel" teşkil ettiğini söyleyebiliriz belki. Ne de olsa zamanında, ödüllü İsveçli yönetmen Per Hanefjord'un 2013 tarihli bu filmini izleyenler açısından *Saklı Çocuk*'taki hikâyenin "he-yecamı" azalmış olabilir. Ama yine de şuna sığabiliriz sanırım; bir kitap, her zaman için bir filmten daha çok şey vaat eder.

Biraz da Camilla Läckberg'in geçmişine dönecek olursak... Üniversitede iktisat okuyan Läckberg, çalışma hayatına da bu doğrultuda adım atıyor. Fakat kariyerine bir ekonomist olarak devam eden Läckberg'in pek mutlu olmadığını fark eden ailesi, bir yılbaşı hediyesi olarak onu bir yaratıcı yazarlık kursuna gönderiyor. İşte, tüm bu polisyelerin ve 2 yemek kitabıyla 5 çocuk kitabının başlangıcı bu yaratıcı yazarlık kursuna dayanıyor.

Läckberg'in romanları, Kuzeyli polisyelerin geleneksel kalıplarına tam olarak oturmuyor olabilir ama türün inceliklerine hâkim olduğu, bir röportajındaki şu cümlelerinden anlaşılabilir: "Dünyanın her tarafında insanlar, İsveç'in suçun, fakirliğin ve politik sorunların olmadığı mükemmel bir toplum olduğunu sanıyor. Ama bizde de bu sorunların hepsi var. Yani İsveç sanıldığı kadar huzurlu bir yer değil. Bilhassa 'kadınların' yaşadıklarının altını çizmek gerek." (*Hürriyet*, 23 Haziran 2012)

Camilla Läckberg

UCUBE

Cenk ÇALIŞIR

Dizilerde, sinema filmle-
rinde ufak tefek roller
arak hayatta kalmaya çalış-
san onlarca set emekçisinden
biriydin. Diyaloglu figüran ya
da sesli figüran diyorlar bize.
Öyle yumruğu, kurşunu yiyip
gözükmesiyle ölmesi bir olan-
lardan değiliz yani. Bildiğin

konusuyoruz. Konuştun mu perdede, bir karakter
oluyorsun. Sahnede adın oluyor. Senarist, FGR
diye yazmıyor. Ali yazıyor mesela, Yalçın yazıyor,
canı ne isterse, aklına kim geliyorsa o sırada onu
yazıyor. Biz de birkaç dakikalığına Ali oluyoruz,
Veli oluyoruz, senin anlayacağın, adam oluyoruz.

O birkaç dakika için nasıl havahıyız ama. Kos-
koca yönetmen, bak şimdi yönetmen dediysem
bütün Türkiye tanıyor, onlarca filmi, filmi kadar
da ödülü var. Hah işte o yönetmen, “Figüranlar
hazır olsun,” diye bağırırken bana dönüp, “Ezberin
tam mı?” diye soruyor. “Ali,” diyor, “Yalçın,” diyor
o gün, o sette kim olduysam artık.

Yine bir gün set bitti. Üzerimi değişip servise
yetiyeceğim; yönetmen, asistanlarından biriyle
haber göndermiş, “Garsonu oynayan beklesin,
çıkmasın,” demiş. Bir telaş sardı beni, oldum
sana deli beygir. Heyecandan soyunamıyorum,
giyinemiyorum. Çıkardığımı giyiyorum, giydiği-
mi çıkartıyorum. Neyse gittim hocanın yanına.
Yanıdakilere bir baş işaretini yaptı, hepsi uzadı.
Hocanın eliyle gösterdiği sandalyeye iliştim. Elle-
rim dizlerimin arasında bekliyorum. Bir bardağa
viski koydu, uzattı.

“Ulan!” dedim, “Ne iş?” Sanat ortamlarında çok
oluyor böyle şeyler diye duyarız hep ama, “Yok
ulan...” diyorum bir yandan gül gibi karısı, bo-
yunca çocukları, çuvala parası var. “Kendini bana
mı tövbe tövbe...” Sonra, “Ulan kayacak mı la bu?
Bana mı göz koydu onca labunya varken etrafta?”
diyorum. Hayır, malzeme bu. Bildiğin kuru göt
yani bendeki.

Adını söyle desen şimdi bilemem. Bardaktaki
viskiden bir yudum aldım, gırtlığım yarıldı. O ka-
dar para verip nasıl içiyorlar o zehir gibi şeyi hiç

aklım almaz. Hele ki Türk’sün. Rakı diye bir şey
bulmuş ataların. Neyse hoca, “Adın neydi senin?”
diye girdi mevzuya.

“Mustafa,” dedim.

“Kast merkezin Linda, değil mi? Çalıştığın
ajans?”

“Evet ama birkaç ajansta daha dosyam var.”

Hoca, bir başka sinema projesi için ajanslarla
görüştüğünü söyledi. “Değişik bir rol için oyuncu
arıyorum,” dedi. “Linda seni önerdi.”

Viskiden koca bir yudum aldım. Nasıl tatlı
geldi meret. Dedim, oğlum Mustafa, alışman lazım
bu tada, hoca seninle iş konuşuyor. Sen sana
kaldın mı rakının yeri ayrı, diyorum içimden.
Hoca duymasın, iş bozulmasın diye iç sesim bile
fısıltıyla konuşuyor. Bir yandan diyorum, Linda
beni ne ara görmüş de önermiş. Öbür taraftan
içim içimden taşıyor, ulan diyorum sonunda biri
fark etti yeteneğimi. Aklımdan elli beş tane şey
aynı anda geçiyor. Birini tutsam öbürü yanımdan
sırıtıp geçiyor, tuttuğumu bırakıyorum, diğerini
kovalıyorum. Kovaladığımı unutup bir başka
fikirin hayalinde koşuyorum. Önce diyorum,
araba alırım. Tek kapı olanlardan. Kırmızı. Üst baş
problem değil; onlar ucuz iş. Bir tane asistanım
olur. Giyeceğim markaları, gideceğim mekânları
öğretir. Sonra diyorum, façaya da girişmek lazım.
Dişlerden başlamalı. Koskoca jön öyle sigara
lekesiyle olmaz diyorum. Gülmek de yakışır bana
hani. Hep gülen pozlar veririm gazetecilere. Sırt-
madan ama. Hafif yan böyle. Şimdiki bilmez,
tam Alain Delon duruşu. Kaşlar kalkık ya benim,
altına bir de Tony Curtis bakışı. Yeşilçam dar gelir,
yeniden yaratırım Hollywood’u. A.ına bile korum
Oscar’ın.

“Bana ucube lazım,” dedi hoca.

Dur hocam şimdi ne ucubesi, diye soruyorum
kendime. Elimdeki boş bardağa bakarken. Dibinde
kalan son buzun hızla eridiğini görebiliyorum.

“Ucube derken...” diyorum soruyu tamamlaya-
masam da hoca uzatmıyor.

“Ucube len işte!” diye kestirip atıyor. Bakışları
sert. Hoca anlatıyor yeni projesinin bir intikam
öyküsü olduğunu.

Kaçmak, saklanmak istedikçe yakalandığım gerçekliğim.

İşte, yine odamda, karanlığımda, yalnızlığımdayım. Duvarın neredeyse yarısını kaplayan aynaya bakıyorum. Rujla çizdiğim iki beden çizgisine. Düşük belli, üçgen vücudun içine sokuyorum kendimi. Kollarımı açıp kanatlarımı şişirmeye, yapılı bir erkeğe dönüşmeye çalışıyorum. Önümde sallanan pembe et uzantısı doğruluyor bunu. Ben bir erkeğim.

Bir adım sola kayıyorum. İnce beli yüksek, bacakları etli, kadın şeklini doldurmaya çalışıyorum bu kez. Tomurcuk memelerime, kılı göğsüme bakıyorum. Bacaklarımın arasındaki derin çizgiye sokuyorum ortaparmağımı. Ben bir kadınıam.

Öfkeliyim. İki bin doğumdan birine denk geldim için kızgın ve kırgınım. Bunun bir ceza ya da mükafat olmasıyla ilgili değilim. Doğarken hangi suçu işlemiş ya da neyi başarmış olabilirim ki? Tek bildiğim normal olmadığım. Her iki bin kişiden bin dokuz yüz doksan dokuzu için normal değilim. Bununla yaşamayı öğrenmek zorundaydım. Hayatta kalmak için porno piyasasında yer aldım. Fotoğrafçılara pozlar verip filmlerde oynadım. Perdeyle, sahneyle, karakterle, yaşam içinde yaşanabilen başka hayatlarla orada tanıştım. Kendim olmaktan kaçabilmek için ben olmayan hayatları yaşamam gerektiğini o günlerde fark ettim.

Odadaki aynanın kadın tarafını kırdım. Parmagımı o yarığa bir daha sokmayacak, tam bir erkek olacaktım. Sesimle, tıraşım, tespihimle.

Kast merkezlerini dolaşmaya başladım. Hem kendimden kaçacak hem de ihtiyacım olan parayı kazanacaktım.

Linda Ajans'ta tanıtım videomu çeken kıza duyduğum ilgiyle, belki de bir an önce rol bulur umuyla kısa sürede yakınlaştık. O gece geldiğinde sırrımı öğrendi. İlişkimize başlamadan bitti.

Yine de o sır, onda saklı kalmaktan çıkabildiği için çekim sonrasında hocanın karşısında elinde viski bardağıyla oturabildim. Hoca, çekeceği filmi festival için düşündüğünü söyledi. Sanat kariyerinde önemli bir dönemeç olacaktı. Senaryosunu kendisi yazmıştı. Öyküsünü, çekerken nelere dikkat edeceğini, benden ve diğer oyuncuların neler beklediğini anlatırken heyecanı yüzünü kaplıyordu.

Filmini göndereceği uluslararası festivalleri, sanat camiasında getireceği sesi, alacağı ödülleri anlatırken ikinci kez kadehlerimizi doldurmuştuk.

Önerdiği ücret, figüranlık yaparak bir sene boyunca kazanacağım para kadardı. Başrollerden biri olmasa da önemli bir rol sunuyordu. En

azından öyküyü bitiren kahraman ben olacaktım. Hemen kararımı verdim. Üçüncü kadehi içerken el sıkıştık. O rolü oynayacak, öyküyü bitiren ucube olacaktım.

Hoca çok kısa bir süre sonra "motor" diyecekti. Aynı hafta içinde senaryonun bir kopyasını gönderdi. Hocanın asistanı, filmdeki ucubelerin hayatlarını anlatan sahnelerin çekimlerine başladığını bildirdi. Artık film yol almaya başlamıştı. Çekimler kırk günde tamamlanacaktı. Demek ki final sahnesine kadar hazırlanmam için kırk günüm vardı. Hemen rolüme hazırlanmaya başladım. Aldığım avans nedeniyle başka setlere gitmiyordum. Bu filmin benim için bir dönüm noktası olacağını hissediyordum. Adımı sinema tarihine büyük harflerle yazdıracaktım. Günler, geceler boyu rolüme bilendim.

Ve sonunda sahnem geldi. Rolüme çok iyi hazırlanmıştım. Hoca bu sahneyi çok önemsiyordu. Filmin final sahnesiydi ve heyecanı zirveye taşıyordu.

Siyah bir minibüs beni evden aldı. Yaklaşık iki saat yol aldıktan sonra Ömerli'de, butik otel olacak kadar büyük bir çiftlik evindeydik. Bahçede büyük şemsiyelerin altında onlarca insan oturuyordu. Catering firması, mangalından şampanyasına kadar her şeyi hazırlamış, mini etekli elemanlarıyla sunuyordu. Birçok yönetmen ve oyuncuyu görüyordum. Hepsini aynı projede bir araya getirmesi zaten yeterince ilgi çekecekti. Hocayı bir kere daha takdir etmiştim.

Rolüm için hazırlanmam gerektiği, az sonra çekimlere başlanacağı söylendi. Bahçedeki tüm oyuncu ve yönetmenlere de setin hazırlığının bitmek üzere olduğu anons edildi.

Son sahne, evin arkasındaki yüksek çatılı kırmızı tuğlalı binada çekilecekti. Burası bir zamanlar atlı spor kulübü olarak hizmet veren bir binaymış. Atların, binicilerin engel atladıkları salon henüz el değiştirdiğinden yeni sahibi burayı ne olarak kullanacağını bilmiyormuş. Hocanın yakın arkadaşı olduğundan set olarak kullanması-na izin veriyordu.

Güneş alçalmış, hava kararmaya başlamıştı. Son anonsun ardından, yönetmenler ve oyuncular yerlerini almaya başladı. Hoca yanıma geldi. Hazır olup olmadığımı sordu. Birlikte arabasına yürüdük. Cipin bagajında siyah bir çanta vardı. Çantayı aldım, senaryodaki gibi çalılıklara sakladım.

Hoca bütün sahneyi birkaç kamerayla eşzamanlı çekecek, beğendiği açıları kullanacaktı. Benim sahneye girmemle tek kamera tek plana

düşecekti. Hoca bu çekimi kendisinin yönettiği dronla yapacaktı. Ben etrafımda uçan kamera ya hiç bakmayacaktım. Binada kısa bir çalışma yaptık. Hoca çok beğendi. Hava iyice karardığında herkes ve her şey hazır dı.

Yönetmenler smokinlerini giyip papyonlarını takmış olarak binaya girdiler. Kanatlı kocaman kapılardan, askılı bluzları, yüksek topuklu ayakkabılarıyla genç ve güzel figüranlar girdi. İstanbul sosyetes i o gece oraya akmış gibiydi. Kumluk alanın ortasına bir sirkteki aslan kafesinin aynısı olan demir parmaklıklar kurulmuştu. Bu alana demir ve tellerden örölü bir koridor bağlanmıştı.

Demir kafesin etrafındaki kokteyl masalarının üzerleri içki bardaklarıyla doluydu. Yönetmenler ve şık kadınlar bu masaların etraflarına dizilmişlerdi. Heps i çok güzel ve yakışıklıydı. Tavandan sarkan renkli spotlar altında ışıltıyor, asaleti, zenginliği ve güzelliği temsil ediyorlardı.

Spot ışıklar dönmeye başladığında sis makine leri devreye girdi. Üzerlerinde sadece bir pelerin olan ucubeler, koridoru geçip alana geldiklerinde çılgınca bir alkış ko ptu. Ucubeler kilise orglarını andıran kasvetli müziğin eşliğinde senaryoya uygun olarak, pelerinlerini çıkartıp vücutlarını sergileyerek dans etmeye başladılar. İlk gördüğüm, elleri üzerinde yürüyerek hareket eden, bacaklarının yerinde küçük birer el gibi çıkıntıları olan genç kızdı. Esmer teni, kıvrırcık saçları vardı. Yanındaki uzun, beyaz ve seyrek saçları olan ihtiyarın sırtında kara bir kazan büyüklüğünde kambur. Sahnenin ortasında duran delikanlı, pelerini çıkarıp olduğu yerde dönmeye başladı. Vücudu, kırmızı ışığın altında parlak, buruşuk bir plastik le kaplanmış hissi veriyordu. Boynundan aşağısı bir yangın enkazıydı. Ucubeler, kendilerine ve birbirlerine dokunmadan vücutlarını okşuyor gibi dans ediyor, müziğin ritmiyle sallanıyorlardı. İki tane cüce, pelerinlerini savurarak oldukları yerde dönüyor, tıknaz bir çocuğu andıran vücutlarını sergiliyordu. Kameramanlar, yönetmenlerin, güzel kızların arasında dolaşıyor, her bir detay için dönüp duruyorlardı. Hoca, yayılan ağızlarda büyüyen kahkahalarla, küçümseyen bakışlarla, aralarına koyduğu demir parmaklıkla güzel ve çirkin arasında hiç var olmayan ve hiç var olmayacak olan rekabetsizliği simgeleştiriyor, iki ayrı dünyayı aynı zaman ve mekânda birleştiriyor, ortama püskürttüğu duman ve ışık oyunlarıyla bu imkânsız buluşmaya masalsılık katıyordu.

Güzel ve yakışıklılar, ellerindeki içkileri ucubelerin üzerine döküyor, ucubeler de kendi vücutlarından bu içkileri yalıyorlardı.

Bazı yönetmenler bir dal parçası kalınlığındaki purolarını içerken, bazıları sevgilisinin omzundaki boyun çukurundan uyuşturucu çekiyordu. Roller i gereği ucubeler, parmaklıklar arasından ellerini uzatıyor, güzellere sürünüp bu Tanrısal vergiyi kendilerine bulaştırmak istiyorlardı.

Onların bu hallerine güzellerin yanıtları dil çıkarmak, alay etmek ve tükürmek oluyordu. Benim rolüm burada başlıyordu. Çırılçıplak kalana kadar soyundum. Ucubeliğimi örten pelerinimi ellerimle önümde sardım.

Altında her yöne dönebilen kamerasıyla karga büyüklüğündeki dron yanı başımda bitiverdiğinde sahne benimdi. Koşarak çalılıklara gittim. Dronun beni takip ettiğini biliyordum. Hocayla onlarca kez prova etmiş, üzerinde defalarca konuşmuş-tuk. Hataya yer yoktu. Benim sahnem tek plan çekilecekti.

Binanın arkasındaki çalılıklardan siyah çantayı aldım. Arka kapıdan içeri süzölerek demir parmaklık ve tellerle örölü koridorda ilerlemeye başladım. Hocanın provalarda söylediklerini aklımda tutmaya çalışarak koridorda yürüdüm. İçerideki kameramanların, kulaklıklarından duydukları direktifle geri çekilmiş olduklarını biliyordum. Rollerine kendilerini kaptıran yönetmen ve figüran kızların kahkahalarını duyuyordum.

Müziğin ritmi değişiyor önce, ses yükseliyor. Kukuletamı başıma geçiriyorum. Ve sahnem başlıyor.

Yürüyen kırmızı bir örtüden ibaretim. İlahi bir varlık gibi başım önde giriyorum kafese. İnce çizgilerin arasından görüyorum yüzlerini. Rollerini çok iyi oynuyorlar. Hocanın sesi kulaklarımda.

“İçeri girdiğinde hepsi dikkat kesilecek. Uğultu giderek azalacak, müzikten başka ses duyulmadığında hepsi sana bakıyor olacak.”

Kukuletamın altından hızla soluyor, hepsinin dikkatle bana baktığını görebiliyorum. Kafesin içindeki ucubeler, etrafımda bir çember oluşturuyorlar. Dizlerinin üzerine çöküp avuç içlerini yere kapatarak önümde eğiliyorlar. Yüce bir varlık mışım gibi tapınıyorlar.

Hocanın direktiflerini tekrarlıyorum: “Olduğun yerde küçük adımlarla döneceksin. Üçüncü turunu tamamladığında müzik susacak. O anda duyacağın tek ses, başının üzerinde seninle birlikte dönen dron olacak. Işıklar söndüğünde başlayacaksın.”

Mutlak sessizlikte dronun vızıltısı. Ucubeler önümde, yerde. Papyonlu adamların ellerinde puro, zarif parmaklarda taşlı yüzükler, kristal şampanya kadehleri. Sahnede yim.

ANIL NİŞANCI

Hocanın sesi kulaklarımda: “Silahların dipçikleri kesilmiş olacak. Şarjörlerin içleri kuru sıkı. Sahne kanları basınçlı tüplerden fışkırtılacağı için çok gerçekçi olacak. Yere, masalara ve çantalara gizlediğim mikro kameralar, havada uçuşan her şeyi kaydedecek. Asla duraksamadan sahneyi tamamlayacaksın.”

Pelerinimi çıkartıyorum. Ön sıradakilerin gözleri önce bacak arama kayıyor. Görüyorum. Gözlerindeki alaycı bakış bir anda büyüyüp dehşete düşüyor. Koltuk altlarımda asılı duran silahları çıkarıp basıyorum tetiğe. Alaycı bakışlar, korkuyla çarpılıyor. Kurşunların sesinde boğuluyor çığlıklar. Ucubeler, elleriyle başlarını sıcak kovanlardan korumaya çalışıyorlar.

Kan, tütün, saç, et, bez parçaları, kristal kadehlerden geriye kalanlar bir an için asılı kalıyorlar havada. Kusursuzum. Gizli kameraların her detayı çektiğini umuyorum.

“Final sahnesi, prodüksiyonun en pahalı çekimi. Hollywood’un bile henüz birkaç filmde kullandığı teknolojiyi aldım. Hiçbir hatayı telafi edemeyiz Mustafa. Çok para harcadım. Hiç durmayacak, rolünü bir kerede kameraya vereceksin.”

Hiç durmuyorum. Defalarca çalıştığım gibi, boş şarjörleri dolularıyla değiştirmem birkaç saniye sürüyor. Bu kez sadece hareket edenlere doğrultuyorum namluyu. Ayağa kalkmaya çalışanları daha önce devrilenlerin üzerlerine yıkıyorum.

Namlularından duman çıkan AK-47’leri havaya kaldırıp filmi bitiren cümleyi söylüyorum.

“Ben ucubelerin intikamıyım. Ben kusursuzluğun celladıyım.”

Işıklar yanıyor. Kapı açılıyor. Önce hoca giriyor güzelliğin terk ettiği binaya. Yanında birkaç kameraman ve asistanları. Çılgınca alkışlıyorlar. Ucubeler yavaşça doğruluyorlar. Onlar da alkışlıyor. Cücelerden biri tiz bir çığlık atarak koşuyor tünele. Diğer ucubeler geri çekilmeye başlıyor. Dron cesetlerin üzerinde uçmaya devam ediyor. Kameramanlardan biri eğiliyor, yerde yatanların üzerine. Hocanın gözleri büyüyor. Sesi tökezleyerek çıkıyor ağzından.

“Ne yaptın sen?” diye soruyor.

Olduğum yerde küçük adımlarla dönüyorum. Ellerim açık.

“Ben güzelliğin katiliyim.”

Mylos
Kitap

2017

06-27
mayıs

İstanbul Bilgi Üniversitesi
santralistanbul Kampüsü

Polisiye edebiyatın belki de bu kadar sevilmesinin önünü açan “Who Dunnit- Kim Yaptı?” türünün doğuşu nasıl gerçekleşti ve bu türün önemli yazarları kimlerdir? Hangi eserler, bu türün mihenk taşlarıdır?

“Kim Yaptı?” romanlarına muhalif çizgisiyle bilinen, toplumsal konulara, “küçük insana”, yaşamın acımasız gerçeklerine odaklanan Kara Roman’ı, diğer türlerden ayıran başlıca özellikler nelerdir? Kendisinden önceki ve sonraki eserleri nasıl etkilemiştir?

Hardboiled romanlarla Kara Roman’ı hangi ortak özellikler bir araya getirir? Hardboiled romanlar, hangi yönleriyle diğer polisiye türlerinden ayrılır? Türün başlıca yazarları ve eserleriyle, bir tarihsel dönemin dinamikleriyle bugün arasında nasıl bir bağ kurulabilir?

Polisiye türünün içinde mi yoksa dışında mı olduğu hâlâ tartışılan Casusluk Romanları, nasıl bir saikle doğdu? Türün en önemli eserleri hangileridir? Casusluk mevhumu James Bond ve türevlerinden mi ibarettir?

Bu sorulara daha pek çoğu eklenebilir, polisiye türünün dünden bugüne neden ve nasıl revaçta olduğuna dair pek çok tez ileri sürülebilir. Bilgi Üniversite’sindeki bu 4 haftalık eğitim döneminde, türün sevdalılarını bu soruları çoğaltmaya, polisiye edebiyatı salt bir edebi türden ziyade neden-sonuç ilişkileriyle birlikte düşünmeye çağırıyoruz.

Koordinatör: Özlem Özdemir

Eğitim Programı:

6 Mayıs Cumartesi: **“Kim Yaptı?” Polisiyesi** / Eğitimci: Algan Sezgintüredi

13 Mayıs Cumartesi: **Kararoman** / Eğitimci: Ahmet Ümit

20 Mayıs Cumartesi: **Hardboiled** / Eğitimci: Suphi Varım

27 Mayıs Cumartesi: **Casusluk** / Eğitimci: Cenk Çalışır

Süre: 4 Hafta, 12 saat *Cumartesi günleri 13:00-16:00 saatleri arasında

Ücret: 400 TL (KDV Dahil)

*Kredi kartına 2 taksit imkanı uygulanır

Kayıt: bilgi-egitim@bilgi.edu.tr

(0212) 311 7171

DOSYA

AGATHA!

İllüstrasyon: Kübra Demir

AGATHA CHRISTIE: KURGU VE GERÇEK

Tülay Güneş KILIÇ

**ALTIN ÇAĞ YAZARLARININ
ÇOĞUNDA OLDUĞU GİBİ CHRISTIE
KİTAPLARINDA İŞLENEN SUÇLAR
GENELDE CİNAYETTİR FAKAT
AGATHA, MESLEKTAŞLARININ
AKSİNE KATİL SEÇİMLERİNDE
ERKEKLERİ ÖN PLANDA TUTARAK
CİNSİYET AYRIMCILIĞI YAPMAZ.**

Kurguladığı birçok değişik cinayet yöntemi ve karakterlerle en yaratıcı yazarlardan olan Agatha Christie, 1970 yılında 80. yaşgünü ve 80. kitabının basımını aynı anda kutladığında, zengin hayal gücünü gerçek hayatta işlenmiş suçların anlatıldığı gazete yazılarıyla beslediğini itiraf eder. Yazarın polisiye edebiyata düşkünlüğü, küçükken ablasının okuduğu Sherlock Holmes hikâyeleriyle başlar. Çocukluğu deniz kıyısında, hizmetçilerle dolu büyük bir evde mutlu ve refah geçmesine rağmen sonraları peş peşe cereyan eden talihsiz olaylar, trajedi ve üzüntüler ölüme karşı ilgisini artırır. Neyse ki Agatha Christie, bu pek sağlıklı sayılamayacak ilgiyi, ilerleyen yıllarda geniş hayal gücünü de katarak başarılı bir yazarlık kariyerine çevirmesini bilecektir.

Altın Çağ yazarlarının çoğunda olduğu gibi Christie kitaplarında işlenen suçlar genelde cinayettir fakat Agatha, meslektaşlarının aksine katil seçimlerinde erkekleri ön planda tutarak cinsiyet ayrımcılığı yapmaz. Yazım kariyerine başladığı, 1. Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında yazılan polisiyelerde kahramanlar her zaman iyi ve güçlülerden seçilirken düşman, ölmeleri elzem kötülerden oluşurdu. Masum kurbanları öldüren katiller kötüydü ve kahraman dedektifler tarafından yakalanmayı hak ediyorlardı. Bu kadar basitti. "Çok iyi olabilecek insanlar da çok kötü olabilirler" felsefesini taşıyan Agatha Christie'nin tarzıysa daha farklıydı. Mesela dedektif karakteri, adını mitolojinin en güçlü kahramanlarından, Herkül'den almasına rağmen ufak tefek ve çelimsiz biriydi. Sonraki yıllarda, 2. Dünya Savaşı esnasında, meslektaşı Graham Greene tarafından propaganda yazarlığı yapması istendiğinde, olaylara tek taraflı bakamayacağı, karşı taraftan da mutlaka iyi birilerinin bulunduğu inandığı gerekçesiyle teklifi reddeder.

Christie, cinayet davalarını büyük bir alayla takip eder, çeşitli dergi ve gazetelerde Bravo ve Craydon Cinayetleri gibi açıklığa kavuşturulamamış gerçek suçlar üzerine teoriler üreten yorumlar yazardı. Karindeşen Jack ve Lindberg Bebeği Davası gibi yaşanmış olaylar en iyi dedektif romanlarına esin kaynağı olmuştur. Yazarın ilgisini çeken

Karindeşen Jack

vakalardan biri, zamanın meşhur Bravo davasıdır. Dava Vekili Charles Bravo, zengin dul Florence Ricardo'yla evlenir. Onlarla birlikte kalan kadının arkadaşı, dul Jane Cox sık sık Florence'ın eski sevgilisi Dr. James Gully yüzünden çıkan tartışmalara kulak misafiri olur. Dört ay kadar sonra Charles Bravo akşam yemeğinden hemen sonra ağır hastalanır. Dr. Gully'nin müdahalesine rağmen üç gün sonra hayatını kaybedince yapılan otopsi sonucu zehirlendiği ortaya çıkar. Jane Cox'un, "Charles hasta yatağında bana intihar ettiğini itiraf etti," ifadesine karşın şüpheler genç dul ve eski sevgilisi üzerine yoğunlaşır. Jane Cox'un ölen adama aslında pek yakın olmaması da göz önünde tutularak artık yakın arkadaş olmaktan çıkıp birbirine düşman olan her iki kadın hakkında dava açılır. Kimin yaptığı konusunda kanıt bulunamaz ama ortada bir cinayet olduğu barizdir. Halk arasında kabul görülen yaygın görüş, kadının kocasını zehirlendiği yönündedir. Davayı yakından takip eden Agatha Christie'ye göreyse her iki kadın da suçsuz olup katil doktordur. *Yanlış Hüküm*'de (Ordeal by Innocence) bu dava üzerine şöyle yazar: "Bu bana, yüz yıl önce olmuş, Bravo olayını anımsattı. Kitaplar hâlâ o olaydan söz eder: Cinayeti karısı işledi derler, hayır, Bayan Cox'tur veya Dr. Gully öldürmüştür veya Charles Bravo zehri kendisi alıp içmiştir. Bir sürü varsayım yürütülmüş ancak gerçek ortaya çıkmamıştır. Buna karşın Florence Bravo, aile tarafından terk edilerek alkolik olup ölmüş; Bayan Cox, toplum tarafından horlanmış üç küçük çocuğuyla yalnız başına yaşamış, ihtiyarlayıncaya kadar da kendisine katil gözüyle bakılmış. Dr. Gully, gerek meslek gerek sosyal yönden mahvolmuş bir insan olarak yaşamını sürdürmüştür. Ama bu işi biri yaptı ve işin içinden sıyrıldı, ötekilerse, suçsuz oldukları halde ceremeyi onlar çekti."

Yeri gelmişken burada bir parantez açıp bu davayı anlatan ve Türkçeye "Sevimli Örümcek" diye çevrilen çok parlak olmayan eserin kimin olduğunu soralım. Çünkü Agatha Christie olmadığı kesin, yıllar önce *cinairoman.com*'da yaptığımız araştırmalar bir sonuç vermedi ama '70, '73, '81, '88 ve hatta 2000 yılında bile ısrarla baskısını çıkardıklarına göre Altın Kitaplar'a bu muammayı aydınlatma konusunda güvenebiliriz sanırım.

Karindeşen Jack cinayetlerinden ilham alan Agatha Christie, *Cinayet Alfabeti*'nde (The ABC Murders), trenle seyahat eden alfabetik sıra saplantılı bir katil tarafından, ülkenin çeşitli bölgelerinde gerçekleştirilen şaşırtıcı ve görünüşe göre nedensiz bir cinayet dizisi kurgular. Katil

her seferinde gönderdiği mektuplarla Hercule Poirot'yu nereye gideceğinden haberdar eder ve yine her cesedin yanına cinayetin gerçekleştiği şehir veya köyün sayfasında açılan demiryolları rehberinin bir kopyasını bırakır. Gizemi çözmeden önce Belçikalı dedektif, kadim dostu ve güvenilir yardımcısı Yüzbaşı Arthur Hastings'le yaptığı konuşmada dünyanın en meşhur seri katiliyle paralellik kurar: "Çok korkuyorum Hastings. Karindeşen Jack'in yakalanmadan uzun zaman cinayet işlediğini unutma," der.

Agatha Christie'nin, *Doğu Ekspresinde Cinayet* (Murder on the Orient Express) romanının temelinde, "Bebek Lindbergh" trajedisi yatar. 1927'de "Yalnız Kartal" lakaplı Amerikan Charles Lindbergh, New York'tan Paris'e, tek motorlu bir uçakla ilk defa durmadan tek başına transatlantik uçuş yaptığında ulusal bir kahraman olarak kabul edilir. Ne yazık ki beş yıl sonra, yirmi bir aylık oğlu Charles Jr. yatak odasından kaçırlılır. Bebeğin sağ salım dönmesi için istenen elli bin dolar ödendiği halde çocuğun bırakılacağı söylenen sahilde yapılan, günlerce süren aramalardan bir sonuç alınmaz. Kaygılı ve yorgun Lindbergh'le eşi Anne'nin çilesi, kaçırıldıktan hemen sonra öldürüldüğü anlaşılan bebeğin cesedi, evlerinden

FINAL **DAILY NEWS** **NEW YORK'S PICTURE NEWSPAPER** **THE LARGEST CIRCULATION IN AMERICA**

Vol. 13, No. 214 48 Pages NEW YORK, Wednesday, March 2, 1932 2 Cents (V.32) / 16 GREEN

LINDY KIDNAPERS HUNTED IN GREEN AUTO

Story on Page 3

FLAMES SWEEP TOWN.—Sixty families of Penna Grove, N. J., are homeless, 57 buildings, worth \$500,000, were burned yesterday in blaze that started in blacksmith shop. Fall of smoke hangs over town.

Charles A. Lindbergh, world famous aviator, as he was photographed last Feb. 21. He has personally taken command in one of the greatest police hunts in the history of the country.

Mrs. Anne Morrow Lindbergh, mother of the kidnaped baby, as she appeared in one of her latest photographs, taken at a radio broadcast on Feb. 21 last. Mrs. Lindbergh was the first to discover that her son was missing.

Hopewell, N. J. (A) site of the Lindbergh home from which the baby was taken through a window (B), home of the Morrows to where the child was born and where Anne's mother received the tragic news last night.

On the Morrow estate in North Haven, Me., nurse holds the Lindy baby as arrival of famous flier and Anne Morrow was awaited in July, 1931.

MAPLE LEAF COVER AMERICANS, 3-141

PAGE 57

Miss Marple

dört mil ileride, sığ bir mezarda bulunana kadar devam eder. Katil için ülke çapında bir ava çıkılır ve fidye ödemedi kullanan banknotların seri numaraları gazetelerde basılır. İki yıl sonra, hafif bir suçtan sabıkası olan Alman asıllı bir marangoz, Bronx'taki bir benzin istasyonunda bu banknotları kullanarak bir miktar petrol satın aldığı için yakayı ele verir.

Agatha Christie'nin ilgisini çeken bir diğer olayda bir seri katil, Croydon'da aynı ailenin üç üyesini Nisan 1928'le Mart 1929 arasında zehirleyerek öldürür. Emekli sömürge memuru Edmund Duff kısa süren bir hastalıktan sonra vefat ettiğinde kalp rahatsızlığı denilir, geçilir. Ancak kayınvalidesi Vera Sidney ve annesi Violet Sidney'in de birbiri ardına bir ay içinde ölmesi üzerine şüpheler uyanır. Üç ceset mezarlarından çıkarılıp incelenildiğinde arsenik içerdikleri tespit edilir. Zehirin mağdurlara yakın bir aile üyesi tarafından yiyecek ya da ilaç olarak verilmiş olduğu düşünülür. Savcılık yeterli kanıt bulunmamasına rağmen, Edmund'un dul eşi Grace Duff'tan kuşkulandır ve kocasından bir doktorla ilişkisi yüzünden kurtulmak istediğini, diğerleriniyse maddi kazanç nedeniyle öldürdüğünü iddia eder. 1968'de *Sunday Times* editörüne gönderdiği mektupta Agatha Christie, gizem için bir çözüm getiremediğini ancak soruşturmayı mezarın ötesinde bir "kim yaptı" bulmacası gibi sürdürmeye devam edeceğini

ni açıklar: "Tek söyleyebileceğim, sevgili Francis Wyndham, ölürsem cennete ya da başka bir yere gidersem ve bu davanın savcısı da oradaysa bana gerçeği açıklaması için yalvaracağım," diye yazar.

AGATHA CHRISTIE'NİN TEKERLEME SEVDASI

Agatha Christie'nin kendisine büyük başarı kazandıran ve sıklıkla yinelediği, zehirle işlenen cinayetler gibi formüllerden biri de okuyucularda merak duygusu uyandıran çocuk tekerlemeleridir. Küçükken dadısının anlattığı masallardaki tekerlemelerden etkilenen Agatha, çok sonraları polisiye romanlar yazmaya başladığında bunları sık sık kullanacak hatta birkaç kitabının başlığı olarak seçecektir. Çocuklar için "acımasız küçük şeyler" diyen Miss Marple'a, herhangi bir durum veya bir kişi eski bir çocuk tekerlemesini hatırlatır ve olayı çözüverir. Bir İngiliz'den daha İngiliz olan Poirot da ancak emekliliğinden sonra İngiltere'ye yerleşmesine rağmen nedense tüm bu tekerlemeleri ezbere bilir. Bunlar çoğu zaman anlamsız kelime dizimleri olmakla beraber bazen de *On Küçük Zenci*'de (Ten Little Indians) olduğu gibi konuyla doğrudan alakalı, cinayetleri aydınlatmak ipuçlarını barındıran tekerlemelerdir.

Lizzie Borden baltayı aldı/ Babasına kırk salladı/ Ne yaptığına bakınca/ Anacığına da kırk bir kere salladı.

Lizzie Borden üzerine söylenen bu çocuk şarkısı, Miss Marple'ı haklı çıkartacak derecede zalimdir. Borden Cinayetleri'ne yoğun ilgi duyan Agatha Christie, kitaplarında zaman zaman bu davaya atıfta bulunur. Örneğin *Yanlış Hüküm* romanında, Borden davasına iki kere referans yapılır. Çünkü Christie'nin kitabında işlenen suç gibi, Andrew ve Abbey Borden'ın cinayetleri de evdeki biri tarafından işlenmiş gibi görünür. Ağustos 1892'de, otuz iki yaşındaki Lizzie Borden, babası ve üvey annesini Massachusetts'teki evlerinde vahşi bir cinayete kurban gitmiş halde bulur. Şüpheler, babasının yaptığı evlilikten hiç memnun olmayan genç kızın üzerinde toplanır. Fakat mahkûm etmek için kesin deliller bulunamayınca Lizzie Borden serbest kalır. Buna karşın halkın gözünde tek sanık olmaktan ömrü boyunca kurtulamaz.

Mrs. McGinty öldü. / Nasıl öldü? / Benim gibi diz çöktü. / Mrs. McGinty öldü. / Nasıl öldü? / Benim gibi elini uzattı. / Mrs. McGinty öldü. / Nasıl öldü? / İşte böyle öldü...

Hercules Poirot ve Ariadne Oliver tarafından araştırılan bir cinayet gizemi olan *Hizmetçinin Ölümü* (Mrs. McGinty's Dead), Dr. Hawley

Harvey Crippen'in işlediği cinayete dayanır. 1900 yılında ABD'li diş hekimi ve aktris karısı Belle Elmore, İngiltere'ye taşınır. İngiltere'de doktorluk yapamayan Crippen patentli ilaç satmak gibi çeşitli işlerde çalışır. On yıl sonra karısını ölümcül bir doz zehir vererek öldürüp cesedi parçalayarak mahzene gömer ve soranlara karısının, bir akraba-sının hastalığı nedeniyle Amerika'ya döndüğünü söyleyerek Belle'in kayboluşunu açıklar. Bu arada sekreteri ve metresi Ethel le Neve, Londra'daki evine taşınıp Belle'in kürklerini ve mücevherle-rini açıkça giymeye başlayınca kuşkuyla çoğalır. Polis çağırılır ama evin araştırılması herhangi bir sonuç vermez. Suçluluk duygusu taşıyan çift telaşla kaçınca polis, evi daha kapsamlı bir şekilde araştırmak için olanak bulur ve mahzende bir insan gövdesi ortaya çıkarılır. Kafa ve uzuvlar hiç bulunamaz ama Belle Crippen'in gövdesi bir parça abdominal dokuyla tanımlanır. Agatha Christie, bir kitabında, kahramanlardan birine, "Hep Ethel le Neve'nin, onun suç ortağı olup olmadığını me-rak etmişimdir," dedirtir.

Üç Kör Fare / Nasıl koşuyorlar bak / Nasıl koşu-yorlar bak! / Hepsi de çiftçinin karısının peşinden koşular.

Kadın da kuyruklarını et bıçağıyla kesti. / Hayatın-da böyle garip bir şey gördün mü hiç? / Şu Üç Kör Fare gibi...

2. Dünya Savaşı sona ermek üzereyken İn-giltere'de iki küçük kardeşin yaşam savaşı tüm acımasızlığıyla devam etmektedir. Sekiz çocuk-lu yoksul bir aileden gelen O'Neill kardeşler, 8 yaşındaki Dennis ve 5 yaşındaki Terence, 1940 senesinde devlet tarafından himaye altına alınır. Dört yıl boyunca birçok koruyucu aile yanında kalan kardeşler, en son Reginald ve Esther Gough çiftliğine yerleştirilir. Henüz altı ay geçmeden, Bayan Gough doktora telefon açarak oğlanlardan birinin durumunun kötü olduğunu bildirir. Doktor hemen çiftliğe koşturmasına rağmen ne yazık ki küçük çocuğu kurtarmayı başaramaz. Dennis O'Neill şiddet ve açlık yüzünden öldüğünde daha 12 yaşındadır. 9 yaşındaki kardeşi Terence'in mahkemede yaptığı şahitlik tüyler ürpertici ger-çekleri ortaya çıkarır. Çocukları evlatlık edinmele-rinin karşılığında devletten para alan çiftçi ve eşi, O'Neill kardeşlere günde en fazla bir dilim ekmek vererek ağır koşullarda çalıştırıp korkunç işken-celerde bulunmuştur. Genelde sarhoş olan çiftçi, küçük çocuklara dayak atarken karısı sessizce iz-lemekle yetinir. Dava dört gün sürer; jüri çiftçiye 6 yıla, eşiniyse 6 aya mahkûm eder. Kısa süre sonra boşanan çift verilen ceza tatmin edici olmaktan çok uzaktır. Küçük Dennis'in ölümü İngiltere'yi

KÜÇÜKKEN DADISININ ANLATTIĞI MASALLARDAKİ TEKERLEMELERDEN ETKİLENEN AGATHA, ÇOK SONRALARI POLİSİYE ROMANLAR YAZMAYA BAŞLADIĞINDA BUNLARI SIK SIK KULLANACAK HATTA BİRKAÇ KİTABININ BAŞLIĞI OLARAK SEÇECEKTİR.

ayağa kaldırır. Daha önce de yanlarına aldıkları çocuklara kötü davrandıkları gerekçesiyle birçok şikâyet almış bir aileye, geçmişti araştırılmaksızın tekrar çocukların emanet edilmesi büyük so-rumsuzluk olarak görülür. 1946'da parlamantoya verilen bir önergeyle Çocuk Koruma Kanunu güçlendirilir. Davayı ilgiyle takip eden bir diğer kişi de böylesine ağır bir çocukluk travmasının ilerleyen yaşlarda kişiyi nasıl etkileyeceğini me-rak eden Agatha Christie'dir. Bu trajediden esin-lenerek, Kraliçe Mary'nin sekseninci doğum günü için *Üç Kör Fare* adlı radyo oyununu yazar. Daha sonra eserin ismini *Fare Kapanı* (The Mousetrap) olarak değiştirip tiyatro oyunu haline sokar. 1952 yılından beri Londra'da perdelerini açan *Fare Kapanı*, en uzun süre sahnelenen oyun olarak tüm rekorları kırmıştır.

KURGUDAN DAHA TUHAF OLAN GERÇEK

Agatha Christie yaşanmış olaylardan ilham aldığı kadar gerçek suçlara da ilham kaynağı olmuştur. Seyahat etmeyi çok seven yazar, birçok defa gittiği İran'ı, Parker Payne hikâyelerinden bi-rine mekân olarak seçer. Mayıs 2009'da İran polisi ülkedeki ilk kadın seri katili tutukladığında sanık, Ölüm Düşesi'nin kitaplarından esinlendiğini açık-lar. Otuz iki yaşındaki şüpheli, Tahran'ın yaklaşık yüz mil kuzeydoğusundaki Qazvin şehrinde altı kişiyi öldürmekle suçlanır. Savcı, İranlı gazetecile-re şunları söyler: "Agatha Christie kitaplarındaki cinayet yöntemleri alınmış ve herhangi bir iz bı-rakmamaya çalışılmış." Polis, sanığın dört kadının öldürülmesini itiraf ettiğini ve borcunu ödemek için umutsuz bir para ihtiyacından dolayı bunu yaptığını açıklar. Kurbanlarını dikkatle seçen sanık, yaşlıları ve orta yaşlı kadınları hedef alır, arabasıyla gidecekleri yere bırakmayı teklif eder ve uyku ilacı katılmış meyve suyu ikram ederek kendilerinden geçmesini sağlar. Bayılan kurban-larını boğan kadın, üzerlerindeki değerli eşya ve paralarını aldıktan sonra cesetleri تنها köşelere atar. Kadın katil sorguda, daha önce ev sahibesi ve teyzesini de öldürdüğünü itiraf eder, kadınla-ra, "Beni sevgisinden mahrum eden anneme çok benziyorsunuz," diye yaklaştığını ve böylelikle onların güvenini kazandığını söyler.

CHRISTIE 50'Lİ YILLARDA YAPILAN BİR SÖYLEŞİSİNDE, HİÇBİR ZAMAN GERÇEK OLAY VE KİŞİLERİ YAZMADIĞINI İDDİA ETSE DE ESERLERİ İNCELENDİĞİNDE BAZEN BUNUN PEK DOĞRU OLMADIĞI GÖRÜLÜR. 30'LU YAŞLARININ ORTASINDA, YAVAŞ YAVAŞ ŞÖHRET VE PARAYA KAVUŞMAK ÜZEREYKEN KENDİSİ DE BÜYÜK BİR TRAVMA GEÇİREN AGATHA CHRISTIE'NİN ÇEVRESİNDE BAŞINDAN TALİHSİZ OLAYLAR GEÇMİŞ İNSANLAR HİÇ EKSİK OLMADI. CİNAYET DAVALARINI BÜYÜK BİR MERAKLA TAKİP EDEN AGATHA CHRISTIE, YAŞANMIŞ OLAYLARI VE ÇOK SIK OLMA SA DA BAZEN GERÇEK KİŞİLERİ KİTAPLARINA KONU ETTİ.

1977'de çok ciddi hasta olan on dokuz aylık bir bebek, tedavisi için Katar'dan Londra'ya götürülür. Doktorlar bilinci yarı açık ve söylenenlere tepki vermeyen çocuğun durumundan endişelenir. Ertesi gün çocuğun başında nöbet tutan bir hemşire, *Ölüm Büyüsü* (The Pale Horse) adlı eseri okurken kitabı aniden bırakarak doktorlara koşar. Hastalığın kitaptakine benzer talyum zehirlenmesi semptomları taşıdığını söyler, laboratuvar testinde on misli fazla talyum miktarı tespit edilince teşhisin doğru olduğu görülür. Muhtemelen küçük kız, haşereler için kullanılan ev zehirinden yemiştir. Durum umutsuz gibi görünmesine rağmen çocuk tedaviye iyi yanıt verir ve tamamen iyileşir.

Agatha Christie'nin ölümünden sonra, 2. Dünya Savaşı sırasında yazıp bir kasada muhafaza ettiği son romanı *Uyuyan Ölüm* (Sleeping Murder) yayımlandı. Kitapta bir kadın, çocukluk evine döner; burada yaşadığı olaylar, annesinin katledilen cesedini görmesi gibi bastırılmış anılarını tetikler. 1979'da Kuzey Karolina'da bir kadının yaşadıkları, Christie'nin hikâyesiyle şaşırtıcı bir benzerlik gösterir. Nisan 1944'te, Annie Perry on yaşındayken, babası aniden yaşadıkları çiftlikten kaybolmuştur. Otuz beş sene sonra, Annie'nin gözünün önüne aniden şimşek gibi bazı sahneler belirir. Geri gelen hatıraları arasında bir Paskalya pazarında, annesini mutfakta, içinde birçok tencere ve kanlı su dolu bir lavabonun başında, babasının çıplak vücudunu ise kullanılmayan bir odada görmesi vardır. Tüm gece bir şeylerin kesilip parçalanma seslerini duyduğunu da anımsar. Ayrıca babasının ortadan kaybolduğu hafta dışarıda bulunan tuvaleti kullandığında, adamın yüzü bir su birikintisinde belirmiştir. Bu rahatsız edici görüntüler hakkında bir psikiyatriste danıştıktan sonra, polise gitmesi

önerilir. Polis olayı ciddiye alır ve eski tuvaletin bulunduğu yeri kazdıklarında insan kalıntılarına rastlanır. Kocasının kayıp olduğunu bildiren Annie'nin annesi Winnie Cameron, yıllar sonra bu korkunç keşif ortaya çıkarıldığında cinayeti itiraf ettiğine dair bir not bırakarak kendini öldürür.

GERÇEK KİŞİLER VE ALTER EGOSU ARIADNE OLIVER

Christie 50'li yıllarda yapılan bir söyleşisinde, hiçbir zaman gerçek olay ve kişileri yazmadığını iddia etse de eserleri incelendiğinde bazen bunun pek doğru olmadığı görülür. 30'lu yaşlarının ortasında, yavaş yavaş şöhret ve paraya kavuşmak üzereyken kendisi de büyük bir travma geçiren Agatha Christie'nin çevresinde başından talihsiz olaylar geçmiş insanlar hiç eksik olmadı. Cinayet davalarını büyük bir merakla takip eden Agatha Christie, yaşanmış olayları ve çok sık olmasa da bazen gerçek kişileri kitaplarına konu etti. Bunlardan biri, *Beklenmeyen Misafir*'de (The Unexpected Guest) yazdığı bir karakter için örnek aldığı abisi Monty idi. Babasını küçük yaşta kaybeden Agatha Christie'nin ablası ve abisiyle arasında büyük yaş farkı vardı. Yasadışı fil dişi ticareti yaptığı Afrika'dan dönen Monty savaşta ağır yaralanır. Ailenin kara koyunu olarak görülen genç adamın sadece altı ay yaşanması beklenirken Monty yavaş yavaş iyileşir ve can sıkıntısını gidermek için penceresinden, yoldan geçen insanlara ateş etmek gibi tuhaf bir yolu seçer. Şikâyetler üzerine kapıyı çalan polisler, gayet rahat, "Evde kalmış, yaşlı, aptal bir kadın sırtı titreyerek giriş yolundan aşağı iniyordu. Buna dayanamadım ve onun sağından solundan birkaç kez ateş ettim. Hepsi bu," diye anlatır.

"Asla Miss Marple'ı oynamak istemedim. Herhangi bir şiddetten özellikle cinayetten her zaman nefret etmişimdir." Oscar ödüllü Margaret Ruthersford'un bu sözleri sarf etmesinin altında yıllar boyunca büyük bir itina ile sakladığı korkunç bir sır yatar. Akıl hastası babası uzun süren tedavisinin ardından hastaneden taburcu edildikten sonra tekrar ağır bir psikotik nöbet geçirir. Birini başını ezerek öldürdükten sonra boğazını keserek intihar girişiminde bulunur. Ünlü akıl hastanesi Broadmoor'da geçirdiği yedi yıldan sonra karısının gözetiminde serbest bırakılır. Karıkoca, tek çocukları Margaret doğduktan hemen sonra yeni bir başlangıç için soyadlarını değiştirip Hindistan'a gider. Fakat Margaret üç yaşındayken depresif annesi kendini bahçedeki bir ağaca asınca İngiltere'ye geri dönerler. Kederli koca kendi isteğiyle bu sefer temelli Broadmoor'a giderken Margaret, teyzesi tarafından yetiştirilir. Tüm bu olanlar kendisinden

saklanarak ebeveynlerinin öldüğü söylenen küçük kız, gerçeği ancak 12 yaşındayken tesadüfen öğrenir ve tüm hayatı boyunca deli babasının kaçıp kendisine zarar vereceği korkusuyla yaşar.

Bir diğer Agatha Christie karakterini canlandıran Peter Ustinov, sonsuza kadar Poirot'yu oynamayacağını söyler. Ünlü aktör, 1984 yılında bir televizyon programı için Yeni Delhi'ye gider. 31 Ekim sabahında, ekibiyle birlikte resmi konutundan henüz ayrılan Hindistan Başbakanı Indira Gandhi'yi beklerlerken silah sesleri duyulur. En güvenilir korumalarından Beant Singh'in revolve-rinden çıkan üç mermiden sonra, diğer koruması Satwant Singh'in otomatik silahından otuz mermiye maruz kalan Gandhi orada can verir. Çok değil, bir gün önce Indira Gandhi, kalabalık bir topluluk önündeki konuşmasında, "Uzun bir yaşamla ilgilenmiyorum. Bunlardan korkmuyorum. Bugün ölürsem, kanımın her damlası yurdumun canına can katacaktır," demiştir.

Annesinin ölümü ve çok sevdiği eşinin boşanma talebi karşısında depresyona giren Agatha Christie, zamanında büyük yankılara yol açan 11 günlük kayboluşundan bahsetmekten pek hoşlanmaz, böyle bir şey hiç yaşanmamış gibi davranmayı tercih ederdi. Oysa arabası boş bulunup kendisinden haber alınmadığında tüm İngiltere seferber olmuş, kaçırıldığı veya kocasının onu öldürdüğüne kadar varan sayısız spekülasyon yapılmıştır. Arthur Conan Doyle da olayla ilgilenenler arasındadır. Fakat Sherlock Holmes'un rasyonel dedektif soruşturmacılığı yerine spitalizmi tercih eder. Medyum Horace Leaf'e kime ait olduğunu belirtmeden, kayıp yazarın bir eldivenini verdiğinde gelen yanıtlar gerçeğe çok yakındır. Doyle şöyle anlatır: "Hiçbir şey söylemediğim halde hemen Agatha'nın ismini söyleyerek, bu kişiyle ilgili bir sorun olduğunu ama endişelenecek pek bir şey bulunmadığını söyledi ve 'Biraz kafası karışmış, biraz da maksatlı bir şekilde yapıyor. Ama ölü olmadığı kesin, yaşıyor. Önümüzdeki çarşamba kendisinden bir haber alınacak,' diye ekledi." Salı günü, Agatha Christie'nin, kocasının metresinin adıyla bir otelde saklandığı ortaya çıkınca medyumun söylediklerinin ne kadar doğru olduğu anlaşılır. Agatha Christie, daha sonra yazdığı *Sittaford Malikânesi'nin Gizemi* (The Sittaford Mystery) için mekânı Dartmoor ve konusunu spiritüalizm seçerek, bir sene önce hayatını kaybeden Arthur Conan Doyle'un anısına takdirlerini sunar.

Mahremiyetine düşkün yazar, özel hayatını gözler önüne sermekten pek hoşlanmazdı. "İnsanlar kitaplarla ilgilenmeli, yazarlarıyla değil," diyen

Agatha Christie, duygusal romanlar yazarı Mary Westmacott'un kendisi olduğu ortaya çıktığında büyük hayal kırıklığı yaşadı. Çünkü polisiye eserlerinin aksine bu romanlarda takma adının ardına sığınıp psikolojisini, düşüncelerini, duygu ve hayallerini açıkça ortaya sermekten çekinmemişti. Bu durum yine de Christie'nin yazdığı birkaç romantik kitabın ötesinde asıl alanı polisiyelerde kendinden hiçbir iz bırakmadığı anlamına gelmiyor. Aksine, Ariadne Oliver adında bir kadın yazar yaratarak kendi parodisini çizmekten çekinmedi. Çok tanınmış bir cinayet romanları yazarı olan Bayan Oliver, kadın haklarını savunur ve sık sık, "Scotland Yard'ın başında bir kadın olsaydı," diye başlayan önerilerde bulunur.

Bu eksantrik karakter, otuzlu yıllardan yetmişlere uzanan bir zaman dilimi içerisine yayılmış 7 roman ve 1 kısa hikâyede yer alır. Ariadne Oliver çoğunlukla Poirot'ya eşlik eder ama "Yaşamdan Zevk Alamayan Emekli Subay Vakası"nda, müşterilerinin fantezilerini gerçekleştirmelerine yardım eden Parker Pyne'in yaratıcı kadrosunda bulunurken, *Ölüm Büyüsü* romanında Malezya'da görev yapmış emekli polis memuru Mark Easterbrook'un yanında görürüz. *Filler de Hatırlar*'da (Elephants Can Remember) geçen, öylesine söylenmiş tek bir cümleden Bayan Oliver'in evlenmiş olduğunu anlarız ama ne kocası ne de özel yaşamı hakkında başka bir fikrimiz vardır. Her iki eşi tarafından da aldatıldığı iddia edilen Agatha Christie, evlilik kurumuna güvenini yitirdiği için olacaktır ki alter egosunun yanına bir koca ilistirmez.

Agatha Christie kendini pek ciddiye almadığını gösterircesine bir mizah ögesi olarak yararlandığı Ariadne Oliver'in nevi şahsına münhasır tuhaf özellikleri vardır. Heybetli cüssesine rağmen ufak ve spor arabaları tercih eder, mor rengi pek sever ve ruhsal durumuna göre sık sık saç stilini veya duvar kâğıtlarını değiştirir. Tıpkı yaratıcısı gibi, romanlarının konusunu genelde geniş bir banyo küvetinin içinde uzanıp ısıra ısıra elma yerken belirler. Elmalara aşırı düşkündür ve her daim

**AGATHA CHRISTIE'NİN, KOCASININ
METRESİNİN ADIYLA BİR OTELDE
SAKLANDIĞI ORTAYA ÇIKINCA
MEDYUMUN SÖYLEDİKLERİNİN NE
KADAR DOĞRU OLDUĞU ANLAŞILIR.
AGATHA CHRISTIE, DAHA SONRA
YAZDIĞI "SITTA FORD MALİKÂNESİ'NİN
GİZEMİ" (THE SITTA FORD MYSTERY)
İÇİN MEKÂNI DARTMOOR VE KONUSUNU
SPİRİTÜALİZM SEÇEREK, BİR SENE ÖNCE
HAYATINI KAYBEDEN ARTHUR CONAN
DOYLE'UN ANISINA TAKDİRLERİNİ SUNAR.**

kucağında taşıdığı bir kesekâğıdından yediği elmalardan saçılan kırıntılar, Poirot'nun dehşetle gözlemlediği üzere üstüne başına dökülü halde dolaşır. Fakat *Elmayı Yılan Isırdı* (Hallowe'en Party) macerasından sonra bir daha bırakın elma yemeyi, görmeye bile tahammül edemez. Bunun nedeni yaşlanmaya başlayan Ariadne Oliver'in eskisi gibi rahat kıtır kıtır elma yiyememesinden çok, Agatha Christie'nin içinde uzanıp elma yiyeceği, büyük ve sağlam kuvvetlerin artık yapılmaması olabilir.

Agatha Christie, hicvi bırakıp en iyi bildiği iş olan dedektif romanları üzerine, Bayan Oliver üzerinden konuşmaya başladığında gerçek kimliğini ortaya koyar. Her ikisi de iyi bir dedektif romanının uzunluğu konusunda aynı düşüncelere sahiptir; elli bin kelime yeterlidir ama okuyucu kısa bulacağı ve kendilerini aldatılmış hissedecekleri için bir cinayet daha işleterek romanlarını uzatırlar. Zehir, yine kurgu ve gerçek her iki yazarın da en çok sevdikleri cinayet yöntemidir, belki başa ağır cisimle vurma yoluna ara ara başvurabilirler ama ateşli silahlara tahammülleri yok denecek kadar azdır. Agatha Christie ile Bayan Oliver arasında bir diğer benzer noktaysa, okuyuculardan aldıkları kitaplarındaki hatalara işaret eden mektuplardır. Örneğin, Bayan Oliver cinayetin can noktası bir sebze yi yanlış bir mevsimde yazınca okuyuculardan gelen tepkiyle Christie'nin, bir Poirot macerasında kritik bir önem taşıyan borunun 140 cm. olması gerekirken 30 cm. diye yazması üzerine gelen eleştiriler aynı şiddettedir.

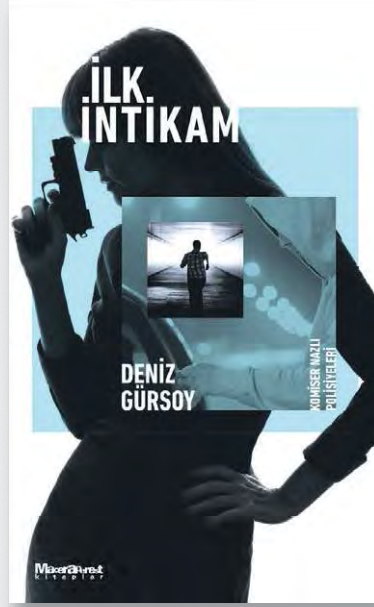
Ariadne Oliver bazen küçük takma bukleler takarak markiz modeli, bazen de rüzgârdan dağılmış görüntüsü verilmiş kısa perçemlerden oluşan karmakarışık bir saçla fakat her seferinde yeni bir biçimle Poirot'nun karşısına çıkarak, dedektifin gözlerini hayretle açmasına neden olur. Kim bilir Agatha Christie belki de hiç sevmeyişi halde, okuyucuların yoğun ilgisi yüzünden yazmayı bırakmadığı en ünlü dedektifinden intikamını, bu tuhaf kadınla sık sık yollarını kesiştirerek

alıyordur. Bayan Oliver'a, ünlü dedektifi Sven Hjerson için, "Tabii o aptalın biri. Ama okuyucular adamdan hoşlanıyor," dedirterek aslında Poirot üzerine düşüncelerini tüm çıplaklığıyla ortaya koyar. Bu tuhaf ve sevimli kadın, her ne kadar Poirot'nun baş ağrısı gibi görünse de aslında, farkında olmadan yaptığı bir davranış veya söylediği bir sözle çok önemli bir kurgu karakter vazifesini yerine getirir.

Polisilerde çok sık rastlanan bu yan karakterler bilindiği üzere pek zeki sayılmazlar, varlıklarının en büyük sebebi yakaladıkları bir ipucuyla kendileriyle aynı zekâyâ sahip okuyucunun eşzamanda olayları takip etmesini ve elbette yanılmasını sağlamaktır. Hikâyenin sonunda esas kahraman her şeyi açıkladığında hem bu yan karakterlerin hem de okuyucunun ufku açılır, hayranlıkları bir misli artar. Poirot'nun içgüdüleri ona birinin suçsuz olduğunu söylediğinde bunu somut bir gerçek olarak ele alır ve işin peşine düşer. Öte yandan Bayan Oliver, "Kadınların önsezilerini önemsemezlik edemezsiniz. Onlar böyle şeyleri bilir," diye içgüdülerinden bahsedecek olsa, bunu kısaca basmakalıp bir "kadın önsezisi" olarak kestirip atar ama sonra yanıldığını görür. İşte, başlangıçta duygusal romanlar yazarken sonraları polisiyeci olarak gördüğümüz Ariadne Oliver, kadınlık içgüdüleri ve acayip düşünceleriyle, bilinçsiz de olsa olayların çözülmesine yardımcı olur. Mesela bir kadının en dikkat çekici fiziksel özelliklerinden biri olarak görülen saçlar üzerine takıntısı, Poirot'nun bir cinayeti aydınlatmasını sağlar. Gerçi aynı davada tuhaf davranış ve sözleri artık eskisi kadar abartılı olmayan, daha olgunlaşmış bir Bayan Oliver görürüz. Kitabın sonunda Poirot bunu, "Fakat düşünün, sevgili Madam. Size neler borçlu olduğumu anlatamam bile. Bütün o parlak fikirleri aslında bana veren sizsiniz," diye itiraf eder. Halbuki tanıştıkları ilk vaka olan *Briç Masası Cinayeti*'nde (Cards on the Table) katil ortaya çıktıktan sonra, "Ben her zaman katilin olduğunu söyledim," der ama her zaman centilmen olan Poirot bunun sürekli değişen bir fikir olduğunu, dört ayrı kişinin daha katil olduğunu iddia ettiğini yüzüne vurmaz.

Agatha Christie hayatının sonuna doğru, 1971'de bir dergi kendisini "Dünyanın en gizemli kadını" olarak tanımladığında çok öfkelenir. "Kim olduğumu sanıyorlar? Banka soyguncusu mu?" der ve devam eder: "Ben sadece sıkı çalışan sıradan bir yazarım." Bu mütevazı sözlerine rağmen şurası bir gerçektir ki Agatha Christie, kurgusuyla gerçeğiyle polise dünyasında unutulmaz bir iz bırakmıştır.

Oğlak'ta “iyi polisiye, iyi edebiyat”...

Bütün seçkin kitapçılarda, internet satış noktalarında ve Zambak sokak, 21 Beyoğlu adresinde.

facebook.com/oglakkitap | twitter.com/oglakkitap | instagram.com/oglakkitap

AGATHA CHRISTIE'NİN DEDEKTİFLERİ

Erol ÜYEPAZARCI

**BİR LAKABI DA “ÖLÜM DÜŞESİ”
OLAN YAZARIMIZIN EN ÇOK
YEĞLEDİĞİ ÖLDÜRME ARACI
ZEHİRDİR AMA HER ZAMAN BU
ZEHİR, SİYANÜR VEYA ARSENİK
GİBİ HERKESİN BİLDİĞİ SIRADAN
BİR ZEHİR OLMAZ; SIKI BİR
AGATHA CHRISTIE OKURUYSANIZ
SENTETİK VEYA ORGANİK BİRÇOK
İLGİNÇ ZEHİR ÇEŞİDİNİ DE
ÖĞRENİRSİNİZ.**

Agatha Christie bütün zamanların en çok okunan ve tanınan polisiye roman yazarıdır. Polisiye roman üzerine *Hoş Cinayet* isimli en dikkate değer incelemeyi yazan Troçkist Ernest Mandel bile ideolojik olarak hiç önemsemediği Agatha Christie'nin “gerilim yaratma ve gerilimi canlı tutmada en büyük usta” olduğunu kabul eder.

Geleneksel “Katil kim?” romanlarının genel kabul görmüş bir ilkesi, hep değindiğimiz gibi “okuyucuyu şaşırtmak ama aldatmamaktır”. İşte, bu bağlamda Agatha Christie bu türde yazan bütün polisiye roman yazarları içinde en başarılısıdır.

Christie, “Katil kim?” romanlarının olay, mekân ve zaman birlikteliği kuralına çoğu zaman uyar. Öykü, bir tek olay -cinayet- etrafında kapalı bir mekânda ve dondurulmuş bir zaman diliminde gelişir ve biter. Zaman dondurulmuştur yoksa ilk kez 1920’de karşılaştığımız ve o zamanlarda bile “kendini emekliye ayırmış ama karşısına ilginç bir olay gelince bu emekliliği bir tarafa bırakan hatta yaşı ölme çağına dayandığından gazetelerde ölüm ilanları okumaktan hiç hoşlanmayan” Hercule Poirot veya ilk kez 1930’da sezgilerine hayran kaldığımız kız kurusu Miss Marple otuz hatta kırk yıl sonra hiç yaşlanmadan yine bizim karşımıza çıkamazdı.

Yazarımızın öykülerinin büyük bölümünde mekân, İngiliz kırsalındaki soylu veya zengin sınıfa mensup kişilerin sayfiye evleridir. Bazı romanlarda olay yabancı ülkelerde veya gemi, tren, uçak gibi taşıt araçlarında geçse bile mekân yine kapalıdır ve kahramanlarımız İngiliz’dir. Christie, okuyucusunu bazen kapalı mekân dışına çıkarıp örneğin Mısır’ın turistik yerlerinde gezdirirse de bunu yalnızca öyküyü renklendirmek için yapar.

Bir lakabı da “Ölüm Düşesi” olan yazarımızın en çok yeğlediği öldürme aracı zehirdir ama her zaman bu zehir, siyanür veya arsenik gibi herkesin bildiği sıradan bir zehir olmaz; sıkı bir Agatha Christie okuraysanız sentetik veya organik birçok ilginç zehir çeşidini de öğrenirsiniz. Sonuçta yazarımız kaba, vahşi, kan içindeki yani “estetize edilmemiş” cinayetlere pek rağbet etmez; zaten Hercule Poirot gibi biraz züppe, Miss Marple gibi dünya cimcimesi

dedektiflere de sıradan cinayetleri çözümlmek pek yaraşmaz.

Agatha Christie'nin yarattığı en önemli dedektif hiç kuşkusuz Hercule Poirot'dur. Poirot'nun okuyucu katında yakaladığı başarıyı, ortak noktaları pek olmasa da pekâlâ polisiye roman tarihinin iki efsanevi ismi Sherlock Holmes ve Arsène Lupin'le karşılaştırabiliriz.

Belçika polis örgütündeki başarılı geçmişini takiben İngiltere'ye yerleşen, kısa boylu, yumurta gibi kel kafasında birkaç tel boyalı saç bulunan, uçları düşük bıyıkları ve cilalı ayakkabılarıyla biraz züppe bir kişilik sergileyen Poirot, duygusallık ve tutkudan uzak bir biçimde salt gözlem ve mantık yürütmeye, analitik çözümllemeyle, kendi deyimiyle "beynindeki gri maddeleri" çalıştırarak olayları çözer.

Poirot'nun Doktor Watson'ı rolünü genelde polis örgütü görevlisi Yüzbaşı Hastings üstlenir; bu rolün *Roger Ackroyd Cinayeti*'nde olduğu gibi başkalarınca üstlendiği de görülür. Örneğin bu yapıttaki Watson aslında hain bir Watson'dır, Poirot'yu yanıltmaya çalışır ama Belçikalı ufak tefek adam bu tuzağı boşa çıkarır. Polisiye romanın bir yöntemi olarak okuyucuyu katili bulmada yanlış yönlendirmenin bir şaheser örneği olan bu yapıt, okuyucu katında Christie'nin ününün yayılmasında büyük bir paya sahiptir. Herhalde polisiye roman okurları bu kitapta katilin hüviyeti ortaya çıkınca duydukları şaşkınlığı çok az polisiye romanda duymuşlardır. Bu yönüyle *Roger Ackroyd Cinayeti*, geleneksel "Katil kim?" türü romanların en başarılı örneğidir. Bu eser polisiye roman üzerinde teorik çalışmalar yapan eleştirmenlerce uzun uzadıya inceleme konusu yapılmıştır. Polisiye roman karşıtı ünlü eleştirmen Edmund Wilson 1945 yılında *New Yorker* dergisinde ünlü makalesi "Roger Ackroyd'un Katilinden Kime Ne?"'yi yazarken günümüzün ilginç eleştirmenlerinden Pierre Bayard, Agatha Christie'nin bu yapıtını incelediği "Qui a tué Roger Ackroyd?" (Roger Ackroyd'u Kim Öldürdü?) isimli yapıtında polisiye romana bu yapıt bağlamında ilginç bir bakış açısı getirmiştir. Dilimizde de Zeynep Ergun, *Kardeşimin Bekçisi* isimli İngiliz polisiye romanını işlediği kitabında Christie'nin bu yapıtını ayrıntılı olarak irdelemiştir.

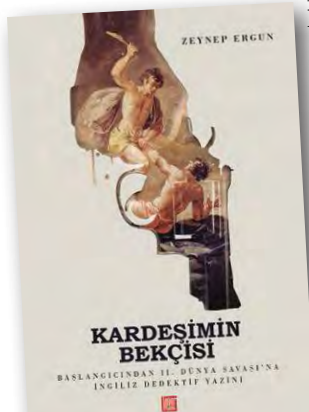
Poirot biraz züppedir, gösteriden hoşlanır, olayı sonuçlandırınca herkesi "a little reunion in the salon (salonda küçük bir toplantı)"ya davet etme gibi bir alışkanlığı vardır. Poirot'nun bu katili açıklama top-

CHRISTIE'DEN CİNAYETİN TOPLUMSAL SORUNSALINI İNCELEMESİ BEKLENEMEZ; BAZI ELEŞTİRMENLERCE GELENEKSEL VE PÜRİTEN PROTESTAN AHLAKINA UYGUN GELİŞMELER İÇERDİĞİ BELİRTİLEN CHRISTIE'NİN YAPITLARINDA CİNAYET KÖTÜ BİR EYLEMDİR VE MUTLAKA CEZALANDIRILMASI GEREKİR. BU BAĞLAMDA POIROT, YAPSA YAPSA BİRAZ SEMPATİ DUYDUĞU KATİLİN İNTİHAR ETMESİNE İZİN VERİR.

lantısı, polisiye roman yazarlarının çoğunun beğenisini kazanmış ve yapıtlarında bu törenimsi toplantıyı carpıcı bir öge olarak pek çok kez kullanmışlardır. Poirot bu gelenekselleşen toplantıların ilkinin, ilk kez görüldüğü *Styles'deki Esrarengiz Vaka* romanının sonunda yapacak, katil dahil herkesi davet ettiği salonda teatral jestlerle şöyle konuşacaktır: "Mesdames et Messieurs; let me introduce you to the murder Mr. Alfred Inglethorpe (Hanımefendiler, beyefendiler size katil Bay Alfred Inglethorpe'u takdim etmeme izin veriniz)." Bu züppeliğin şahıkasına çıkan takdimi, analitik zekânın parıldadığı açıklama izleyecektir.

Christie'den cinayetin toplumsal sorunsalını incelemesi beklenemez; bazı eleştirmenlerce geleneksel ve püriten Protestan ahlakına uygun gelişmeler içerdği belirtilen Christie'nin yapıtlarında cinayet kötü bir eylemdir ve mutlaka cezalandırılması gerekir. Bu bağlamda Poirot, yapsa yapsa biraz sempati duyduğu katilin intihar etmesine izin verir. Bu ilkesindeki sarsılmazlığını son öyküsü olan *Ve Perde İndi* (Curtain)'de görürüz. Bu macerasında Poirot hiç cezalandırılmamış bir kötüyü bizzat öldürür. Tek bir romanda, *Doğu Ekspresindeki Cinayet*'te müşterek bir katiller grubu cezasız kalır ama kurban bütün bu kişilerden çok daha "kötü" biridir; fideye almak için küçük bir çocuğu kaçırmış, öldürmüştü, ailesini perişan etmiştir ve onun öldürülmesi Poirot'ya göre "iğrenç ama belki de pek haksız olmayan biçimde işlenmiş bir cinayet"tir.

Agatha Christie ile Hercule Poirot arasındaki ilişki de ilginçtir. Yazarımız bu ilişkiyi şöyle tanımlar: "Onunla aramızdaki ilişki uzun zamanlar ötesine gitmektedir. Biz dost ve ortağız. Parasal açıdan ona çok şey borçluyum ama diğer taraftan

da benim üzerimdeki etkisi çok fazla, bu durum bazen beni sinir ediyor; ona çok kızdığım zamanlar da oluyor ve onu bir kalem darbesiyle eserlerimden silip atabileceğimi bile düşünüyorum. Bu durumlarda Poirot, o her zamanki tumturaklı konuşmasıyla, 'Hercule Poirot'yu düşündüğün gibi bir kalem darbesiyle silip atman mümkün değil. O senin sandığından daha zeki, becerikli ve yeteneklidir,' diyor. Neticede de her zaman olduğu gibi son sözü bu küçük adam söylüyor."¹

Agatha Christie'nin yarattığı ikinci dedektifi, evde kalmış kız kurusu ama uyanık ve saygıdeğer hanımefendi Miss Marple'dır. Bu cin gibi zeki, meraklı ve Poirot'nun aksine duygu ve sezgilerini de işin içine karıştıran yaşlı hanım, cinayetleri çözerken harekâtını St. Mary Mead'deki evinden yürütür. Çözeceği cinayetler üzerinde tercihen bir koltuğa yerleşmiş olarak düşünür, fikir yürütür. Kendisine bilgi getirenler çevrenin dedikoducularıdır. Polisiye roman jargonuna göre bir "armchair detective" yani koltukta düşünerek zihninde olayları sonuçlandırabilen bir üstün kişidir ama gerektiğinde olayı çözmek için koltuğundan kalkmasını da bilir.

Ya tamamen rastlantısal olarak ya da pek o kadar raslantı denemeyecek biçimde sık sık tüyler ürpertici olaylara karışan, polisin hiç "üstüne almadığı, önemsemediği" olaylarda bir suçun kokusunu alan Miss Marple, olayları izleme ve yorumlama paranoyasıyla önceleri polislerin alay ettiği ve komik bulduğu bir yaşlı kadinken sonra korkup çekindikleri saygın bir kişi olur.

Örneğin dedektifimiz Miss Jane Marple bir tren seyahati sırasında, yandaki raylardan yavaşça seyretmekte olan trende işlenen bir cinayete tanık olur. Ne kondüktör ne de polis, Miss Marple'ın öyküsüne inanır çünkü ortada ceset yoktur. Miss Marple hem onurunu kurtarmak hem de okuduğu Agatha Christie romanlarında böyle durumlarda ne yapması gerektiğini öğrendiğinden -polislere eğitimlerini tamamlamak için Christie romanları okumalarını önerir- olayı bizzat çözmeye karar

verir. Bu kararla sevgili koltuğunu terk eder ve acayip gelişmeleri gözlemlediği Ackenthorpe ailesinin yanına kâhya olarak girmeyi bile başarır ve sonunda kendini hiç önemsemeyen Müfettiş Craddock'a gerek cinayetin gelişiminin nasıl olduğunu gerekse katilin kim olduğunu bütün kanıtlarıyla anlatır ve kayıp ceseti de teslim eder. Miss Marple artık abuk sabuk hayaller gören bir baş belası kocakarı değil, fikirlerine saygı duyulacak muhterem bir hanımefendidir. Miss Marple gerçekten de bir hanımefendidir, kız kurusu olduğuna fazla takmamak gerekir; *Murder at the Gallop* öyküsünde evlenme teklifi alır ama herhalde özgürlüğünü yitirmemek için reddeder.

Miss Marple öykülerinde dedektifimizin sezgi, gözlem ve çözümleme yeteneği karşısında şaşkın kalan müfettiş Craddock dışında; biraz pısrık ve ürkek ama güvenilir Doktor Watson rolünü üstlenen kitapçı Mr. Stringer da önemli bir işleve sahiptir.

Miss Marple öyküleri asla bir damla kanın görülmediği ama birçok cesedin bulunduğu, hiç kimsenin bir hanımefendiye saygıda kusur etmediği, hizmetçilerde kıskançlık duygularının, soylu ailelerde miras çatışmalarının eksik olmadığı ama saat beşte içilen bir fincan iyi çayın üstesinden glemeyeceği kadar korkunç duygusal karmaşalara hiç rastlanmayan hikâyelerdir.

Agatha Christie, Miss Marple'ı ilk kez *Papaz Evinde Cinayet* kitabını yazarken düşündüğünü söyleyip bu kahramanı ile ilişkisini şöyle anlatıyor: "Bu kitabım 1930'da yayımlandı ama bu kitabı ne zaman ve nerede yazdığımı tam hatırlayamadığım gibi hikâyeye dedektif olarak yeni bir karakteri -Miss Marple- neyin etkisiyle soktuğumu da tam olarak hatırlıyamıyorum. Kesin olan bir husus varsa o da daha sonra bu kahramanımın yeni hikâyelerini yazacağımı o zaman hiç düşünmediğimdir. Onun Hercule Poirot'ya rakip olacağı hiç aklıma bile gelmemişti... Ama Miss Marple yaşamıma o kadar hızlı ve kararlı girdi ki. Onu herhalde büyükannemi

düşünerek yaratmıştım, ancak bu benzerlik tam değildir; örneğin Miss Marple büyükanne göre her şeyi daha kılı kırk yararak inceler, doğal olarak büyükanne kız kurusu da değildir ama ikisinin ortak noktaları çok neşeli kişiler olmaları ve her kişi ve her şeyden şüphe etmeleri ve sonunda da haklı çıkmalarıydı.”²

Agatha Christie’nin bu iki karakterinin dışında özellikle polisiye öykülerinde rol verdiği başka dedektifleri de vardır.

Bunların başında *Cinayet Ortakları* isimli öykü kitabında 15 öykünün kahramanı olan ve sonra *M veya N* isimli romanda yine ortaya çıkan Tommy ve Tuppence gelir. Tommy’nin patron olduğu bir özel dedektiflik şirketinde Tuppence, Tommy’nin sekreteridir. İkisi 1. Dünya Savaşı sırasında tanışmış, savaştan sonra dedektiflik şirketlerini kurmuşlardır. Şirketlerinde, öykülerde komik bir öğe olan Alfred isimli bir müstahdemleri de vardır. Tommy ve Tuppence öyküleri hiciv unsurunun ağır bastığı neşeli hikâyelerdir ve bazı öyküler de daha önce yazılmış ünlü polisiye öykülerin birer parodisidir. Örneğin *Pembe İnci Olayı* öyküsü, bilimsel polisiye romanın öncüsü Austin Freeman’ın bir öyküsünün incelikli bir parodisidir. Aynı şekilde *Hanımefendinin Kaybolması Olayı* hikâyesi de Conan Doyle’un *Lady Frances Carfax’ın Kaybolması* isimli ünlü öyküsünün çok neşeli bir benzeridir.

Dilimize *Esrarengiz Arlöken* olarak çevrilen *The Mysterious Mr. Quin* isimli öykü kitabının kahramanı Mr. Quin ise Christie’nin en fantastik kahramanıdır. Aslında bu öykülerde dedektif olan Mr. Satterthwaite’dır. Mr. Harley Quin ona yardım eden esrarengiz bir kişidir. Mr. Quin öykülerine esrar içeren romantik öyküler bile denilebilir. Pek çok Mr. Quin hikâyesinde, örneğin *Krupiyenin Heyecanı* öyküsünde romantizmin öyküdeki ağırlığı muammadan daha baskındır. Ancak bazı Mr. Quin hikâyelerinde Gilbert K. Chesterton’ın etkisi bariz olarak ortaya çıkar. Özellikle *Camdaki Hayalet ve Arlöken’in Ölümü* öykülerinde Chesterton’ın sezgilere öncelik veren maneviyatçı yorumu kendini belli eder.

Agatha Christie’nin 1934’te yayımlanan öykü kitabı *Parker Pyne Soruşturuyor*’un kahramanı, aslında bir aşk macerasında uğradığı düş kırıklığı yüzünden dedektif olmuştur; gazetelere verdi-

ği ilanlarda şöyle yazdırır: “Mutlu musunuz? Eğer değilseniz Mr. Parker Pyne’a başvurun.” Pyne tam anlamıyla centilmen, düşünceli ve sır saklamasını bilen biridir. Pyne öykülerinin bir önemli kahramanı da onun sekreteri olan saygıdeğer ama korkunç Miss Felicity Lemon’dur; daha sonra Poirot’nun da sekreteri olacaktır. Aynı şekilde Pyne öykülerinde gördüğümüz Ariadne Oliver de önce Mr. Pyne’a daha sonra Poirot’ya yardımcılık edecek, en sonunda bir amatör dedektif olarak kendini gösterecektir.

Bütün bu Agatha Christie kahramanlarına *Şampanyadaki Zehir*’de dedektif olan ve olayı çözen, daha önce Poirot romanlarından aşına olduğumuz Albay Johnny Race ve yine aynı şekilde Poirot romanlarında rastladığımız ama *Sıfıra Doğru* romanında dedektifliği üstlenen Başmüfettiş Battle’ı da katmak gerekir.

Unutulmaması gereken bir durum da Agatha Christie’nin dedektifsiz polisiye roman da yazdığıdır. Ünlü *On Küçük Zenci*’de dedektif yoktur, “polisiye konularda bir fantezi şaheseri” olan *On Küçük Zenci*, yazarımızın en başarılı yapıtlarından biridir. Bu romanda dedektife yer verilmemiş ve soruşturmanın ilerlemesi sadece düğümün oluşturulmasıyla sağlanmıştır. Çıkışı olmayan bir yerde, bir adada bir araya gelmiş on kişinin peş peşe öldürülmesi kurguyu oluşturmakta ama sonunda bu ölümlerden birinin, bütün kurguyu gerçekleştiren kişinin ölümünün gerçek olmadığı, olayın bir öğe alma girişimi olduğu anlaşılmaktadır. Bu kurgu, Christie’nin polisiye roman yazınında ustalıkla gerçekleştirmiş olduğu yepyeni bir biçimdir ve yazarımız bu yeni biçimleri bulup çıkarmada tartışmasız bir virtüozdür. Ünlü romancımız Kemal Tahir, Doğan Hızlan’a, “Yeni bir eser yazmadan kurguyu kafamda oluşturmak için muhakkak Agatha Christie okurum,” demek-te muhakkak ki haklıdır.

DİPNOTLAR

- 1) Agatha Christie’nin 1938 Ocak ayında “Cinayet İlanı” isimli romanını tanıtmak için The Daily Mail gazetesinde yazdığı makaleden alınmıştır. Bakınız: *Agatha Christie Official Centenary Celebration 1890- 1990*. Londra 1990, s.32
- 2) Agatha Christie, *Official Centenary Celebration*, Londra 1990, s.44-45

AGATHA CHRISTIE HAKKINDA AZ BİLİLEN GERÇEKLER

Elçin POYRAZLAR

**OYSA İNSANLARIN
YENİDEN SUÇ EDEBİYATINA
YÖNELMELERİNİN
ARDINDA ROMANLARIN
BİR BAŞLANGICI VE SONU
OLMASI YATIYOR. BU
BİR OKUR İÇİN OLDUKÇA
TATMİN EDİCİ BİR KAVRAM.**

Agatha Christie, doğumundan 127 yıl sonra suç edebiyatının vazgeçilmesi en zor yazarı olmayı sürdürüyor.

• 66 dedektif romanı, 150 kısa öyküsü ve 20'nin üstünde oyunu bulunan Christie'nin eserleri bugüne kadar toplamda 2 milyar adet satış yaptı. Christie'nin

kitapları İncil ve Shakespeare'in eserlerini bu anlamda geride bıraktı.

- Christie'nin romancılık kariyeri kız kardeşi Madge ile girdiği bir iddia üzerine başlar. Madge, Agatha'ya okurların katili bulabileceği bir cinayet romanı yazamayacağını söyler. Bu meydan okumaya dayanamayan Agatha 26 yaşında ilk cinayet romanını yazmaya koyulur.
- Agatha Christie 26 yaşındayken yani 1. Dünya Savaşı sırasında bir hastanenin eczacısının yanında asistan olarak gönüllü çalışır. Bu, ilk romanına zehir cinayeti olarak yansır. Christie daha sonra bu konuda, "Zehirlerle çevrili olduğum için zehirlenme sonucu ölümü seçmem doğaldı," der. *The Mysterious Affair at Styles* adlı ilk romanında striknin ve bromür zehirlerine yer verir.
- İlk romanında Hercule Poirot karakterini yaratırken savaş sırasında İngiltere'nin kırsal kesimlerine yerleşen Belçikalı mülteciler ona ilham verir. Christie özel olarak tanıdığı birine dayandırmaz Poirot'yu, ancak eski bir polisin harika bir dedektif olacağını düşünür.
- Christie'nin ilk kitabı 5 yıl basılmayı bekler. Altı yayınevi de ilk romanını reddeder.
- Çok iyi bir gezgindir. 1922 yılında 10 ay boyunca dünya turu yapar. Güney Afrika, Avustralya, Yeni Zelanda, Hawaii ve Kanada gibi ülkeleri ilk eşi Archie ile ziyaret eder.
- Christie, sörf yapabilen ilk İngiliz kadınlarından biridir. Hawaii ve Güney Afrika gezileri sırasında profesyonel düzeyde sörf yapmayı öğrenir.

Hercule Poirot Is Dead; Famed Belgian Detective

By THOMAS LASK

Hercule Poirot, a Belgian detective who became internationally famous, has died in England. His age was unknown.

Bu konuda, "Avrupalı bakış açısıyla uzman oldum. Dengemi sağlayarak tahtanın üstünde kıyıya dimdik geldiğimde büyük bir zafer yaşadım," der.

- Yazarın romanlarında zehirler ve etkileri o kadar ustacadır ki patoloji uzmanları gerçek hayattaki vakaları çözmek için onun kitaplarına başvurur.
- Christie ayrıca bir arkeologdur. İkinci eşinin işi nedeniyle Ortadoğu'da 20 yıl sürecince kazı alanlarında bulunur. Sabahları kitap yazdıktan sonra öğleden sonra arkeoloji sahalarında çalışır.
- Casusluk romanı yazmak için Londra'da Isokon Binası'nda Sovyet ajanlarıyla bir süre birlikte yaşar. Bu sürenin sonunda *N ya da M?* isimli romanı ortaya çıkar. Bu romanı nedeniyle İngiliz istihbaratı MI5, Christie hakkında soruşturma başlatır. MI5, romandaki Binbaşı Bletchley karakterinin Christie'nin savaş sırasında şifre kırıcı olarak çalışan Dilly Knox isimli arkadaşına atfı yapıldığını düşünür. MI5 bir süre sonra soruşturmayı durdurur.
- İkinci romanı *The Secret Adversary*, bir pastanede kulak misafiri olduğu bir konuşma sonucu ortaya çıkar. Christie, "Yanımdaki masalardan birinde iki kişi Jane Fish adında birinden söz ediyordu. Bu garip ismin bir öykü için iyi bir başlangıç olacağını düşündüm. Hatta belki Jane Finn daha da iyi olabilir dedim," der.
- Agatha Christie, romanları için bitmez tükenmez notlar alır. Yarım düzine not defteriyle dolaşır ve karakterlerini, kurguyu, örgüyü bunlara yazar. Yüzden fazla not defterinden geriye 73 tanesi kalır.
- Bir romanı ortalama 2 ayda bitirir. Senede 2 ya da 3 roman yazar. En popüler olduğu dönemde bu yorucu tempo nedeniyle, "Ben bir sosis makinesiyim, kusursuz bir sosis makinesi," açıklamasını yapar.
- Romanları konusunda okurların tepkisini ölçmek için basılmadan önce ailesini toplar

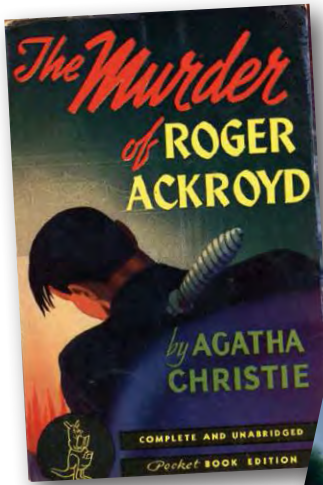
ve onlara bölümler okur. Torunu Mathew Prichard'a göre annesi Rosalind her zaman katilin kim olduğunu bilir.

- İngiltere'de 1930'da kurulan ve polisiye yazarları bir araya getiren Detection Club'ın kurucu üyelerindendir. 1957-1976 yılları arasında bu kulübün başkanlığını yürütür. Ancak tek bir şart koşar: Asla seyirci önünde konuşma yapmayacaktır.
- Agatha aslında konser piyanisti olacak kadar yeteneklidir. Bunun için eğitim alır ancak çok utangaç olduğu için müzik kariyerine devam etmez.
- Mary Westmacott takma ismiyle yazdığı romantik romanlarından birinin tamamını bir hafta sonunda bitirir. *Absent in the Spring* isimli romanı hakkında Christie, "Bu kitabı üç gün içinde yazdım. Dümdüz ilerledim. Hiç bu kadar yorulduğumu hatırlamıyorum. Tek bir kelime bile değiştirmek istemedim. Tabii nasıl olduğunu bilmiyorum ama istediğim gibi yazdım, bu da bir yazarın elde edebileceği en gururlu sevinç," der.
- Poirot karakteri öldüğünde *New York Times* gazetesi tüm sayfa ölüm ilanını Poirot'ya ayırır.
- Miss Marple karakteri Christie'nin anneannesine dayanır.
- En sevdiği renk yeşildir.
- En sevdiği yazarlar Elizabeth Bowen ve Graham Greene'dir.
- Romanları üstüne en iyi banyodayken elma yiyerek ve çay içerek düşündüğünü söyler. Modern küvetlerin kenarlarında kâğıt ve kalem koymak için ahşap kenarlar olmamasından ve çok kaygan olmalarından şikâyet eder.
- En sevdiği beş romanı *On Küçük Zenci*, *Roger Ackroyd Cinayeti*, *Cinayet İlanı*, *Doğu Ekspresinde Cinayet* ve *Cinayetler Kulübü*'dür.
- Agatha Christie 1955 yılında limited şirket olur. Şu anki başkanlığını, görevini yakın zamanda devralan James Prichard yürütüyor.

ACKROYD PARADOKSU

Çınla AKDERE

PIERRE BAYARD, “ROGER ACKROYD’U KİM ÖLDÜRDÜ?” KİTABI BOYUNCA HERCULE POIROT’YU, SORUŞTURMADA CİNAYET AÇISINDAN ÇOK DA BELİRLEYİCİ OLMAYAN İKİNCİL İPUÇLARA TAKILMASINDAN DOLAYI ELEŞTİRİR. İŞTE BU YÜZDEN KATİLİN DR. SHEPPARD OLDUĞUNDAN EMİN OLUNMAMASI GEREKTİĞİNE İNANARAK SORUŞTURMAYI BAŞTAN KURAR. ŞÜPHELİLERDEN DR. SHEPPARD, RALP PATON VE CAROLINE SHEPPARD’IN KATİL OLMA OLASILIKLARINI TEK TEK İNCELER. BUNU YAPARKEN DE S. S. VAN DINE’İN LİSTELEDİĞİ KURALLARDAN YOLA ÇIKAR.

Roger Ackroyd’u kim öldürdü? Agatha Christie müptelalarının bir çırpıda cevaplayacağı bu soru hiç de zor görünmüyor değil mi? Oysa bir edebiyat profesörünün bu soruya yanıtı ona bir kitap yazdıracak kadar uzun oldu. Bu kitap, Fransa’da polisiye roman eleştirmeni

ve aynı zamanda da psikanalist olan Pierre Bayard tarafından yazıldı, *Roger Ackroyd’u Kim Öldürdü?* başlığıyla 1998 yılında raflarda yerini aldı. Les Éditions de Minuit, 2002 ve 2008 yıllarında kitabın ikinci ve üçüncü baskısını yaptı. Türkçe çevirisi Doğan Kitap tarafından 2003’te bizlere ulaşan kitap, Hercule Poirot’nun 1926 yılında yürüttüğü bir soruşturmayı tam 72 yıl sonra tekrar adım adım incelemeye soyundu. Bu sayede belki de okuyucular ilk kez “polisiye roman” üzerine yazılmış bir “polisiye inceleme”yle tanıştı.

Agatha Christie’nin sayısız eseri arasında her zaman farklı bir yere sahip olan *Roger Ackroyd Cinayeti*, polisiye romanın niteliksiz edebiyat olarak görüldüğü zamanlarda bile Roland Barthes, Jean Genet, Algirdas Julien Greimas, Alain Robbe-Grillet, Georges Perec, Raymond Chandler ve Umberto Eco gibi pek çok ünlü yazarın ilgisini çekmeyi başarır. Bir Altın Çağ “whodunit” klasiği romanın akıllarda kalmasının en önemli nedeni katilin anlatıcı olmasıdır. Çoğu eleştirmen, kitabı bir başyapıt olarak görürken bazıları anlatıcıyı katil yapmakla Christie’nin okurla yazar arasındaki güven bağını kıldığını, hatta okurlara “ihnet ettiğini” yazar (Rivière, 2012, s. 72). Christie onlara cevaben Dorothy L. Sayers’in de savunduğu bir fikri hatırlatır: “Herkesten ama herkesten şüphelenmemiz gerekir.” Otobiyografisinde de bu konuya şöyle değinir: “Of course, a lot of people say that *The Murder of Roger Ackroyd* is cheating; but if they read it carefully they will see that they are wrong. Such little lapses of time as there have to be nicely concealed in an ambiguous sentence, and Dr Sheppard, in writing it down, took great pleasure himself in writing nothing but the truth, though not the whole truth.” (Autobiography, s. 342)².

Anlatıcı ve okur arasında beliren güvensizlik Altın Çağ polisiye roman yapısına oldukça aykırıdır ve herkesi şaşırtmıştır. *Whodunit* tipi romanlarda anlatıcı her zaman okuyucuya suçu kimin işlediğine dair ipuçlarını, kendi dikkat ve zekâsıyla bulacağı bir şekle sokarak verir. Bu S. S. Van Dine'in 20 kuralından biridir. Anlatıcıdan başka kendisine suçla ilgili ipucu sağlayan kimsesi olmayan okur, zaten herkesin yalan söylemeye meyilli olduğu bir dünyada anlatıcıya da güvenemezse kime güvenecektir? Fakat katil anlatıcı, Christie'nin yurkarda belirttiği gibi, ne kadar dürüst biri olsa da katil olduğunu ele verecek bazı ipuçlarını mutlaka saklar. Çok yakın zamanda kaybettiğimiz ünlü edebiyat eleştirmeni, semiyolog ve filozof Tzvetan Todorov'a göre iki tür cinayet vardır: Tarihi cinayet ve edebi cinayet. Birincisi, kimi zaman birbiriyle çelişen yazılı kaynaklardan tamamen bağımsız olarak, bir kişi tarafından gerçekleştirilmiş bir olaydır. Katil, adaletin elinden kurtulmuş olsa da bu durum olayın gerçekleşmediğini göstermez. İkincisindeyse cinayet sadece önermelerden ibarettir. Bu önermeler birbiriyle çelişirse ve başka türlü desteklenmezlerse nasıl bir gerçeklikten söz edilebilir? (Bayard, 2008, s. 142).

Roger Ackroyd Cinayeti, İngiltere'nin King's Abbot kasabasında geçer. Kasabada kısa sürede iki ölüm yaşanır. Bunlardan ilki Bayan Ferrars adlı dul bir kadının intiharı, diğeri ise onun gizli aşığı olduğu söylenen Roger Ackroyd'un cinayete kurban gidişidir. Kasabada kulaktan kulağa yayılan bir diğer dedikodu Bayan Ferrars'a, ilk kocasını öldürdüğünü bilen biri tarafından şantaj yapıldığıdır. Hercule Poirot, emekliliğinde bir süre kalmak için seçtiği bu kasabada olanlara kayıtsız kalamaz ve Roger Ackroyd'un katilini bulmak için kolları sıvar. Biz her şeyi kasabanın doktoru olan ve kız kardeşi Caroline Sheppard'la birlikte yaşayan Dr. Sheppard'ın notlarından okuruz.

Pierre Bayard, *Roger Ackroyd'u Kim Öldürdü?* kitabı boyunca Hercule Poirot'yu, soruşturmada cinayet açısından çok da belirleyici olmayan ikincil ipuçlara takılmasından dolayı eleştirir. İşte, bu yüzden katilin Dr. Sheppard olduğundan emin olunmaması gerektiğine inanarak soruşturmayı baştan kurar. Şüphelilerden Dr. Sheppard, Ralph Paton ve Caroline Sheppard'ın katil olma olasılıklarını tek tek inceler. Bunu yaparken de S. S. Van

Dine'in listelediği kurallardan yola çıkar.

Katilin Dr. Sheppard olması romanın sonunda sürpriz etkisi yaratacaktır yaratmasına fakat onun bir katil psikolojisine sahip olduğunu bize söyleyen hiçbir şey yoktur. Cinayeti işleme motivasyonu -şantajla kazandığı parayı spekülasyon yaparak harcadığı iddia edilse de- aslında belirsizdir. Ayrıca cinayeti işleyecek malzemeye sahip değildir. Fakat en önemlisi ve Bayard'ın fark ederek okuyucunun önüne getirdiği konu, Poirot ken-

disini katil ilan ettikten sonra dahi Sheppard'ın suçunu itiraf etmemesidir. Bunu yapmaya en çok yaklaştığı anlarda bile muğlaklık söz konusudur: "Hançeri almak önce aklıma gelmedi. Yanımda bir silah getirmiştim ama vitrinde hançeri görür görmez benimle ilişkilendirilemeyeceği için onu kullanmanın daha iyi olacağını düşündüm." (22. Bölüm) ve "Bayan Ferrars'ın öldüğünü öğrendiğimden beri Ackroyd'u öldürmeyi düşünüyordum çünkü onun ölmeden önce Ackroyd'a bir şeyler söylediğini tahmin ediyordum." (22. Bölüm).

İkinci olasılık yani katilin Ralph Paton olması da tatmin edici gelmez Bayard'a. Paton, Ackroyd'un kendi çocuğu gibi sevdiği ilk eşinden olma oğludur. Dr. Sheppard'ın aksine katil olabilecek bir psikolojiye sahiptir. Babasının mirasına konma motivasyonu Ackroyd'u öldürmek için yeterlidir. Fakat ne yazık ki Paton, kitabın başından beri katil olmaya en yakın kişi olarak görünür ve bu yüzden katilin o olması durumunda okuyucu herhangi bir sürprizle karşılaşmayacaktır. Dolayısıyla bu ihtimal de kolaylıkla kendini imha eder. Katil bu iki şüphelideki mahzurlara sahip olmayan biri olmalıdır. Okuyucuyu katilin Sheppard olması kadar şaşırtabilecek, Ackroyd'u öldürmek için sağlam bir motivasyona ve gerekli materyal olasılıklara sahip, bu hareketi gerçekleştirebilecek psikolojide biri. Kimdir bu kişi?

Cinayetin Bayan Ferrars'a yapılmış şantajla bir ilgisi varsa bu iki şüpheli devre dışı kalmaktadır. Katil, Ackroyd'un çalışma odasına dışarıdan geleerek odadan bahçeye açılan kapıdan girdiğine göre evde yaşayan biri olamaz. Katilin dışarıda ayak izi olmalıdır ama bu çok belirleyici bir detay değildir. Cinayet aletini yani Ackroyd'un vitrininden cinayet sonrası kaybolan bıçağı kullanabilecek biri olmalıdır. Keza bu da Bayard tarafından belirleyici bir ayrıntı olarak görülmez. Saat dokuzda Sheppard, Ackroyd'un çalışma odasından ayrılırken

**KATİL BU İKİ ŞÜPHELİDEKİ
MAHZURLARA SAHİP OLMAYAN
BİRİ OLMALIDIR. OKUYUCUYU
KATİLİN SHEPPARD OLMASI KADAR
ŞAŞIRTABİLECEK, ACKROYD’U ÖLDÜRMEK
İÇİN SAĞLAM BİR MOTİVASYONA VE
GEREKLİ MATERYAL OLASILIKLARA SAHİP,
BU HAREKETİ GERÇEKLEŞTİREBİLECEK
PSİKOLOJİDE BİRİ. KİMDİR BU KİŞİ?**

maktul hâlâ hayattaysa demek ki saat dokuzdan sonra gelen biri tarafından öldürülmüştür. Bu noktada çalar saat gibi kurulan diktafondan gelen ses kafa karıştırmak için uydurulan bir ipucu olabilir.

Bayard da Poirot gibi cinayet nedeninin Ackyrod’un ölmeden hemen önce okuduğu, Dr. Sheppard ve evin uşağı Parker tarafından görüldükten sonra ortadan kaybolan bir mektup olduğuna inanır. Bu durumda Bayan Ferrars’a yakın, ona şantaj yapıldığını bilen biri aranmaktadır. Bu kişi de ancak kasabadan biri olabilir. Katilin bu şantaja yapabilmesi için de Ferrars’ın kocasını öldürdüğünü bilmesi gereklidir. Bir başka deyişle, Bayan Ferrars’ın Ackroyd’a bir mektup gönderdiğini bilen birinden bahsedilmektedir. Bayard’a göre, bütün bu yazışma trafiğine dair haberler alan biridir aranan. Romanın başından beri kasabada olup bitenlerden haberdar sadece bir karakter vardır, o da Caroline Sheppard’dır. Christie otobiyografisinde Caroline’in romandaki favori karakteri olduğunu ve Bayan Marple’ı kurgularken sivri dilli, meraklı, her şeyi bilen ve her şeyi dinleyen bu yaşlı kadından yola çıktığını yazar: “*I think it is possible that Bayan Marple arose from the pleasure I had taken in portraying Dr Sheppard’s sister in The Murder of Roger Ackroyd. She had been my favorite chracter in the book -an acidulated spinster, full of curitosity, knowing everthing, hearing everthing: the complete detective service in the home.*” (Autobiography, s. 433). Caroline, Dr. Sheppard’ın hiç de sahip olmadığı iki özelliğe sahiptir: Kararlılık ve soğukkanlılık. Fakat nedense Caroline, Poirot tarafından soruşturmasının dışında bırakılmıştır.

Yukarıdaki açıklamalar inandırıcı görünüyorsa çok ilginç bir durumla karşı karşıyayız demektir. Polisiye romanın kraliçesi, *whodunit* ustası Agatha Christie neredeyse Simenonvari şekilde, katilin kim olduğunu netleştirmeden çekip gitmiş midir? Kendisiyle telepatik iletişime geçmenin yolunu bulup ona bu soruları sormak mümkün olmadığına göre bu konuyu nasıl aydınlatabiliriz? Böyle bir sorunun cevapsız kalması, bir Christie

hayranı için gerçekten katlanılması zor bir durum. İnsanın içinden, “Böyle bir şey yapsaydı haber verirdi bize!” diyesi geliyor. Belki de vermişti ama nerede, nasıl?

1950’de 60 yaşındayken kaleme almaya başladığı ve 1977’de basılan *Autobiography*’yi okuduğumuzda, François Rivière’in Fransızca çevirisine yazdığı önsözde söylediği gibi, yirminci yüzyılın en hayranlık verici yazarı hakkında her şeyi öğreneceğimizi zannederiz. Oysa Christie’nin, tesadüf eseri *Roger Ackroyd Cinayeti*’nin de basım yılı olan esrarengiz kayboluşuna dair bile tek satır okuyamayız. Christie otobiyografisinde romandan bahseder. Romanın tiyatro uyarlamaları üzerine yaptığı yorumlarda hep Caroline Sheppard rolünü oynayan kişilerle ilgili bir gözlem aktarır. Sanki bu karakterin nasıl sahneye koyulacağını özel bir merakla bekler. Karakterin romandaki halinin tiyatro uyarlamalarında neredeyse yok edilip Poirot’yu baştan çıkarabilecek genç bir kadınla yer değiştirilmesine önce içerler: “*When the book was adapted as a play, one of the things that saddened me most was Caroline’s removal. Instead, the doctor was provided with another sister – a much younger one – a pretty girl who could supply Poirot with romantic interest.*” (Autobiography, s. 433). Daha sonra nedense aynı durumla karşılaşmak onu rahatsız etmez: “*The Murder of Roger Ackroyd – was adapted by Michael Morton [...] I strongly objected to having his [Hercule Poirot’s] personality completely changed. In the end, with Gerald Du Maurier, who was producing, backing me up, we settled on removing that excellent character Caroline, the doctor’s sister, and replacing her with a young and attractive girl. As I have said, I resented the removal of Caroline a good deal: and I liked the idea of village life reflected through the life of the doctor and his masterful sister.*” (Autobiography, s. 434).

Bayard kitabında, Dr. Sheppard’ın Caroline’a dair yazdıklarıyla bu karakteri adeta bir taş oyması gibi metinden oyarak gün yüzüne çıkarır. “Katı analizi ve tüm dengelim yeteneği ikimizi de korkutuyordu.” (17. Bölüm); “Caroline beni korkutuyordu.” (22. Bölüm); “doğal olarak ürkünç” (14. Bölüm) gibi ifadelerle tanıtır kız kardeşini Dr. Sheppard. Peki Poirot neden bunu göremez? Bayard, Hercule Poirot’nun akıl sağlığından şüphe etmeye bile vardırır işi ve onu soruşturma sırasında “keyfi yorumlama” (*euphorie interpretative*) yapmakla suçlar. Yorumlama, kimi zaman daha önce hiç aklımıza gelmeyen anlamlar üreten, kimi zamansa gözlerimizi tamamen kör eden bir eylemdir. Aynı durum polisiye romanda

katili bulmaya çalışırken yaptığımız ipuçlarına götürecek yorumlama eylemi için de geçerlidir. Gerçeğin son sayfalara kadar açık edilmediği ve yorumlara dayalı kaldığı polisiye roman belki de diğer roman türlerinden çok daha fazla yoruma açıktır. Bu romanlar iki ardıl harekete göre gelişir. Önce “anlam açılır” daha sonra da “kapanır”. Bayard’ın açıklamalarına göre, birincisi olurken okuyucu sonsuz olasılıklar ve ipuçları dünyasıyla karşı karşıya kalır. Dedektif bu ipuçlarından bazılarını not eder. Diğerlerinin üzerinde ise hiç durmaz. Ackroyd vakasında Poirot sadece anlatıdaki saat farkı, büyük koltuğun yerinden oynatılması, Ackroyd’un ölümünü haber veren telefon gibi detayları tutar, geri kalanları göz ardı eder. Bayard’a göre Christie romanları aslında yorumlamanın zorluğuyla değil, “neyi yorumlayacağımıza karar vermenin zorluğu”yla ilişkilendirilmelidir. Metindeki her şey yorumlanabilir; maddelere dair izler, insanların davranışları, sözleri... Dolayısıyla yorumlama, önce bir anlamı olmayan ipuçlarını eleme sanatıdır. Tıpkı hayatı yorumlama sanatı gibi... Ama yorum yapmak ya da neyi yorumlayacağımızı bilebilmek paradokslarla karşılaştığımızda çok zorlaşır. *Roger Ackroyd Cinayeti* anlatıcının da şüpheli olabileceği gerçeğiyle bizi yüzleştirerek aslında önümüze bir paradoks koyar, bu sayede yorumlama eylemini çok başka bir düzeye taşır. Polisiye romanda anlatıcı her zaman kötü niyetlidir elbette, gerçeği okuyucudan gizlemek için çalışır. Fakat katilin anlatıcı olduğu romanlarda durum biraz daha farklıdır. Bu noktada, polisiye romanda en çok kullanılan yöntemlerden biri olan “yok sayma/atlama yoluyla yalan” (*mensonge par omission*) bile masumiyetini yitirir. Anlatıcının “tam” olarak neyi söylediğine olduğu kadar ve neyi söylemiyor olabileceğine odaklanılması çok yerinde olur.

Paradokslar çeşit çeşittir. Bazıları uzman bilgisi gerektirmeyen mantıksal oyunlardır. Diğerleriye insanlığın yüzyıllardır biriktirdiği bilgi sayesinde biliminsanları tarafından çözülmeye çalışılan muammalardır. Paradokslar kısır döngü ve çelişen iddiaları bünyelerinde barındırır da dikkatli incelendiklerinde fizik paradokslarındaki tikanıklığın varsayımlardaki hatalardan ya da gözden kaçmış birkaç noktadan kaynaklandığı görülür. Çözümü olduğuna göre, paradoks olarak değil de “paradoksumsu” şeklinde adlandırılmaları gerekir. Christie’nin *Roger Ackroyd Cinayeti* adlı romanının polisiye roman tarihinde farklı bir yere sahip olmasının nedeni tam da bir mantık paradoksu olmasıdır. (Al-Khalili, 2012).

Yarışma Programı Paradoksu, Aşil ile Kaplumbağa, Olbers Paradoksu, Maxwell’in Cini, Ahır-daki Sırık Paradoksu, Dede Paradoksu, Laplace’in Cini Paradoksu, Schrödinger’in Kedisi Paradoksu, Fermi Paradoksu belli başlı fizik paradokslarından sayılır ve çözümleri vardır. Oysa paradokslar illa fen bilimlerinde veya mantık biliminin dehlizlerinde karşımıza çıkmaz. Hayatımız başlı başına paradoks değil midir? Dost sohbetlerinde bardak, kadeh tokuştururken, psikolog koltuklarında kıvrılırken, yoga matlarının üzerinde iki büküm, kişisel gelişim kitaplarına gömülü, baba nasihatlerine kulak kesilmişken çözüm aradıklarımız hayatımızın paradoksları değil midir? Öleceğimizi bilerek günü gününe yaşamaktansa para, varlık biriktirmeye, entelektüel, sanatsal üretim yapmaya çalışarak yaşamak; insan doğasının o kadar da mükemmel olmadığını bile bile yine de koşulsuz sevgiyi hem aramak hem vermeye çalışmak; doğadaki kaynakların sonsuz olmadığını bilsek de fütursuzca israfa devam etmek; her ideolojinin diğerine önyargıyla yaklaştığını bile bile mutlaka birinin iflah olmaz savunucusu olmayı istemek; aşk duygusunun uçuculuğunu bilsek de her daim sonsuza kadar sürmesini beklemek... Tüm bunlar başlı başına birer paradoks değil midir? Örnekler çoğaltılabilir. Fakat örnekleri çoğaltmamak, hiçbirisiyle yüzleşmemek daha iyidir. Fizik paradokslarını fizikçilere, hayatın farklı alanlarına ait paradoksları uzmanlarına bırakarak kendisi başlı başına paradoks olan bir roman okumak sanki çok daha keyif verir. Bu roman *Roger Ackroyd Cinayeti*’dir.

Örneğin, “Bu cümle yanlıştır,” ifadesi bir mantık paradoksudur. Cümlelerin söylediği şeyin yanlış olduğunu ama aslında cümlelerin yanlış olmadığını görürüz. Diğer taraftan da cümle yanlış değilse söyledikleri doğru olmalı yani cümle yanlış olmalıdır. Burada sonsuza kadar devam edecek bir kısır döngü ortaya çıkar.

Bitmeyen Gece ve *Kahverengi Elbiseli Adam* da katilin ağzından anlatılan romanlardır. Bu romanlarda da anlatıcının paradoksu (Cibelli, 1992) söz konusudur. Mitolojide “Giritli Epimenides Paradoksu” şeklinde geçen “yalancının paradoksu”, “Giritli paradoksu” olarak da adlandırılır.

FİZİK PARADOKSLARINI FİZİKÇİLERE, HAYATIN FARKLI ALANLARINA AİT PARADOKSLARI UZMANLARINA BIRAKARAK KENDİSİ BAŞLI BAŞINA PARADOKS OLAN BİR ROMAN OKUMAK SANKİ ÇOK DAHA KEYİF VERİR. BU ROMAN, “ROGER ACKROYD CİNAYETİ”DİR.

**BAYARD, ACKROYD CİNAYETİNİ
“DİĞERKÂM CİNAYET” (MEURTRE
ALTRUISTE) OLARAK TANIMLAR ÇÜNKÜ
ASLINDA HEM DR. SHEPPARD HEM
DE KIZ KARDEŞİ CAROLINE SHEPPARD
SUÇLUDUR. ONLAR BİR “KATİL
ÇİFTTİR” VE BİRBİRLERİNİ KORURLAR.
DR. SHEPPARD’IN YAZDIKLARINDA
CAROLINE’İN CİNAYET SIRASINDA TAM
OLARAK NEREDE VE NE YAPMAKTA
OLDUĞUNA DAİR BİLGİ VERİLMEMESİ
DOKTORUN KIZ KARDEŞİNİ
KORUDUĞUNU GÖSTERİR.**

Giritli filozof Epimenides, “Bütün Giritliler yalancıdır,” der. Mantık kurallarına göre böyle bir önerme hem doğru hem yanlış olamadığından buradaki çelişki şu şekilde özetlenebilir: Önerme doğruysa Epimenides de yalancıdır; önermesi yalansa Giritliler yalancı değildir. Dolayısıyla bu önerme mantık kurallarına uymayan, yani hem doğru hem de yanlış olan bir önermedir. Önermeyi yanlış kabul edersek kendisi de Giritli olan Epimenides’in doğru söylüyor olması gerekir. Önerme doğruysa o zaman Epimenides de dahil tüm Giritliler yalancıdır. Yalancının önermesi doğru kabul edilemeyeceğinden tekrar kısır döngüye girilir. Tekrar edelim: Mantık kurallarına göre böyle bir önerme hem doğru hem yanlış olamaz.

Bayard, Ackroyd cinayetini “diğerkâm cinayet” (*meurtre altruiste*) olarak tanımlar çünkü aslında hem Dr. Sheppard hem de kız kardeşi Caroline Sheppard suçludur. Onlar bir “katil çifttir” ve birbirlerini korurlar. Dr. Sheppard’ın yazdıklarında Caroline’ın cinayet sırasında tam olarak nerede ve ne yapmakta olduğuna dair bilgi verilmemesi doktorun kız kardeşini koruduğunu gösterir. Binbaşı Blunt’un 9.30 civarında, Ackroyd’un çalışma odasının dışarı açılan balkonunun oralarda gördüğünü söylediği esrarengiz kadın gölgesinin kim olabileceği üzerinde hiç durulmaması, Poirot’nun yaptığı ölümcül bir hatadır. Binbaşı Blunt şöyle der: “Gördüğümü sandım... Çalıların arasında bir kadın gözden kayboldu. Yani, beyaz bir şey, bir silüet. Yanılmış olmalıyım. Tam o sırada Ackroyd’u sekreteriyle konuşurken duydum.” (9. Bölüm) Romanın devamında Blunt’ın ifadesi şöyle geçiştirilir: “Bu, Binbaşı Blunt’ın hatasını açıklıyor. O bazı konuşmalar duymuştu ve Ackroyd olduğunu düşünmüştü. Herhalde akıllı başka yerdeydi ve

Ackroyd’un kızı olduğunu düşündüğünden daha önce hayal meyal gördüğü beyaz silüet aklına gelmedi.” (23. Bölüm) Caroline saat dokuzdan yani Dr. Sheppard evden ayrıldıktan sonra gelir: “Odanın bahçeye açılan camlı kapıya tıklar. Evin dışından geldiğine göre, ihbar mektubunda onun değil kardeşinin adı geçtiğinden, Ackroyd’un ondan şüphelenmesi ve ona kapıyı açmaması için hiçbir neden yoktur. Tam tersine, mektupta okuduğunun yarattığı şokla ve okuduğu katil isminin o olmadığını da bilerek, Caroline’ın kendisini öldürmeye geldiğini düşünmemekte gayet haklıdır.” (Bayard, 2008, s. 168).

DİPNOTLAR

- 1) Yazıda Agatha Christie’nin *Roger Ackroyd Cinayeti* ve Pierre Bayard’ın *Roger Ackroyd’u Kim Öldürdü?* adlı kitaplarının Fransızca versiyonları kullanılmıştır. Bu kitaplardan çeviriler yazara aittir.
- 2) Christie’nin otobiyografisine atıflar “Autobiography” başlığıyla, romana atıflarsa Fransızca baskısından yararlanıldığı için sadece bölüm numarası verilmek suretiyle belirtilmiştir ve İngilizce orijinal haliyle alıntılanmıştır.

KAYNAKÇA

- Agatha Christie, 1993, *An Autobiography*, Harper Collins, New York.
- Agatha Christie, 2002, *Roger Ackroyd Cinayeti*, Altın Kitaplar, İstanbul.
- Agatha Christie, 2002, *Le Meurtre de Roger Ackroyd*, Éditions du Masque, Paris.
- Agatha Christie, 2006, *Une Autobiographie*, Éditions du Masque, Paris.
- Agatha Christie, 2012, *Bitmeyen Gece*, NTV, İstanbul.
- André Vanoncini, 2002, *Le Roman Policier*, PUF, Paris.
- Dario Cibelli, 1992, “Le paradoxe du narrateur dans Roger Ackroyd”, *Poétique*, n°92.
- François Rivière, 2012, *Agatha Christie. La romance du crime*, Éditions de la Martinière, Paris.
- Jim Al-Khalili, (2012), *Paradoks. Bilimin En Büyük Dokuz Bilmecesi*, Domingo, İstanbul.
- Josyane Savigneau, 1988, “Arrêt Sur Enigme”, *Le Monde*, 20 Kasım.
- Pierre Bayard, 2008, *Qui a Tué Roger Ackroyd?*, Les Éditions de Minuit, Paris.
- Pierre Bayard, 1993, *Le Paradox du Menteur. Sur Laclos*, Les Éditions de Minuit, Paris.

TÜRKİYE'NİN DİZİ KÜLTÜRÜ DERGİSİ!

EPISODE

TEK DERGİ
ÇİFT KAPAK

BAYİLERDE!

PERDEDE, EKRANDA, SAHNEDE

Sevin OKYAY

KOLAY ANLAŞILAN DİLİ, USTACA KURULMUŞ OLAY ÖRGÜSÜ, İNSANDA AŞINALIK HİSSİ UYANDIRIP KENDİLERİNİ SEVDİREN KARAKTERLERİ, ÖZELLİKLE DE OKURLARININ BAĞRINA BASTIĞI İKİ UNUTULMAZ BAŞKARAKTER ŞİMDİKİ YERİNE GELMESİNİ SAĞLADI. YAZDIĞI HER ŞEY NEREDEYSE BİR ASIR İÇİNDE ÇEVİRİLMİŞTİ AMA CHRISTIE, HAYRANLARINA SADECE KİTAPLARIYLA DEĞİL, FİMLER, OYUNLAR VE DİZİLERLE DE ULAŞTI VE ULAŞIYOR.

Birkaç yıl önce bir yazı yazmışım, aynı başlıkla: “Perdede, ekranda, sahnede.” Meseleyi bu kadar veciz şekilde anlatan başka başlık da yok zaten. Altın Çağ’ın “Kraliçe”si Agatha Christie, aslında bu çağ dışında da polisiyenin kraliçesi. Başta Belçikalı dedektif, “gri hücreler”in efendisi Hercule Poirot olmak üzere, kitapları,

sinema ve TV film uyarlamaları, TV dizileri ve oyunlarla dünyanın en çok satan yazarlarından biri. Onu geçen tek rakibi de Sör Arthur Conan Doyle olmuş. Christie, Dünyanın En Çok Satan 10 kitabı listesine, 1939’da çıkan *On Küçük Zenci* (And There There Were None) ile dahil oldu. Uyarlama yarışmasındaysa Conan Doyle’un Sherlock Holmes’ünün karşısına Hercule Poirot ile çıktı. Poirot’nun o kadar çok sinema filmi ve TV uyarlaması var ki sadece o bile Sherlock’la rahatlıkla mücadele edebilir.

Ama hem sinema hem de televizyonda kendini göstermiş Miss Marple’in meraklı varlığına rağmen, en son TV uyarlaması 2015’te yapılan Tommy & Tuppence Beresford’un Christie uyarlamaları alanında bir öncülükleri var. *Gizli Düşman* (The Secret Adversary), beyazperdeye uyarlanan ikinci Christie filmiydi. Fox Film Corporation 1928 yılında bu kitabı Almanya için *Maceracılar Şirketi* (Die Abenteurer G.m.b.H) adlı bir sessiz film olarak çekmişti. Kitap iki kez de TV’ye uyarlandı. Gene 1928 yapımı ilk filme gelince, *The Coming of Mr. Quin* başlıklı hikâyeden uyarlanmış olan *The Passing of Mr. Quin* aynı zamanda ilk İngiliz yapımı Christie filmi.

Dame Agatha Christie, satış alanında onu geçen tek yazar olan William Shakespeare gibi, her mecraya uyarlanmış bir yazar. UNESCO’ya göre dünyanın en çok tercüme edilmiş yazarı. Kolay anlaşılın dili, ustaca kurulmuş olay örgüsü, insanda aşinalık hissi uyandırıp kendilerini sevdiren karakterleri, özellikle de okurlarının bağrına bastığı iki unutulmaz başkarakter şimdiki yerine gelmesini sağladı. Yazdığı her şey neredeyse bir asır içinde çevrilmişti ama Christie, hayranlarına sadece kitaplarıyla değil, filmler, oyunlar ve dizilerle de ulaştı ve ulaşıyor. Bir de halen hayallerde yaşayan bir İngiliz dönemini insanları, binaları, kültürü, âdetleriyle yeniden başarıyla canlandırması, özellikle ekran ve perdede akılda kalan görüntüler yarattı.

Christie’nin eserlerini kontrol edecek bir hisseye 1998’de 10 milyon sterlin karşılığı sahip olan Chorion Ltd,

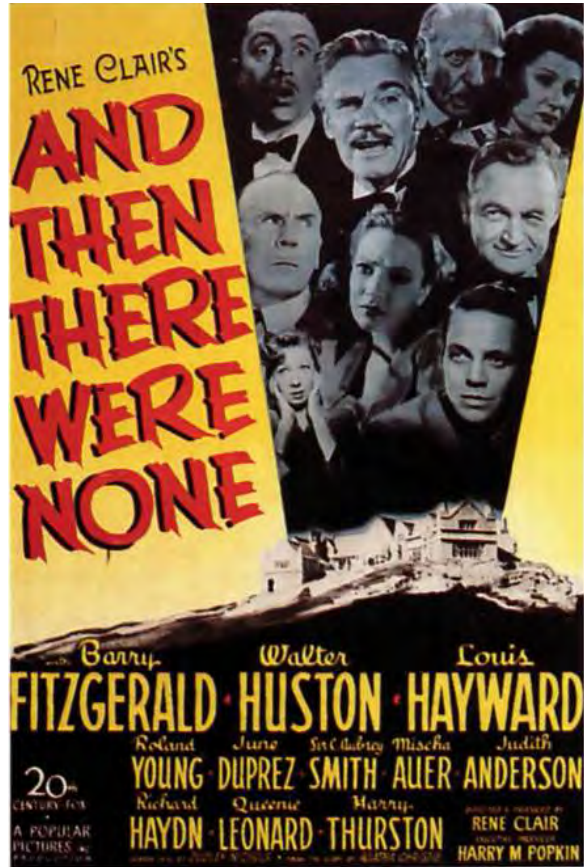
Christie satışlarından en çok yararlanan şirket oldu. 2002'de yeniden bastıkları *And Then There Were None* ABD'de yeniden en çok satanlar listesine girdi ve baskısı 10 haftada tükendi. Özellikle televizyon filmleri için anlaşma yapmayı sürdüren ve Simenon, Chandler gibi yazarlarla da ilgilenen Chorion, 2012'de faaliyetini sona erdirdi. Televizyonda ise BBC ile ITV'nin arasındaki mücadele geçen yıl da sürüyordu.

Christie'nin kitapları, perde ve ekranın dışında sahneye de uyarlanıyor demiştik. Ama uyarılmanın tersine işleyeni var, tabii. Örneğin Charles Osborne, üç Agatha Christie oyununu roman olarak uyarlamıştı. *Black Coffee*/Acı Kahve (1998), *The Unexpected Guest*/Beklenmeyen Misafir (1999) ve *Spider's Web* (2000). Başka yazarlar da toplam sekiz Christie roman ve hikâyesinden oyunlar yazıp sahneye uyarladılar. İçlerinde bu işi iki kez yapan tek kişi, *Murder at the Vicarage* (Yerin Kulağı Var/Ölüm Çığlığı/Evdeki Korku) ve *Cards on the Table*'ı (Briç Masası Cinayeti, Briç Masasında Cinayet) dramatize eden Leslie Darbon'dur. Jane Marple'in kahramanı olduğu *Murder at the Vicarage*, Moie Charles ve Barbara Toy tarafından da uyarlanmıştı.

Filmlere gelince, 1928 yapımı ilk Christie uyarlaması *The Passing Of Mr. Quin*'den beri, yazarın eserleri beyazperdeye aktarılıp duruyor. İngiltere dışındaki ilk uyarlamaysa yukarıda bahşı geçen *Gizli Düşman*'ın, *Die Abenteurer G.m.b.H.* adıyla oynayan Alman yapımı uyarlaması oldu. 1931'de, *Alibi* / *Ölümün Sıcak Eli* isimli oyun ve *The Murder of Roger Ackroyd* başlıklı kitaptan yapılan uyarlamada, Hercule Poirot, aktör Austin Trevor'ın şahsında ilk kez sinema seyircilerinin karşısına çıktı. Bayan Jane Marple ise, *4.50 from Paddington*'ın uyarlaması olan 1961 yapımı *Murder, She Said* ile ilk kez perdeye yansıdı.

Aslında Trevor hikâyesi de ilginç. *Alibi* oyunu, Michael Morton tarafından *The Murder of Roger Ackroyd* romanından uyarlanmıştı. Filmde Austin Trevor bıyıksız, uzun boylu, yakışıklı bir Poirot olmuştu. Agatha Christie'nin dedektifine taban tabana zıt bir fiziğe sahip Trevor, buna rağmen *Black Coffee* (1931) ve *Lord Edgware Dies* / *Lord Edgware'i Kim Öldürdü*'de (1934) Poirot'yu iki kez daha oynadı. Trevor bir keresinde, Poirot olarak seçilmesini, Fransız aksanını kıvrabilmesine bağlamıştı.

Oyunlarla, hikâyelerle romanlardan yapılan birden çok kaynaklı uyarlamalar sonra da devam etti. Bunlardan biri de aynı adlı oyun ve romandan birçok kez uyarlanan ve siyasi doğruluk kaygısıyla ismi ülkeden ülkeye değişen *And Then*

Desyat Negriyat / On Küçük Zenci (Sovyet yapımı) - 1987

There Were None / On Küçük Zenci'dir. İlk kez 1945'te beyazperdeye aktarılmıştı. 1987'de ise *Desyat Negrityat* adıyla, Rusça versiyonu gerçekleştirildi. 1928 tarihli *The Passing Of Mr. Quin*'den 2008'deki *4.50 from Paddington* uyarlaması olan Fransız yapımı *Le crime est notre affaire*'e kadar otuz iki Christie yapımı sinemaya uyarlandı. *Murder Ahoy!* (1964) ise, *They Do It With Mirrors*'in (Yürüyen Ceset ya da Zarif Bir Cinayet Gecesi) bazı unsurlarını içermekle birlikte, herhangi bir kitabı temel almayan özgün bir film.

Bayan Marple'in beş sinema filmi vardır: *Murder, She Said* (çeşitli Türkçe çeviri başlıklarıyla: 4:50 Treni, Trende Cinayet, Lahitteki Ceset, 16:50 Treni, Dört Elli Treni), *Murder at the Gallop*, *Murder Most Foul*, *Murder Ahoy!* ve *The Alphabet Murders*. 1930'da ilk kitabıyla popüler olan Jane Marple beyazperdeye aktarılmak için otuz küsur yıl beklemiş, sonuçlar da hayal kırıklığı yaratmıştı. Buna rağmen Christie, dört filmde Marple'i canlandıran Dame Margaret Rutherford'a, *The Mirror Crack'd from Side to Side* (Kırık Ayna ile Ve Ayna Kırıldı) adlı kitabını ithaf etmiştir.

Buna karşılık Bayan Marple TV'de daha iyi kabul gördü. İlk kez Amerikan televizyonunda 1965'te efsanevi İngiliz aktris Gracie Fields'in oynadığı karakter, 1984 ile 1992 arası BBC'nin *Miss Marple* dizisiyle ve bütün kitaplarla ekrana geldi. Aslında bunlar, TV dizisinden çok, 12 tane uzun metrajlı TV filmiydi ve orijinallerine çok yakındılar. Bayan Marple'i Joan Hickson oynadı. Sonra TV filmi *The Mirror Crack'd* de oynayan Angela Lansbury, kısmen Bayan Marple, kısmen de bir başka Christie karakteri olan Ariadne Oliver üzerine kurulu Jessica Fletcher karakterinin kahramanı olduğu TV dizisi *Murder, She Wrote*'da başrolü üstlendi. Geraldine McEwan ve son olarak Julia McKenzie de TV'nin *Miss Marple*'ları arasındadır.

Christie'nin eserlerinden yapılan televizyon uyarlamaları, 1938'de, *Philomel Cottage* adlı kısa hikâye ve aynı adlı oyun üzerine kurulu *Love from a Stranger* ile başlamıştı. Dokuz yıl sonra aynı adlı uyarlama yapıldı. Bunu, on yıl ara ile *Ten Little Indians* (And Then There Were None) izledi. TV'de ilk Bayan Marple uyarlaması, 1970'deki *The Murder at the Vicarage*'di.

2009'daki *The Mirror Crack'd from Side to Side*'a kadar 50'yi aşkın uyarlama gerçekleştirildi.

1960'da Metro-Goldwyn-Mayer Christie'nin uyarlanmamış bütün polisiyelerini TV'ye uyarlamak için anlaşma yapıldığını ilan etti. Poirot'yu, günümüzün *NCIS L.A.* dizisinde Owen Granger'ı oynayan Miguel Ferrer'in babası Oscarlı oyuncu Jose Ferrer'in oynayacağı söylendi. Sonra oyuncunun değiştirildiği bildirildi ama ne yazık ki Poirot dizisi gerçekleşmedi. Ancak MGM, Margaret Rutherford'lu Bayan Marple filmlerinin yapımını üstlendi. Poirot'yu televizyonda 1962'de CBS yapımı *Hercule Poirot*'da aktör Martin Gabel olarak gördük. Bir pilot bölümdü ama seri yapılmadı. Belçikalı dedektifi televizyon ve sinemada Albert Finney (Unutulmaz *Şark Ekspresi*'nde Cinayet), Sir Peter Ustinov (özellikle *Nil'de Ölüm*), Sir Ian Holm, Orson Welles, Alfred Molina, Kenneth Branagh gibi hemen hepsi kolaylıkla üstat sayılabilecek pek çok oyuncu canlandırdı ama içlerinde karaktere en uygunu, en akılda kalanı David Suchet'dir. 1988'de *Agatha Christie's Poirot*'ya başlayan Suchet'nin Yüzbaşı Hastings'ini de Hugh Fraser oynuyordu. Suchet, Poirot'nun her romanı ve hikâyesini okumuş biri olarak, karaktere son derece sadık kalıyordu. Ne yazık ki 70 yaşındaki aktör, BBC'nin bir hamle yapıp tekrar ele geçirdiği Poirot'yu oynamaktan vazgeçtiğini, yaşlandığını söyledi. Doğrusu izleyiciler yirmi yılı aşkın süredir Poirot olarak izledikleri aktörün yerine yeni birini koymakta zorluk çekecekler.

Dahası da var: On sekiz grafik roman ve sekiz video oyununa ilaveten, 2004'te Japon Nippon Hōsō Kyōkai kuruluşu, *Agatha Christie's Great*

Detectives Poirot and Marple için anime bir dizi yarattı. Dizide yeni karakterler olarak, Bayan Marple'in polisiye yazar yeğeni Raymond West'in kızı olduğu söylenen Mabel West ile ördeği Oliver da yer alıyordu.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Dame Agatha Christie, eserleri perde, ekran ve sahneye uyarlanan yazarlar arasında, William Shakespeare ve Sör Arthur Conan Doyle ile at başı gidiyor.

“POLİSİYE”NİN ÜÇ ASİ: AGATHA CHRISTIE, HERCULE POIROT, BAYAN MARPLE

Tunç TAYANÇ

BÖYLESİNE ÜNLÜ BİR ÜÇLÜYE PUL DÜNYASININ KAYITSIZ KALMIŞ OLABİLECEĞİNİ DÜŞÜNMEK SAFLIKTAN BAŞKA BİR ŞEY OLMASA GEREK. ANCAK NEDEN 1972 YILINA KADAR PULLARIN ÜZERİNDE GÖRÜNMEDİKLERİ DE BİR SORU İŞARETİ OLARAK ORTADA DURMAKTADIR. NİKARAGUA'DA, 13 KASIM 1972'DE, ÜSTELİK DOĞRUDAN BU “ÜÇLÜ” İLE DE İLGİLİ OLMAYAN, INTERPOL'ÜN 50. KURULUŞ YILI (1923-1973) ANISINA ÇIKARILAN “DÜNYANIN EN ÜNLÜ ON İKİ DEDEKTİFİ” SERİSİNDE, AĞZINDAN DÜŞÜRMEDİĞİ PİPOSUYLA SHERLOCK HOLMES'E YER VERİLDİĞİNDE, YANINDA ON BİR ÜNLÜ DEDEKTİF DAHA BULUNMAKTADIR: LORD PETER WIMSEY, PHILIP MARLOWE, SAM SPADE, PERRY MASON, NERO WOLFE, C. AUGUSTE DUPIN, ELLERY QUEEN, PEDER BROWN, CHARLIE CHAN, KOMİSER MAIGRET VE HERCULE POIROT. BÖYLECE “ÜÇLÜ”NÜN PULLARDAKİ DOĞUM TARİHİNİ 13 KASIM 1972 OLARAK BİR KÖŞEYE YAZALIM VE GERİDE KALAN KIRK YILI AŞKIN SÜREDE YİRMİYE YAKIN ÜLKE TARAFINDAN ÇIKARTILAN PULLAR ARASINDA GEZİNMEYE BAŞLAYALIM.

Google'a girip “Queen of Crime” yazdığınızda hemen karşınıza çıkan Agatha Christie olur. Nasıl olmasın ki: 1890'dan 1976'ya uzanan 86 yıla, diğer yazdıklarının yanı sıra unutulmaz iki kahraman ve onların yer aldığı 45 roman, 62 kısa öykü sığdıran bir yazardır söz konusu olan. “Yumurta kafalı bir Belçikalı” olan Hercule Poirot, 33 roman ve 54 kısa öyküde, “her işe burnunu sokan, meraklı” Bayan Marple ise 12 roman ve 8 kısa öyküde boy göstermiştir.

Hercule Poirot'nun doğum yılı 1916, doğum yeri de *The Mysterious Affairs of Styles* (Ölüm Sessiz Geldi, 1922)'dir. Bu yıl ve kitap, aynı zamanda Agatha Christie'nin ilk romanının da doğum yılıdır. Agatha Christie'nin onuncu romanı olan *The Murder at the Vicarage* (Ölüm Çığlığı, 1930) ile dünyaya gözlerini açan Bayan Marple, kitabın künyesine bakıldığında Poirot'dan 10 yaş küçük görünse de Aralık 1927'de *The Royal Magazine* (1898-1939) ile *The Story-Teller* (1907-1937) adlı süreli yayınlarda yayımlanan öykülerde görünmeye başladığından, yaşını biraz küçültmüş gibidir!

Nikaragua, 1972

Ancak gerek Agatha Christie'nin gerek iki kahramanının “pul doğumları” epey geç olmuştur; “geç” olması, diğer dedektifler karşısında geç kalmaları anlamına gelmemektedir.

Başlı çeken Hercule Poirot olmuştur. “Dedektifler”e “pullar âlemi”nin kapısını açan Nikaragua'nın, Interpol'ün 50. Yılı anısına 1972'de çıkardığı seride Hercule Poirot'ya yer vermemesi düşünülemezdi elbette...

1973

Agatha Christie ise “pullar âlemi”nden önce “filateli dünyası”na katılmış ve ilk kez 1952'de sah-

nelenen *The Mousetrap* (Fare Kapanı) adlı tiyatro oyununun damgası 1973'te kullanılmıştır.

BBC, 1947'de, Kral V. George'un eşi Kraliçe Mary'nin 80. doğum yılını kutlamak için özel bir program yapma önerisinde bulunmuş, kraliçe de kitaplarını çok sevdiği Agatha Christie'nin yeni bir oyun yazmasını istemiştir. Bu isteğe uyan yazar, *Three Blind Mice* adını verdiği yarım saatlik bir radyo oyunu yazmıştır. Agatha Christie, öz-yaşamında şöyle anlatır: "Oyun yazma düşüncesi hoşuma gitti. Nasılsa yılda bir kitap maddi açıdan yetiyordu. Neden tümüyle farklı bir biçimle ilgilenmeyeyim ki? Böylece *Three Blind Mice* üzerine daha çok düşündüm ve radyo oyununu üç perde-lik bir oyuna dönüştürdüm."

Beş yıl boyunca birçok kez üstünden geçtiği oyun nihayet 1952'de, Agatha Christie'nin damadının önerdiği *The Mousetrap* adıyla sahneye konmuştur.

Bu "efsanevi" oyun, geride bıraktığı 66 yıl içinde 26000'den çok sahnelenmiştir ve "dünyanın en uzun süreli gösterimi" unvanının sahibidir. Öyle ki 2002'de, Kraliçe Elizabeth'in "tahta çıkışının 50. yılı"na eşlik eden "The Mousetrap'ın sahneye konuşunun 50. Yılı", sadece Büyük Britanya'nın değil, 20. yüzyıl dünyasının bu iki ünlü kadını bir kez daha bir araya getirmiş, Kraliçe Elizabeth, o gece oyunun 20807. oynanışını izlemiştir.

"Damga" bir yana bırakılacak olursa, Agatha Christie'nin "filateli dünyası"nda ilk kez yer alması, 100. Doğum Yılı anısına 1990'da çıkartılan "İlk Gün Zarfı" ile olmuştur.

1973

Agatha Christie'yi, bu "İlk Gün Zarfı" dışında "pullar âlemi"nde yanında Hercule Poirot, Bayan Marple, kitaplarından bir sahne olmadan yalnız başına bulmak epey güçtür. Birkaç "istisna"ya, başlığı daha "genel" olan serilerde rastlanmaktadır. Örneğin, Somali Cumhuriyeti 2000 yılında "Binyıl-20. Yüzyılın Kişileri"ni yan yana getirdiği on puldan oluşan seride Prenses Diana, Golda Meier, Rahibe Teresa'nın yanı sıra başında Brigitte Bardot, Sophia Loren, Josephine Baker, Marlene Dietrich, Ella Fitzgerald gibi "gösteri dünyası"nın ünlülerinin yanı sıra Agatha Christie'ye de yer vermiştir.

2003'te Agatha Christie'yi bu sefer Isle of Man'ın çıkardığı altı puldan oluşan seride görü-

rürüz. Serinin konusu ilginçtir: Ada ile bağlantısı olan yazarlar ve edebiyat.

Somali Cumhuriyeti, 2000

Bu tarihten 73 yıl önce, 1930'da, tatil yapanları adaya çekmek amacıyla, Agatha Christie'den, Isle of Man kökenli, özünde Kelt olan "Manx"ları da içeren *Manx Gold* adlı bir öykü yazması istenmiştir. Adada saklı bir hazineye ilişkin ipuçlarını içeren öykü Manchester'da *Daily Dispatch*'da yayımlanmış, ayrıca kitapçık olarak da adadaki otellere dağıtılmıştır.

Isle of Man. 2003

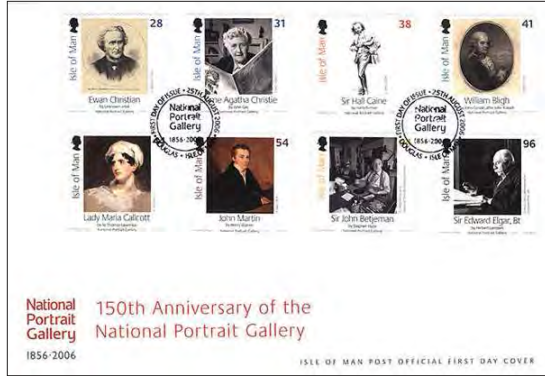
Pulların her birinde, ada ile bağlantılı bir yazara ve kitaplarından alınan ancak büyütle okunabilen metinlere yer verilmiştir. Agatha Christie'nin yanında yer alan yazarlar ve kitapları şöyledir: Nigel Kneale, *Quatermass and the Pit*; George MacDonald Fraser, *Flashman at the Charge*; Hall Caine, *The Eternal City*; Mona Douglas, *Islanders*; Barbara Taylor Bradford, *Emma's Secret*. Agatha Christie'den alınan metni merak edenler, metni pulun üzerinde bulabilirler.

Isle of Man, Manx Kitaplığı, İlk Gün Zarfı, 5 Temmuz 2003

Isle of Man'ın, üç yıl sonra, 2006'da Agatha Christie'ye bir kez daha yalnız başına bir pul serisinde yer verdiği görülmektedir. Konu, "Ulusal Portre Galerisi'nin 150. Yılı"dır ve Agatha Christie'ye de yer verilen seri, sekiz puldan oluşmaktadır. Diğer yedi kişinin bir şekilde Isle of Man ile bağlantısı bulunmaktadır: Ünlü kilise mimarı Ewan Christian, Viktorya dönemi romantik roman yazarı Sir Hall Caine, kaptan William Bigh,

gezgin Lady Maria Callcott, İngiliz ressam John Martin, İngiliz yazar ve şair Sir John Betjemann ve İngiliz besteci Sir Edward Elgar, Bt.

Isle Of Man, İlk Gün Zarfı, Ulusal Portre Galerisi'nin 150. Yılı (1856-2006)

Isle of Man, 25 Ağustos 2006

Aslında, “pullar âlemi”nde Agatha Christie’yi yalnız başına bulmak zordur; yanında ya Hercule Poirot vardır ya Bayan Marple ya da kitaplarından bir figür, bir sahne... O nedenle, önce Hercule Poirot ile Bayan Marple’in “dedektifler dünyası”na nasıl katıldıklarını “yaratıcısı”nın kaleminden öğrenelim, sonra da pullar üzerinde izlerini sürelim.

“Dedektif kim olabilirdi? Okuduğum kitaplarda Sherlock Holmes vardı; Arsen Lupen vardı; ama benim tipim değildi. Bir de genç gazeteci Rouletta-bille vardı; o bana uygun bir tipti. Kim olabilirdi? Bir öğrenci? Zordu. Biliminsanı? Bilimden ne anladım ki; sonra aklıma yaşamakta olduğum yerdeki Belçikalı sığınmacılar geldi. Neden Belçikalı bir dedektif olmasındı: Çok genç olmasa, emekli bir polis olsa... Bir komiser olmalıydı ki suç konusunda yeterince deneyimi, bilgisi olsun. Kafasının içinde çok fazla ‘gri hücre’ olmalıydı. Aklıma Sherlock Holmes’ün kardeşinin adı geldi: Mycroft Holmes. Neden kafamda canlandırdığım o ufak tefek adam Hercules olmasındı? Soyadını nereden bulduğumu hatırlamıyorum. Belki öylesine aklıma geldi, belki bir yerde okudum, bilinçaltıma yerleşti: Poirot. Hercules’i de kısaltınca ‘yumurta kafalı’ Hercule Poirot ortaya çıkıverdi.

1930’da Hercule Poirot’nun rakibi ‘dedektifler dünyası’na katıldı: Bayan Jane Marple. Aklıma nasıl düştüğünü tam olarak hatırlamıyorum; belki de *The Murder of Roger Ackroyd* (Roger Ackroyd

Cinayeti/Roger Ackroyd Öldürüldü, 1963)’daki Dr. Sheppard’ın kız kardeşinden esinlendim. Bayan Marple yaşamıma öylesine çabuk girdi ki fark edemedim.”

Orta Afrika Cumhuriyeti, 2015’te Agatha Christie’nin 125. Doğum Yılı için çıkardığı pullarda bu “üçlü”ye yer vermiştir. Sadece Orta Afrika Cumhuriyeti değil, Solomon Adaları da...

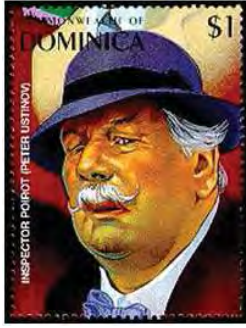

Orta Afrika Cumhuriyeti, Agatha Christie’nin 125. Doğum Yılı, 2015

Orta Afrika Cumhuriyeti, Agatha Christie’nin 125. Doğum Yılı, 2015

Hercule Poirot da Bayan Marple da değişik oyuncular tarafından birçok kez beyazperdede canlandırıldı elbette. Ve canlandır(ıl)an karakterler olarak da “pullar âlemi”nde yer aldılar. En ünlüleri de Peter Ustinov ve Margaret Rutherford oldular. Küçük Antiller’deki Dominika, 1996 yılında “Sinemanın 100 Yılı” başlıklı pul serisinde bu iki ünlü oyuncuyu ve dedektifi unutmamıştır.

Peter Ustinov-Hercule Poirot:
Death on the Nile (1978);
Evil Under the Sun (1982);
Thirteen at Dinner (1985) (TV);
Dead Man's Folly (1986) (TV);
Murder in Three Acts (1986) (TV);
Appointment with Death (1988).

**Margaret Rutherford
Bayan Marple:**
Murder, She Said (1961);
Murder at the Gallop (1963);
Murder Most Foul (1964);
Murder Ahoy (1964);
The Alphabet Murders (1966).

Margaret Rutherford, ayrıca 1996'da Guernsey'de ilk film gösteriminin 100. yılı anısına çıkartılan benzer bir seride de yer almıştır.

Guernsey, 1996

Murder on the Orient Express (Doğu Ekspresin-
de Cinayet/Şark Ekspresi
Cinayeti, 1955), belki
de işin ucunda İstanbul
olduğundan, Agatha
Christie'nin en bilinen

romanlarındandır. Bu, "pullar âlemi" için de böyledir.

Burada öncelikle 2000 ve 2001'de çıkartılan pullardan söz edilecek, Uganda'nın dört yıl önce çıkardığı pullara -görüldüğünde kolaylıkla anlaşılabilecek nedenlerle- sonra değinilecektir.

Antigua&Barbuda, 2000'de "Yirminci Yüzyılın Yıldızları" başlığıyla çıkardığı seride on iki ünlüye ve kahramanlarına ya da canlandırdıkları karakterlere yer vermiştir. Aralarında Martha Graham, Katharina Hepburn, Pablo Cassals, Pete Seeger, Vladimir Horowitz, Frank Lloyd Wright'ın da yer aldığı "yıldızlar"dan biri de yanı başında Bayan Harriet Hubbard olan Agatha Christie olmuştur.

Antigu&Barbuda, 2000

Sierra Leone ise 2001'de çıkardığı pulda yalnızca Agatha Christie'ye ve Bayan Harriet Hubbard'a yer vermekle kalmamış, Doğu Ekspresi'nin tarihine de yer vermiştir.

Gine ise aynı yıl çıkardığı pulda sadece Doğu Ekspresi'ne yer vermekle yetinmiştir.

Uganda'nın 1996'da çıkardığı pullar, üzerinde ne Agatha Christie'ye ne Hercule Poirot'ya ne de

Sierra Leone, 2001

Gine Cumhuriyeti, 2001

Sierra Leone, 2001

filmlerinden bir oyuncuya, sahneye yer vermiştir. Onların yerine Walt Disney'in ünlü kahramanları, Türkiye'de bilinen adlarıyla Miki Fare, Mini Fare, Donald Duck, Daisy Duck, Gufi ve Pluto'ya yer verilmiştir. On iki pulda canlandırılan sahneler sırasıyla şunlardır:

Londra'dan, Calais üzerinden İstanbul, yolculuk başlıyor

Paris'ten Atina'ya

Kuşetli vagona bilet kontrolü

Kuşetli vagonun koridorunda

Yemekli vagon

Kusursuz çalışanlar

Kuşetli vagonda gırgır

1901-Tren Frankfurt'ta garda

“Şaka” yanı ağır basan bu gibi sevimli pulların yanı sıra “ağırbaşlı” pullar da yok değildir. Nitekim, Büyük Britanya’nın 15 Eylül 2016’da Agatha Christie’nin ilk polisiye romanını (The Mysterious Affairs of Styles) yazmasının 100. yılı için çıkardığı pullar böyle bir “ağırbaşlılığı” yansıtmaktadırlar ve bu pulların biri de *Doğu Ekspresinde Cinayet*’e ayrılmıştır. Bütün pulların bir yerinde ancak kuvvetli bir büyütle okunabilecek gizli bir metin bulunmaktadır.

1929-Kar fırtınasından beş gün kapalı kalan geçitte

Doğu Ekspresinde Cinayet filminin çekilmesi

Uganda, 15 Nisan 1996

Paris'ten İstanbul'a

Doğu Ekspresinde Cinayet: En altta, tren rayında şunlar yazmaktadır: Şüpheliler: Pierre Michel, Hector MacQueen, Edward Masterman, Caroline Hubbard, Greta Ohlsson, Prenses Dragomiroff, Kont Andrenyi, Kontes Andrenyi, Albay Arbuthnot, Cyrus Hardman, Antonio Foscarelu, Mary Debenham, Hildegard Schmidt.

“Pullar âlemi”nde Agatha Christie ve yarattığı dedektiflerin izini sürmeyi, Büyük Britanya’nın Eylül 2016’da çıkardığı -ve her biri Agatha Christie’nin bir romanını/öyküsünü yansıtan- pullar ve üzerlerindeki “gizli metinler”le noktalamak yerinde olacaktır.

Sonunda Hiçbiri Kalmadı (And Then There Were None): On Küçük Zenci (Ten Little Niggers)'nin temelini oluşturan –değişik versiyonları da olan– bir çocuk şiirinin son satırıdır. Gizli metin, ayın denize yansımasındadır:

On küçük asker yemeğe gitti / Birisi kendisini boğdu ve kaldı Dokuz.

Dokuz küçük asker çok geç kalktı / Biri uyuyakaldı, kaldı Sekiz.

Sekiz küçük asker Devon'da geziye çıktı / Biri orada kalacağını söyledi, kaldı Yedi.

Yedi küçük asker odun kırdı / Biri kendisini kesti, kaldı Altı.

Altı küçük asker bir kovanla oynadı / Bir balarısı içlerinden birini soktu, kaldı Beş.

Beş küçük asker mahkemeye gitti / Biri idam cezası aldı, kaldı Dört.

Dört küçük asker denize gitti / Birini kırmızı bir ringa balığı yuttu, kaldı Üç.

Üç küçük asker hayvanat bahçesine gitti / Birine ayı sarıldı, kaldı İki.

İki küçük asker güneşin altında oturdu / Biri güneşte kızardı, kaldı Bir.

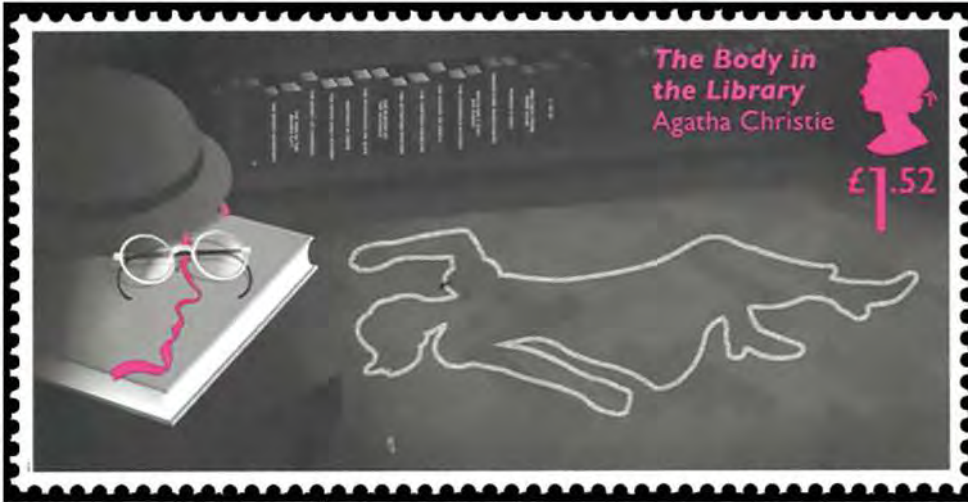
Bir küçük asker tek başına kaldı / Gidip kendisini astı ve hiçbiri kalmadı.

Ölüm Sessiz Geldi (The Mysterious Affairs of Styles): Hercule Poirot, en iyi dostu Kaptan Arthur J. M. Hastings ile masada oturmuş, önlerindeki zehir şişesini incelemektedirler. Şişenin üstünde, bu pulun basımı bulunmaktadır.

Roger Ackroyd Öldürüldü (The Murder of Roger Ackroyd): Elinde bıçak olan katilin gölgesi görünmektedir. Koltukta oturan Ackroyd'un elinde sevgilisinin intihar notu bulunmaktadır; öldürülmesinin nedeni de o not olacaktır. Gizli metin notun üzerindedir: Çok sevgili Roger'ım; elinden gelirse, yaptığım yanlıştan ötürü beni bağışla...

Cesetler Merdiveni (The Body in the Library): Kütüphanede bulunan cesedi Bayan Marple incelemektedir. Arkasındaki rafta Agatha Christie'nin daha önce yazdığı kitaplar yer almaktadır.

Cinayet İlanı (A Murder is Announced): Gazetede "Cinayet İlanı" yer almaktadır. Bir cinayet duyurulmaktadır; cinayet, 29 Ekim Cuma günü, akşam saat 6.30'da, Little Paddocks'ta işlenecektir. Dostlar, sadece bir kez yapılacak olan bu duyuruyu kabul buyurun.

10 AGATHA CHRISTIE FILMİ

1 MURDER ON THE ORIENT EXPRESS (1974)

Altı dalda Oscar ödüllü film, Greta karakterini canlandıran Ingrid Bergman'a En İyi Yardımcı Kadın Oyuncu Akademi Ödülü'nü kazandı. Filmin bir bölümü İstanbul'da geçer. Muazzam oyuncu kadrosunda öne çıkan bazı isimler de şöyle: Albert Finney (Hercule Poirot), Lauren Bacall (Mrs. Hubbard), Sean Connery (Arbuthnot). IMDb puanı: 7,3.

2 TEN LITTLE INDIANS (1965)

Romannın ilk basımdaki isminin *Ten Little Niggers* olmasından dolayı Türkçesi hâlâ *On Küçük Zenci* olan Agatha Christie uyarlaması. Renkli filmlerin çekilebildiği yıllarda siyah beyaz çekilmiş olması da filmin etkisini ve atmosferini güçlendiriyor.

Bir Poirot romanı olmamasına rağmen iyi oyuncu kadrosu yine ön planda. Hugh O'Brian'ı Hugh Lombard rolünde, Shirley Eaton'ı Ann Clyde; Leo Genn'i de General Mandrake rolünde izliyoruz. IMDb puanı: 6,7.

PETER USTINOV JANE BIRKIN COLIN BLARELY NICHOLAS CLAY JAMES MASON
RODDY MCDOWALL SYLVIA MILES DENIS QUILLEY DIANA RIGG MAGGIE SMITH

AGATHA CHRISTIE'S

A FILM BY GUY HAMILTON

EVIL UNDER THE SUN

"A SLEEKLY DESIGNED WHODUNIT" - TV Guide

5 EVIL UNDER THE SUN (1982)

Klasikleşen bir diğer Agatha uyarlaması. Hercule Poirot'yu sinemada belki de bu kadar ölümsüz kılan Peter Ustinov yine başrolde. IMDb puanı: 7,0.

3 DEATH ON THE NILE (1978)

Mısır'ın egzotik atmosferi filme ayrı bir güzellik katıyor. Agatha Christie, fırsat buldukça değişik ülkeleri gezen bir yazar olmasının avantajını burada da işlediği detaylarla ön plana çıkarıyor. Peter Ustinov'u Poirot; Jane Birkin'i Louise Bourget; Mia Farrow'u da Jacqueline De Bellefort rolünde görüyoruz. IMDb puanı: 7,2.

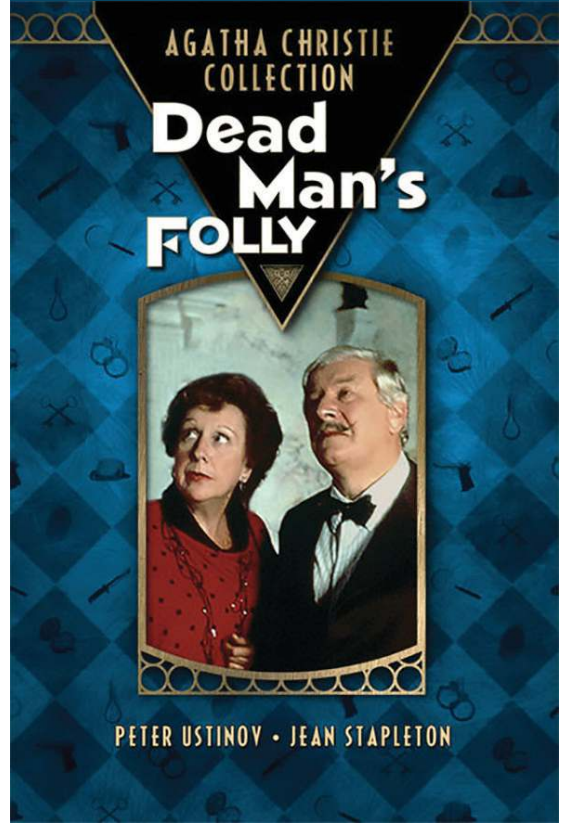
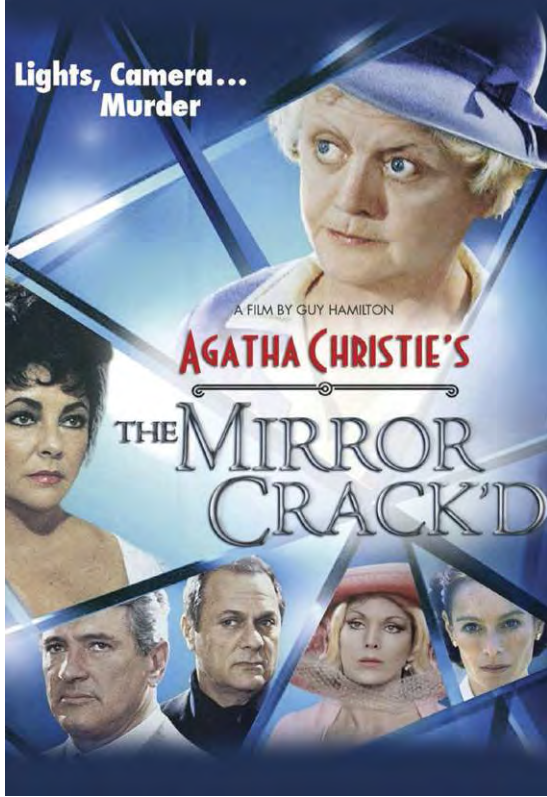
4 MURDER SHE SAID (1961)

Film, beyazperdeye taşınmış ilk Miss Marple uyarlamasıdır. Margaret Rutherford tarafından mükemmel canlandırılan Miss Marple karakteri kesinlikle seyredilmeyi hak ediyor. Arthur Kennedy'yi Dr. Quimper; James Robertson Justice'i Ackenthorpe rolünde izliyoruz. IMDb puanı: 7,4.

6 THE MIRROR CRACK'D (1980)

Bir diğer Miss Marple uyarlaması. Karakterlerin canlılığı ve atmosfer yine ön planda. Marple'ı canlandıran Angela Lansbury, rolünün hakkını veriyor. Wendy Morgan, Geraldine Chaplin, Kim Novak, Elizabeth Taylor, Tony Curtis gibi efsane bir kadro da bize eşlik ediyor. IMDb puanı: 6,2.

7 DEAD MAN'S FOLLY (1986)

Yine bir malikâne polisiyesi ve yine Peter Ustinov'u hayranlıkla seyrettiğimiz bir uyarlama. Agatha'nın alter egosu olduğu savını güçlendiren Ariadne Oliver'ı da kahramanlarımız arasında görüyoruz. IMDb puanı: 6,3.

8 LOVE FROM A STRANGER (1937)

Yazarın kısa öyküsünden uyarlanan film, sırf Basil Rathbone'un oyunculuğu için bile seyredilebilir. IMDb puanı: 6,6.

9 THE SPIDER'S WEB (1960)

Agatha Christie'nin 1954 yılında yazdığı tiyatro oyunundan uyarlanan, 88 dakikalık bu filmde başrollerde Glynis Johns, Jack Hulbert, John Justin gibi isimler karşımıza çıkıyor. IMDb puanı: 6,7.

10 4.50 FROM PADDINGTON (1987)

Listemizin son filmi bir Miss Marple uyarlaması. Joan Hickson başrolde. IMDb puanı: 7,6.

YENİDEN CANLANAN POIROT

Hüseyin ÇUKUR

**ALTIN KİTAPLAR
ETİKETİYLE YAYIMLANAN
“MONOGRAM
CİNAYETLERİ” VE “KAPALI
TABUT” ROMANLARI,
BELKİ AGATHA’NIN AŞINA
OLDUĞUMUZ DEDEKTİF
ROMANLARININ YERİNİ
TUTMAZ, TARTIŞILIR
AMA OKUNMAYI HAK
EDEN ESERLER OLDUĞUNU
SÖYLEYEBİLİRİM.**

Bir roman kahramanı yarattığınızı düşünün. Kimi zaman kahramanın ünü, yazarıninkini geride bırakır. Nasıl ki Sherlock, Doyle’un bir adım önündeyseniz kişisel fikrim, Hercule Poirot’unun da Agatha Christie’den bir adım önde olduğudur. Tabii usta aktör Peter Ustinov’un beyazperdede oynadığı 6 Poirot rolü de kahramanımızı hayatta tutan faktörlerden biri olabilir.

Özellikle son yıllarda Sherlock Holmes ve Ejderha Dövmeli Kız’ın pastiş romanları ön plana çıksa da bu tür romanların epey örneğini sayabiliriz. Tabii revaçta olan bir şeyin arkası da gelecektir. Bu yüzden Sophie Hannah’ın dilimize çevrilen ve yeniden canlanan sevimli Belçikalı dedektifimiz Poirot’nun iki romanını, hele ki dosya konumuz Agatha Christie ise es geçmek mümkün olmazdı.

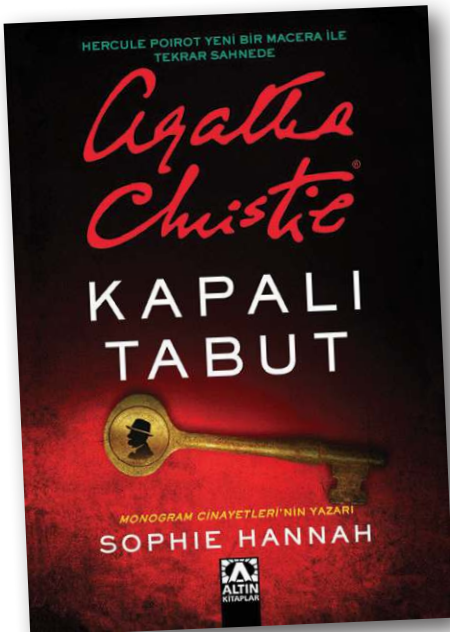
Altın Kitaplar etiketiyle yayımlanan *Monogram Cinayetleri* ve *Kapalı Tabut* romanları, belki Agatha’nın aşına olduğumuz dedektif romanlarının yerini tutmaz, tartışılır ama okunmayı hak eden eserler olduğunu söyleyebilirim.

İlk roman *Monogram Cinayetleri*’nde, öldürüleceğini söyleyen bir kadın, Londra’nın bir kafesinde ünlü dedektifimizi bulur. Daha doğrusu kadının korkmuş hali Poirot’nun dikkatini çeker ve akşam yemeğini mundar etmek pahasına -bu konuda ne kadar titiz olduğunuzu biliriz- kadının masasına ilişir.

Aynı saatlerde, bir otel odasında üç ceset bulunur ve Poirot, kadını başına bir şey gelmeden bulmaya çalışır. Agatha romanlarından aşına olduğumuz Hastings elbette bu romanlarda görünmez, onun yerini polis Edward Catchpool alır.

Kurgu bakımından “kapalı oda” cinayetlerini andıran romanda, ağızlarına birer kol düğmesi konmuş ve öldürüldükleri otel odalarında aynı pozisyonda bulunan üç kurbanın katil ya da katillerini bulma çalışmasında bu ikili başrol oynar. Polis, Dr. Watson’dan aşına olduğumuz şekilde okuru yanlış yönlendiren ve farkında olmadan söylediği birkaç cümleyle Poirot’nun kafasında şimşekler çaktıran bir yan karakter işlevini üstlenir. Zaten 32 yaşındaki Edward, Hercule’ün gözünde bir çömezdir! Bunu açık açık ifade etmez ama okurken hissederez. İki romanda da anlatıcı karakterini Edward üstlenir. Bu da Dr. Watson’dan aşına olduğumuz bir anı-anlatıcı modelini yansıtır.

Spoiler vermemek adına kitaplarla ilgili çok fazla detaya girme taraftarı değilim. Ancak *Monogram Cinayetleri*’ni k्लाsık Agatha Christie romanlarından ayıran, romanın eksikliği de diyebileceğim yegâne şey, dönemin Londra’sını tam

olarak yansıtmada başarısız olduğudur. Londra sokakları, ülkenin politik atmosferi ve karakterler hem tasvir hem de gerçeklik bağlamında eksik kalmış. Hem yeniden bir Poirot romanı yazma cesareti hem de Agatha Vakfi'nin onayını alarak yayımlatabilme becerisi ön planda tutularak bu eksiklikler pekâlâ gözardı edilebilir.

Romanın dili gayet akıcı olmakla beraber kurguda da boşluklar bulunmuyor. Bu da iyiye işaret.

İkinci roman *Kapalı Tabut*'u ilkinde nazaran daha çok sevdiğimi itiraf etmeliyim. Klasik Poirot romanlarına benzeyen, daha başarılı bir eser.

Kapalı Tabut'ta, çok satan çocuk polisiye romanları yazarı Lady Athelinda Playford'un malikânesine konuk oluyoruz. Lady Playford, avukatına yeni hazırlattığı ve çocuklarını vasiyet-namenin dışında bıraktığını açıklayacağı akşam yemeğini planlarken, önceden yazdığı mektuplarla epey kişiyi malikânesine davet ediyor. Tabii ki davetli listesinde Hercule Poirot ve Edward Catchpool da var.

Yine ipucu vermemek adına, Lady'nin öldürülmekten mi yoksa evinde kalan başka birinin öldürülmesinden mi korktuğu için dedektiflerimizi çağırdığını söylemeyeceğim. Ama şu net ki oldukça gergin ve cinayet işlemeye elverişli bir ortam söz konusu.

Monogram Cinayetleri'nin aksine daha fazla yan karaktere, betimlemelere şahit oluyoruz. Elbette ilk etapta şüphe duyulacak kâhya ve hizmetli, aşçı karakterleri olmazsa olmazımız.

Bu romanda da Edward'ın, züppe dedektifimizin aklını açtığını, başarılı işler yaptığını söyleme-

liyiz. Ayrıca, bir yazar-karakter gözünden polisiye edebiyata yapılan göndermeler ve yazarın bazı noktalarda yeni öyküsü için Poirot'dan akıl almak istemesi de hoş detaylar barındırıyor.

Demek ki Sophie Hannah yazdıkça açılan, Poirot'yu daha iyi özümseyen ve gelecek Poirot romanları için umut vaat eden bir yazar olacak. Bunu da not edelim.

İki romanın bir artısı da şu: Agatha Christie feminizme mesafeli, erkek egemen tarafını daha ön planda tutan eserler kaleme almışken Hannah, kadın sorunu konusunda daha duyarlı davranıyor. Kadın sorununu ön planda tuttuğunu, bunu dert edindiğini, kör göze parmak yaptığını söyleyemeyiz ama *Kapalı Tabut*'taki şu bölümün, Poirot'nun malikâneye geldikten sonra Lady Playford'un "çatlak" kızı Claudia'yla tanışma sahnesinin belli incelikler barındırdığını da görmezden gelemeyiz.

Poirot hemen ayağa fırlayarak önce kendini, sonra da beni tanıttı. (Anlatıcı Edward) Kadının soğuk, zarif elini sıktım.

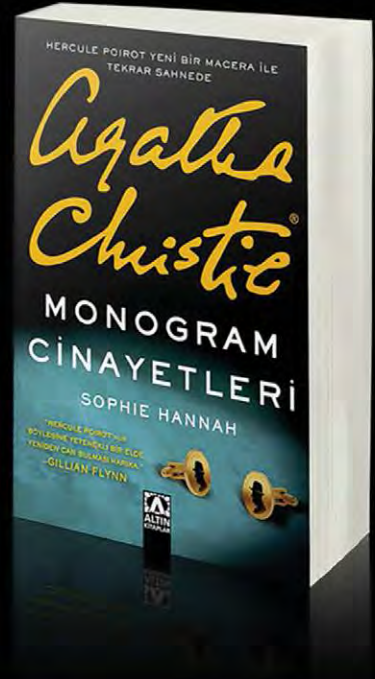
"Memnun oldum," ya da buna benzer bir yanıt vermedi.

"Ben de Claudia Playford. Ünlü romancının kızı, Vikont Playford'un kız kardeşi. Aslında ablası. Unvan küçük kardeşime geçti, bana değil, çünkü o bir erkek. Bunun ne mantığı olabilir ki? Ondan çok daha iyi bir Vikont olabilirdim. Doğrusunu isterse-niz tereyağlı bir kurabiye bile Harry'den daha iyi bir Vikont olur. Neyse... Sizce bu adil mi?"

Doğruyu söyledim.

"Şimdiye kadar bunu hiç düşünmedim."

HERCULE POIROT YENİ BİR MACERA İLE TEKRAR SAHNEDE

BEKLENEN FİMLER VE DİZİLER

Çağla ÜREN

Polisiyeseverler için 2017, Agatha Christie'nin yılı olacak diyebiliriz. Bu yıldan başlayarak Agatha Christie uyarlamaları izleyicilerle buluşmak için sıraya girmiş durumda. Öncelikle, İngiliz polisiye kraliçesinin hayatını anlatan iki film beklemede bulunuyor. Filmlerden birinde Christie'yi Emma Stone, diğersindeyse Alicia Vikander'in canlandıracağı söylendi. Bu filmler hakkında henüz ayrıntılı bir açıklama yapılmadığı için sizlerle paylaşmıyoruz. Ancak bu biyografik filmler dışında Christie'nin eserlerinden yapılacak yeni uyarlamalar hakkında elimizden geldiğince bilgi vermeye çalışacağız.

FİMLER

DOĞU EKSPRESİNDE CİNAYET MURDER ON ORIENT EXPRESS

Önümüzdeki kasım ayında ABD'de vizyona girecek olarak filmin ilk olarak 1974 yılında sinemaya uyarlandığını söyleyelim. Film, Türkiye'deki polisiyeseverler tarafından İstanbul çekimlerinin buradaki kültürü gerçekten yansıtmadığı konusunda eleştirilmiş olsa da oldukça sevilmiş ve kült filmler arasına girmişti. Kasım ayında izleyebileceğimiz yeni film de bir o kadar konuşulacağı benziyor. Filmin yönetmen koltuğunda

Oscar ödülleri beş kez aday gösterilen Kenneth Branagh oturuyor. Branagh aynı zamanda Dedektif Poirot karakterini canlandırıyor. Senaristliğini Michael Green'in üstlendiği filmin oyuncu kadrosundaysa Johnny Depp, Penelope Cruz, Williem Defoe ve Daisy Ridley gibi sevilen isimler bulunuyor.

WITNESS FOR THE PROSECUTION BEKLENMEYEN ŞAHİT

Ben Affleck, yönetmen koltuğunda oturacağı bu filmle oldukça tehlikeli bir işe kalkışıyor. Çünkü ilk kez Billy Wilder tarafından 1957 yılında sinemaya uyarlanan film, altı kez Oscar'a aday gösterilmişti. Affleck ise geçtiğimiz aylarda izlediğimiz *Live By Night* (Gecenin Kanunu) filmiyle beklenenin oldukça altında kaldı. Ancak *Live By Night* ile polisiye damarını durduramayan Affleck, bu kez de polisinin kraliçesi Agatha Christie'nin *Witness For The Prosecution*

kitabını sinemaya uyarlamaya hazırlanıyor. Affleck ayrıca başrollerden birini de üstenererek Laughton rolüyle karşımıza çıkacak. Filmin prodüktörününse Matt Damon olacağı iddia ediliyor.

Olayların neredeyse tamamı bir mahkeme salonunda geçen eserde yetenekli avukat Charles Laughton, cinayetle suçlanan Tyrone Power isimli genç bir adamı aklamaya çalışıyor. Eser ayrıca oldukça sürprizli bir sona sahip.

DİZİLER

Hatırlayacağımız üzere BBC, Agatha Christie eserlerinin televizyon haklarını satın almış ve ardından bir uyarlama tufanıyla karşımıza çıkmıştı. Öncelikle Agatha Christie'nin sevilen eserlerinden *Partners in Crime*, ardından kült eser *On Küçük Zenci* (*And Then There Were None*) mini dizi olarak karşımıza çıkmıştı.

Geçtiğimiz yıllarda yapılan açıklamalara göre önümüzdeki 4 yıl içinde, 7 Agatha Christie eseri, dizi olarak uyarlanacak. Bu eserlerden ilk

üçünün *Ordeal by Innocence* (Şahidin Gözleri), *The ABC Murders* (Cinayet Alfabetesi) ve *Death Comes As The End* (Ölüm Sonunda Geldi) olacağı söylendi. Bunlar arasından uyarlanacak olan ilk eser *Şahidin Gözleri* olacak. Diziyi, *On Küçük Zenci*'yi kanala hazırlayan Sarah Phelps kaleme alacak. *Cinayet Alfabetesi* ise ünlü dedektif Hercule Poirot'un yer aldığı bir eserken *Ölüm Sonunda Geldi*, Eski Mısır'da geçen bir dizi cinayet üzerine kurulu tarihi bir roman.

MÜLTECİ - 4

Esmahan AYKOL

Önceki bölümlerde: Kati, Galata'da, Serdar-ı Ekrem Caddesi'nde bir kafede kahvaltıdayken Fofu arar, yakınlardaki Alman Lisesi'ne bomba ihbarı olduğunu, hemen dükkâna gelmesini söyler. Sokakların ıssızlaştığı o günde, Kati'yi yalnız yakalamışken futbolcu sevgilisi Saeed'den dert yanmaya başlar: Fofu evlenme hazırlıkları yaptığı sırada genç adam sırra kadem basmış, telefonlara bile çıkmamaktadır. Sonunda Kati, müstakbel damadın akıbetini araştırmak üzere, top koşturduğu Kurtuluş'taki Vahdettin Spor Kulübü'ne gitmeye razı olur.

Elini şefkatle omzuma attı, birbirimize yaslanarak birkaç adım attık. Bu yakınlıktan cesaret alarak deminden beri aklımda dönüp duran soruyu sordum.

“Fofocuğum, Saeed'in evli olmadığından emin misin?”

Yanmış gibi elini omzumdan çekti.

“Eminim tabii,” dedi çatal çatal bir sesle, yüzüme hiç bakmadan. “Saeed'le benim hakkımda bilmediğin şeyler var. Biz evlenecektik.”

“Bunu söylemiştin zaten. Evlenmeye karar verdiğinizi.”

“Karar vermenin ötesinde bir şeyden bahsediyorum. Cuma sabahı konsolosluğa gidip evlilik işlemlerini başlatacaztık.”

“Cuma sabahı. Yani yarın?”

“Evet.” Hâlâ yüzüme bakmamıştı.

“Evlenmek kimin fikriydi?”

“Ortak kararımız. Baksana şu olup bitenlere. Burası iyice yaşanmaz hale geldi. Bomba ihbarları, darbe denemeleri... Bu konuyu seninle de konuştuk kaç kere değil mi? Benim kafamda gitme fikri zaten vardı. Saeed de İspanya'da daha iyi bir iş bulacağını düşünüyordu. Denk geldi yani, öyle diyelim.”

Düşünceli bir şekilde başımı salladım.

“Öyle başvurur başvurmaz hemen evlenilmiyor tabii. Malum, bürokrasi.

Evraklar İspanya'ya gidecek, gelecek. Hem evlenmekle de işler bitmiyor. Vize çıkacak, oturma izni... Aylar, belki bir seneye yakın sürermiş bu işlemler. O arada sana söylerim diye düşünmüştüm.” Ağlamaklı bir sesle ekledi. “Benim de bir sırrım olamaz mı?”

“Bu konuyu kapatalım istersen,” dedim.

Demesine dedim ama hâlâ benden bir şeyler sakladığına dair bir his içimi kemiriyordu.

Tek katlı, mavi boyalı binanın önünde dalgalanan flamaya bakılırsa kulübün renkleri mavi-beyaz, amblemi altın yaldızlı bir Osmanlı tuğrasıydı. İçeri girdiğimizde bizi genzi yakan, keskin bir klor kokusu karşıladı. Bir görevli yerlere paspas yapıyordu. Fofu, kapısında Teknik Direktör yazan odaya yönelmişti, kolundan çektim. Böyle durumlarda en doğrusu alt kademelerden işe başlamaktır.

“Kolay gelsin,” dedim görevliye gülümseyerek.

“Sağol Abla. Kime bakmıştınız?”

“Saeed'i arıyorduk...”

“Esmer Said'i mi?”

Bir an durakladım.

“Eh, esmer tabii. Afrikalı.”

“Takımda iki Said var da onun için birine ‘esmer’ diyoruz.”

En sempatik halimle bir kez daha gülümsedim.

“Nerede buluruz?”

“Valla, herkes çıktı. Bu saatten sonra da gelen giden olmaz.”

“Nasıl ulaşabileceğimizi bilen birileri yok mudur?”

“Vardır da Abla, dediğim gibi herkes çıktı. Sabahtan antrenmana gelseydiniz... Gerçi bir dakika. Sami Abi hâlâ buralarda galiba. Buradaysa o bilir. Dur, ben bir bakıp geleyim.” Elindeki paspası duvara yasladı, az önce bizim girdiğimiz kapıdan çıkıp gitti.

“Geç kaldık görüyor musun!” diye hayıflandı Fofu. “Sabahtan gelseydik.”

“Gel, biz de bahçeye çıkalım,” dedim. Görevli, kulübeyi andıran çay ocağının önünde 50 yaşlarında, mavi-beyaz eşofmanlı bir adamla konuşuyordu. Bizi görünce eliyle yaklaşmamızı ifade eden bir işaret yaptı.

“Saeed’i arayan siz misiniz? Nesi oluyor-sunuz?”

Fofu dut yemiş bülbüle dönmüştü.

“Biz... arkadaşı sayılırız,” dedim kelimeleleri ağzımın içinde yuvarlayarak.

“Öyle mi?” Bu kez dimdik gözlerimin içine baktı. “Arkadaşı sayılırsınız demek.”

Başımı salladım.

“Siz takımda görevlisiniz herhalde.”

“Yardımcı antrenörüm.”

“Saeed’den haber alamayınca merak ettik,” dedim.

“Valla, bir haftadır biz de kendisinden haber almadık. Antrenmanlara gelmiyor, takımdaki çocuklardan da gören olmamış. Başka takıma gitti desem, bizden bonservisini almadı. Dün bir bayan geldi. Nişanlısıymış. O da Saeed’i sordu.”

Fofu’nun beti benzi sararmış, ayakta zor duruyordu. Sürpriz nişanlı yüzünden mi yoksa Saeed’in sırta kadem bastığının tescillenmesi nedeniyle mi, tahmin etmek zordu.

“Sen biraz otur istersen,” dedim çay ocağının önündeki plastik sandalyeleri işaret ederek. Fofu teklifimi ikiletmedi, sandalyelerden birini bizi duyacağı kadar yakına çekerek oturdu.

“Kimden bilgi alabiliriz? Bir fikriniz var mı?”

Adam dudaklarını büzdü.

“Dünkü bayan gittikten sonra biraz sorup soruşturdum. Takımda samimi olduğu çocukların ağzını aradım.”

Fofu heyecanlanmıştı. “Eee?” diye haykırıyordu oturduğu yerden.

“Kimsenin kesin bir bilgisi yok,” dedi adam. “Ama...”

“Evet,” dedim. “Ama...”

“Bence yurtdışına çıkmış olma ihtimali yüksek.”

“Nasıl yurtdışına? Nijerya’ya geri mi dönmüş?”

“Yok, Nijerya’ya dönmez. Nijerya’da ne yapacak?” Sesini alçalttı. “Kıtır kıtır adam kesiyorlar orada, okumuyor musunuz? Boko Haram mıdır, nedir? Sonra da Müslümanız diyorlar.”

“Öyleyse, yurtdışı derken...”

“Benim tahminim Avrupa’ya gitti Saeed,” dedi ciddi bir ifadeyle. “Siz en son ne zaman gördünüz onu?”

Göz ucuyla Fofu’ya baktım. Hiç olmazsa bu konuda bana doğru söylediğini umuyordum.

“Geçen cumartesi.”

“Dikkatinizi çeken bir şey oldu mu peki?”

Omuz silktim.

“Yooo.”

“Dikkatinizi çekmedi demek...”

“Ne sorduğunuzu tam anlamadım galiba.”

“Son bir ayda... Bir ay değilse bile son iki üç haftadır Saeed’in yüzünün rengi açılmıştı.”

“Aa evet!” diye atıldım. “Dikkatimi çekti tabii. Çekmez mi? Bir krem kullanıyormuş.”

“Krem miymiş o? Desenize. Ben de ne yapıyor bunlar, ameliyat mı oluyorlar, diye düşünüyordum. Kremmiş demek.”

“Niye çoğul konuşuyorsunuz?”

“Dört ay önce bir futbolcumuz daha ortadan kayboldu. Aynı Saeed gibi. Önce yüzünün rengi açıldı, sonra ortadan kayboldu.”

“Bir dakika, bir dakika,” dedim. “Yüzünün renginin açılmasıyla ortadan kaybolmasının ne bağlantısı olabilir?”

“İşte! Ben de kendi kendime bunu sorup duruyordum. İki kişi aynı şekilde üst üste kaybolunca insan haliyle şüpheleniyor.”

Başımınla onayladım.

“Takımdaki arkadaşlarını sıkıştırdım, dedim ya...”

Fofo dayanamamış, kalkıp yanımıza gelmiş, soluğunu tutmuş, adamı dinliyordu.

“Biraz sıkıştırdınca çözülürdiler. Avrupa son dönemde sadece Suriyeli mülteci kabul ettiği için Suriye pasaportu kıymete binmiş. Aksaray’da 3 bin Avro’ya Suriye pasaportu bulunuyormuş. Bu işin de mafyası çıktı, pasaportları alıyorlar mı yoksa Suriyeliler para için kendi pasaportlarını mı satıyorlar o kadarını bilmem ama dediğim gibi Aksaray’da bu işin piyasası varmış. Tiplerini Suriyeliye benzetip pasaportu da ceplerine koydular mı, ver elini Avrupa. Tüyüyorlarmış. Ne diyorsunuz bu işe?”

Yutkundum.

“Ne diyeyim bilmem ki?”

Fofo’nun da pek bir şey diyecek hali yoktu. Çöker gibi az önce kalktığı sandalyeye yeniden oturdu.

“Neler oluyor, görüyor musunuz? Gerçi o kadar param olsa ben de bir dakika durmam burada ama kulüpten aldığım maaşla Suriye pasaportunu da Avrupa’yı da ancak rüyamda görürüm ben.”

“Biraz yürüsek olur mu?” dedi Fofo sokağa çıktığımızda.

Koluna girdim.

“Olur tabii, hayatım.”

Başını önüne eğmişti.

“Ağlıyor musun sen?”

“Kalp kırımlar için idam cezasının geri gelmesini istiyorum,” derken hıçkırdı. “O kadar âşıktım ki ona.”

“O öyle hissetmemiş demek.”

“Bu ne demek şimdi?”

“Saeed aşkından emin olsaydı seni

bırakıp gitmezdi, diye düşünüyorum.

Maksadı Avrupa’ya kapağı atmaksa seninle birlikte gitmesi çok daha mantıklıydı.”

“Nasıl yani? Sence o kadar da âşık değil miyim Saeed’e?”

“Gelip geçici bir şey... Birkaç güne unuttursun.”

“Beni avutmak için söylüyorsun.”

“Hayır. Ne düşünüyorsam onu söylüyorum.”

Hıçkırdı.

“Baksana nişanlısı da varmış.”

“Saeed’in nişanlısı olduğunu söyleyen bir kadın var ama gerçekten nişanlısı mı bilmiyoruz. Ben de imam nikâhlı karısı olabilirdim, biliyorsun.”

“Sen beni avutmak için söylüyorsun bunları,” dedi yeniden.

“Avutabiliyor muyum hiç olmazsa?”

“Avutuyorsun. İyi geldi.” Başını kaldırıp bana baktı. “Çok kötü hissediyorum kendimi. Keşke senden hiç saklamasaydım.”

“Oldu artık,” dedim. “Geçti. Bitti.”

Bir süre hiç konuşmadan yürüdük.

“Kati, sana bir şey söylemeliyim,” dedi yokuşun ortalarına geldiğimizde. “Bilmen gereken bir şey daha var.”

“Bu konuda haklısın işte. Saeed’in 3 bin Avro’yu nereden bulduğunu merak ediyorum doğrusu.”

Hayretle yüzüme baktı. Yanakları kıpkırmızı olmuştu.

“Tahmin ettin demek! Senden korkulur!”

“Sadece 3 bin mi kaptırdın?”

Kıvrandığını görünce, “Boş ver,” dedim. “Bilmek istemiyorum. Kapatalım bu konuyu. Olan olmuş nasıl olsa.”

“Halamdın miras kalan bütün para uçtu...” Gözyaşları pıtır pıtır yanaklarından süzülüyordu.

“Bunları düşünme artık. Hadi gel, eve gidelim.” Yoldan geçen bir taksiyi durdurmak için elimi kaldırdım.

“Taksiyi ne yapacağız?” diye atıldı Fofo. “Kurtuluş Son Durak’tan bizim oraya otobüs kalkıyor.”

ÖRÜMCEK ADAM'IN İZİNDE

Çağatay YAŞMUT

Erkek cesedi Kadıköy Osmanağa Camii'nin yanındaki Pavlonya Sokağı'nda, cami duvarının dibinde yatıyordu. Kurbanın üzerinde yeşil parkanın rengi kızıla dönmüştü. Cesedin çevresinde

de kan gölü oluşmuştu.

İskele tarafından gelen ocak rüzgârı, yüzümü bıçak gibi kesiyordu. Günlerdir İstanbul'u esir alan yağmur, bu gece de hız kesmemişti. Ellerimi kabanımdan zorla çıkararak dudağıma bir sigara yerleştirdim. Serdar, sigaramı zar zor yaktıktan sonra elindeki kimliği okudu: "İzzet Yılmaz. Otuz yaşında. Konya doğumlu."

Kurbanın cep telefonu ve cüzdanına dokunulmamıştı. Cami duvarına, "İnançsızlar cehenneme gider," yazılmıştı.

Necati cesedi incelemeyi bitirdikten sonra eldivenlerini çıkararak yanıma geldi. "Otuz yedi bıçak yarası saydım," dedi suratını ekşiterek. "Husumet olduğu çok belli. Katil, kurbanın tanıdığı biri çıkacaktır!"

Islak sigara dudağımda, "Bakacağız," diye homurdandım.

Islak sigaramı Serdar'a fırlatıp, "Etrafa bak bakalım, gören, duyan birileri var mı?" dedim. Savcıyı bile beklemeden koş a koş sıcak yatağıma geri döndüm.

Ertesi gün merkezde İzzet Yılmaz'ı araştırmaya koyulduk. Sakarya Akyazı Kuzuluk'ta imamlık yaptığını öğrendik. Bir imamın hunharca öldürülmesi sık karşılaştığımız bir hadise değilken üstüne bir de "İnançsızlar cehenneme gider," yazılması olayı daha ilginç kılıyordu. Sakarya Emniyeti'yle irtibata geçip İzzet Yılmaz'ın Kuzuluk'taki adresini öğrendikten sonra Serdar'la yola koyulduk. Kısa süreliğine de olsa İstanbul'dan kurtulduğuma mutlu oldum. Sapanca yakınlarındaki bir benzin istasyonunda mola verdik.

Yola çıktığımızda yağmur durmuştu. Akyazı sapağından çıkarak TEM'den ayrıldık. Cami açıp temiz havayı, toprak kokusunu içime çektim.

Tabiatın her ton yeşili önümüzde seriliyordu.

Köşede duran heybetli camiden sapıp İhlas'ın devremülklerini geçtikten sonra Kuzuluk'un çarşısına girdik. Herkesin altında küçük motorlardan vardı. Anacaddenin iki tarafına hediyelik eşya satan dükkânlar, lokantalar, manavlar, kasaplar, yöresel ürün satan derme çatma mağazalar sıralanmıştı. Adresi sorduk. Epey tırmandıktan sonra ufak bir mahalleye girip arabayı kahvenin önüne çektik.

"Selamünaleyküm."

Bütün yüzler merakla bize döndü.

"Aleykümselam."

"Buraya kim bakıyor?"

"Buyurun, ben bakıyorum, kim soruyor?"

diyerek soruma soruyla cevap verdi koca göbekli, bıyıklı, yanağında devasa bir çıban, elinde de büyük bir tespih sallanan yarma. Simsiyah gözleri tereddütle bakıyordu. Altmışlarındaydı. Bu köylü insanının yaşını tahmin etmek için medyum falan olmak gerekiyordu.

Millet işini gücünü bırakıp bütün ilgisini bize yöneltmiş, tüm gözler tuhaf bir donuklukla bize dikilmişti. Kimliğimi çıkarıp, "Polis," dedim. "İstanbul Cinayet Büro!"

Donuk gözler şaşkınlığa dönüştü.

"Buyurun, şöyle oturalım," diyerek bize iki sandalye gösterdi. "Uzun yoldan gelmişsiniz, ne içersiniz? Çay, kahve?"

Serdar, "Ben bir orta kahve alayım," dedi. Ben de çay istedim.

"Hayırdır komiserim, ziyaretinizin sebebi nedir?"

Adını sordum. Recep'miş. "İzzet Yılmaz'ı tanıyor musun?" dedim. Bunu söyler söylemez Recep'in burun delikleri açılıp kapanmaya başladı.

"Bırakın o Allahsız komiserim. Onunla hiç işimiz olmaz. Şeytanından bulsun!"

"Birilerinin işi olmuş ama?"

Yüzünde kararsız bir ifade belirdi Recep'in.

"Hayırdır komiserim, niye arıyorsunuz İzzet'i?"

Köşedeki masada oturan bıyıklı, sakallı, yağız iki delikanlı sert ve delici bakışlarla bizi süzüyordu.

“Soru sormayı bırak da cevap ver. Nesi varmış bu İzzet’in?”

“İzzet bu mahallenin imamıydı. Sonradan öğrendik ki, meğer Allaha inanmazmış. Yıllarca bir kâfirin arkasında saf tutmuşuz. Hepimiz cehenne me gideceğiz!”

Serdar alayla karışık, “Bir şey olmaz. Allah içinizi biliyordur. Kaza kılarınsınız,” dedi.

“Bu işler öyle kolay değil komiserim, bunun günahı çok büyük! O İzzet denilen Allahsız bunun hesabını verecek!” dedi Recep bilmiş bir tavırla.

Serdar, “Verdi zaten,” dedi. İzzet’in öldürüldüğünü söyleyince, Recep az önce onun hakkında söylediklerine pişman olmuş gibi bir tavır takındı ama yiğitliği de elden bırakmadı. “İlahi adalet,” dedi ellerini gökyüzüne açarak.

Gözlerim bizi süzen iki yağız delikanlıya takıldı yeniden. Çay, kahve geldi.

“İzzet’i siz mi öldürdünüz?” dedim ortaya. “İtiraf edin, kurtulun. Nasılsa katili bulacağız. Yormayın bizi.”

Recep hafiften dıklendi.

“Yok komiserim, ne öldürmesi, biz öldürmedik. Bir de cinayet işleyip cehennemde mi kalalım ömür billah! Hâşâ!”

Serdar, “Nasılsa her durumda cehenneme gidiyorsunuz diye İzzet’i de önceden oraya göndermiş olmayın sakın?” dedi gülererek.

“Aranızda dün İstanbul’a giden var mı?” diye bağırdım ahaliye tek tek bakarak.

Recep kahvedekilere döndü. “Var mı dün İstanbul’a giden?” diye bağırdı, sonra bakışlarını İsmail’e çevirdi. “İsmail, sen dün neredeydin?”

“Tarladaydım Recep Abi. Bizim hanımla çocuklar şahidim. Satılmış da oradaydı. Gidip çağırayım mı?”

“Gerekirse çağırırız,” dedim.

“Sen Hüseyin?”

“Hanımla Adapazarı’na indik Recep Abi. Hanım alışveriş yaptı, ben de benim traktörün motor bobininin yenisini aldım. Biliyorsun, çok eskimişti.”

“Kudret, Mustafa?” dedi bizi kesen yağız delikanlılara bakarak. “Siz dün yoktunuz ortalarda, neredeydiniz?”

“Bolu’daydık Recep Abi.”

“Ne işiniz var oğlum, Bolu’da?”

“İngilizce kursu bakmaya gittik Recep Abi.”

“Ne İngilizcesi lan? Buradan her gün Bolu’ya mı gidilir İngilizce kursuna?”

“Hafta sonları Recep Abi.”

“Gâvurların dilini öğreneceğinize oturup Arapça öğrensenize.”

Recep koca yüzüne maske gibi yapışan sırtısıyla bize döndü.

“Görüyorsunuz değil mi komiserim, ne kadar kültürlü bir köyüz. Doğru dürüst Türkçe konuşmaz gavatlar, İngilizce öğrenmek için taa anasının dinine gitmeye kalkarlar.”

Recep bütün kahveyi sıradan geçirdikten sonra kimsenin İstanbul’a hatta İstanbul’un yüz kilometre yakınına bile yaklaşmadığını öğrendik.

“İzzet ne kadar zamandır İstanbul’daydı?”

“Altı aydır.”

Yaşlı bir amca bastonuna dayanarak söze girdi.

“Son altı aydır gerçek namaz kılıyor. İnşallah Rabbim bizi bağışlar,” dedi titreyen sesiyle.

“Aaa, seni unuttum Kasım Ağa, söyle bakalım sen dün neredeydin?” dedi Recep gülererek.

Kasım, “Ulan deyyusun torunu, alay mı ediyorsun benimle, helaya zor gidiyorum, İstanbul’a nereden gideceğim?” diyerek Recep’in üzerine yürümeye kalktı.

“İzzet’in İstanbul’da nerede oturduğunu biliyor musunuz?” dedim bu tiyatrodan sonra.

“Nereden bileceğiz komiserim? Ama bilse bilse bizim zavallı İhsan bilir. İzzet’le yakın arkadaştlar.”

“Niye zavallı diyorsun?”

“Başına gelmedik felaket kalmadı komiserim. Önce küçük oğlunu kaçırıp öldürdüler. Sonra karısının kalbi evlat acısına dayanamadı. İhsan da malı mülkü satıp buralardan gidiyor şimdi. Bunların hepsi o Allahsız İzzet yüzünden oldu.”

Recep destek almak için gruba baktı. Bir sır verir gibi sesini kısarak, “Bu İhsan’ın da inancı çok kuvvetli değildi komiserim. Yüce Rabbim kime ne ceza vereceğini çok iyi biliyor.”

İhsan’ın çiftliğini öğrenip kahveden ayrıldık.

Çiftlik, Kuzuluk’un yüksek tepelerinden birindeydi. Yolda otlamaya çıkmış bir inek sürüsüyle karşılaştık. Toprak, tezek ve tabiat kokusu arabanın içine bir kez daha doldu. İhsan’ın çiftliğinde hayat belirtisi yoktu. Yaklaşık on dönüm kadardı. Bahçeye girip patika yoldan geçtik, evin önünde park ettik. İhsan olduğunu tahmin ettiğim bir adam, bahçedeki bankta tek başına oturuyordu. Bizi gördüğü halde istifini bozmadan sigarasını tütürtmeye devam etti.

“İhsan sen misin?” dedim.

“He, benim.”

“İstanbul Cinayet Büro. Ben Galip. Bu da komiser Serdar.”

Ufak tefek, sarışın, çipil gözlü bir adamdı.

Başıyla selam verdi. Yanına ilişti.

“İzzet Yılmaz’la yakın arkadaşmışsınız, onun hakkında sizden bilgi alabileceğimizi söylediler.”

“O gitti buralardan. Niye soruyorsunuz İzzet’i, bir şey mi oldu?”

“İstanbul’da nerede kaldığını biliyor musunuz?”

“Üniversitede hoca olan bir arkadaşı var. Murat Gürbüz. Onun yanında kalıyordu.”

“Sen bu Murat’ın adresini biliyor musun?”

“Evi Kadıköy’deymiş. Açık adresini bilmiyorum. Neden?”

“Telefonu var mı sende?”

“Yok.”

“İzzet ölü bulundu!”

“Ne! Nasıl ya! İzzet öldürüldü mü!”

Serdar ayağa kalkıp karşımıza dikildi.

“İzzet’le en son ne zaman konuştunuz?”

“Bir ay kadar önce.”

“Konuştuğunuzda sana bir şey söyledi mi?”

“Söylemedi.”

“Duyduğumuza göre burada epeyce düşman edinmiş,” dedim.

“Doğrudur. O yüzden kaçıp gitti buralardan. Buranın yobaz insanlarına dayanamıyordu.”

Serdar, “Bu işi köyden birileri yapmış olabilir mi?” diye sordu.

“Olabilir. İzzet’in inançsız olduğunu öğrendikten sonra kıyamet koptu. Az kalsın linç ediyorlardı. Jandarma ellerinden zor aldı.”

“Bir imamın inançsız olduğunu ilk defa duyuyorum, nasıl oldu bu?” dedim merakla.

“O böyle değildi,” dedikten sonra gözleri yaşardı. “İzzet aslen Konyalıdır. Babası da imammış. İzzet, ilahiyat fakültesinde okumuş. Üniversiteyi bitirince de babası gibi imam olmuş. Bir de küçük kardeşi varmış. Özcan. Bir gün babası arabayla giderken hemzemin geçitte tren çarpıyor. Anası da babası da orada ölmüş. İzzet kalıyor kardeşiyle bir başına, sonra bir gün bir trafik kazası da onun başına geliyor. Sarhoşun teki kamyonetiyle Özcan’a çarpıyor. Çocuk ölüyor. İşte, İzzet o zaman inancını sorgulamış. Konya’da duramayacağını anlayınca da tayinini istemiş. Diyanet onu bizim köye atadı. Üç yıldır bu köyde imamlık yapıyordu.”

“Kahvedekilerden öğrendik, sen de çocuğunu ve eşini kaybetmişsin, başın sağ olsun.”

“Dostlar sağ olsun.”

“Senin için anlatması zor olmayacaksa olay nasıl oldu?” dedim.

Yutkundu. Yine ağlamaya başladı. “Oğlum beş yaşındaydı. Bir gün bahçeye çıktı. Gelmedi. Jandarma ve bütün köy dağ taş demeden aramadık yer bırakmadık. Sonunda bulduk. Çok kötü bir haldeymiş. Bana göstermediler.” Alnı kırıştı, yüz kasları titredi. Cebinden bir şey çıkardı. “Örümcek Adam’ın kolu. İzzet İstanbul’a gittiğinde Oktay’ı ma oyuncak Örümcek Adam getirmişti. Oktay bu Örümcek Adam’ı yanından hiç ayırmazdı. O pislik, oğlumu aldığı yetmediği gibi yavru-

mun oyuncakını da koparmış. Bu kol, Oktay’ımı bulduklarında avcundaymış. Olanlara karım da dayanamadı. Oğlunun yanına gitti.”

“Katil yakalanamadı mı?” dedi Serdar üzgün bir sesle.

İhsan, eliyle gözlerini ve burnunu sildi. “Yok, yakalanamadı. Ben de gidiyorum buralardan. Satım çiftliği. Artık dayanamıyorum,” dedi.

Bahçenin kapısında zayıf, esmer bir adam belirdi. Tokalaştık.

“Bu Halil,” dedi İhsan. “Bizim bahçivandı. Çiftliği kapatınca onu da İstanbul’a gönderdim. Bir iş bulur artık.”

Halil gözlerini bize çevirdi. Yüzü ifadesizdi. “İzzet’i öldürmüşler,” dedi İhsan.

“Ne diyorsunuz beyim? Kim yapmış, belli mi?” dedi.

“Nasıl gidiyor, iş bulabildin mi İstanbul’da?” dedim Halil’e.

“Buldu buldu,” dedi İhsan. “Kapı gibi iş! Hastanede hademelik.”

Serdar, “Hangi hastane?” diye sordu.

“Kadıköy Numune, komiserim. Beklerim bir gün.”

Halil izin isteyerek evde kalan eşyalarını almak için yanımızdan ayrıldı.

“Buraya gelmeden önce kahvedekilerle konuştuk. Yemin billah ediyorlar bu işi kendilerinin tezgâhlanmadığına,” dedim. “Söylediklerine göre, son birkaç gündür köyden kimse ayrılmamış.”

İhsan hiddetlendi.

“Nasıl ayrılmamış! Dün sabah çarşıya inerken Kudret’le Mustafa’yı otobüse binerken gördüm.”

“Onu biliyoruz. İngilizce kursu için Bolu’ya gitmişler.”

“Bolu mu? İstanbul arabasına biniyorlardı.”

Kahveye geri döndük. Namazdan sonra köylüler oyunlarına kaldıkları yerden devam ediyorlardı. Kudret ve Mustafa’yı görmedik. Jandarmaya haber verdik, evlerine baskın yapıldı. Evde yoklardı. Akşama doğru Adapazarı’nda enselendiler. İkisini alıp merkeze getirdik.

İkisini ayrı ayrı sorguladık.

“Anlat bakalım Kudret, niye öldürdün İzzet’i?” dedim.

“Ben kimseyi öldürmedim!”

“Sen öldürmediysen Mustafa öldürdü. İtiraf edersen, az cezayla yırtarsın. Nasılsa gerçek ortaya çıkacak.”

“Biz kimseyi öldürmedik. Niye bana inanmıyorsunuz?”

“Sana nasıl inanalım lan? Sizi İstanbul arabasına binerken görmüşler!”

Gözlerindeki şaşkın ifadeyi okuyabiliyordum.

“Kimden duydunuz bunu?”

“Sana ne lan!”

“Biz başka bir şey için gittik İstanbul’a?”

“Ne için gittiniz?”

“Tamam, her şeyi anlatacağım. Ama bu anlatıklarım aramızda kalsın komiserim. Köylünün haberi olursa bizi daha köye sokmazlar.”

Karşısına oturup bir sigara yaktım. “Dinliyorum.”

“Geçen gün İstanbul’dan bir arkadaşımız aradı. İsmail. Bizi çağırdı. Atlayıp otobüse gittik. Ortalarda olmadığımız anlaşılırsa Bolu hikâyesini uyduracaktık.”

“Siktirtme şimdi Bolu’nu! İstanbul’u anlat!”

“Pavyona gittik, komiserim. Oradan da kızlarla birlikte İsmail’in evinde sabahladık.”

“Ver bakalım şu pavyonun ismiyle kızların numarasını, kontrol edeceğiz.”

Arkadaşları İsmail ve pavyondaki kızlar, Kudret’le Mustafa’nın söylediklerini doğruladılar. Pavyon çalışanlarını da sorguladık, aynı ifadeyi verdiler. İkisini Kuzuluk dışına çıkarmama şartıyla serbest bıraktık.

İzzet’in yanında kaldığı arkadaşı Murat Gürbüz’ün adresini tespit ettikten sonra akşam evine gittik. Murat Gürbüz’ün evi Erenköy’deydi.

Kapıyı Murat açtı. İriyari, uzun boylu, top sakallıydı. Koca bir göbeği vardı. Gözlerinde kalın gözlükle profesöre benziyordu. Boyu en az bir doksandı. Polis olduğumuzu söyleyerek içeri girdik. Salona geçtik. Kitaplardan zar zor yer bularak oturduk.

İzzet’in öldürüldüğünü söyledim. Olanları anlattım. Dehşet dolu bir ifadeyle, soluksuz dinledi. Ayağa kalktı, kalkar kalkmaz da koltuğa çöktü. Serdar mutfaktan su getirdi. Tansiyon ilacı masasının çekmecesindeymiş. İlacı suyla içti. Gözlerini kapatıp koltuğa yaslandı. Birkaç dakika sonra kendine geldi. İstanbul Üniversitesi Matematik Bölümü’nde doçentmiş. İzzet’le Selçuk Üniversitesi’nden arkadaşmışlar. İzzet ilahiyat okurken, Murat matematik okumuş. Yüksek lisans eğitimi için İstanbul’a gelmiş ve öğretim üyesi olarak kalmış.

“Dün akşamdan beri eve gelmeyince çok merak etmiştim,” dedi. “Hiç böyle bir şey yapmazdı. Sabah polise gidecektim.”

“İzzet ne iş yapıyordu?” dedim.

“İş arıyordu. Biriktirdiği bir miktar parası vardı. Onunla idare ediyordu.”

“Onu tehdit eden ya da düşmanı olan birileri var mıydı?” dedi Serdar.

“Köyden birileri yapmış olabilir,” dedi Murat.

“Ona düşmanlık besliyorlardı.”

“Köye gittik. Olup biteni biliyoruz. Şimdilik

oradan bir şey çıkmadı.”

“Katil, ‘İnançsızlar cehenneme gider’ diye bir mesaj yazmış duvara. İzzet’i tanıyan biri olduğu belli. Bu size bir şey ifade ediyor mu?”

Murat bir süre düşündü. “Acaba Asım yapmış olabilir mi?” diye mırıldandı.

“Kim bu Asım?”

“Karşı komşumuz Gül’ün sevgilisi.”

Meraklı bakışlarımızı görünce anlatmayı sürdürdü.

“İzzet’le Gül arkadaştı. Aslında İzzet, Gül’e âşıktı. Gül duldu. Bir oğlu var. Fırat. Zavallı çocuk lösemi. İzzet, Fırat’ın hastalığına çok üzüliyordu. Çocuğu kendi öz kardeşi yerine koymuştu. Gül, Asım’dan ayrılınca adam kıyameti kopardı. Bir gece evin önünde havaya ateş ederek hepimizi korkuttu. O geceki olaydan birkaç gün sonra İzzet’i تنها bir sokakta çevirip öldüresiye dövdüler. Polise haber vermesini söyledim ama İzzet, Asım’dan şikâyetçi olmadı.”

“Asım ne iş yapar, nasıl buluruz onu?” dedi Serdar.

“Ziverbey’de oto galerisi var. Kaçmazlar Oto Central.”

Serdar, “Gül’le konuşabilir miyiz, evde midir şimdi?” dedi.

“Evde. Bu haberi duyunca kim bilir nasıl üzülecek zavallı,” dedi.

Murat, Gül’ün zilini çaldı. Biz Murat’ın arkasında bekliyorduk. Kapının ardından terlik sesleri duyuldu. “Kim o?”

“Biziz Gül.”

Gül kapıyı açtı. Siyah saçlı, orta boylu, balık etli ve çekici bir kadın duruyordu karşımızda.

Murat, “Biraz girebilir miyiz içeri? Beyefendiler Emniyet’ten,” dedi bizi göstererek.

Kadın içeri girmemiz için kenara çekildi. Salona geçtik.

“Şimdi sana bir şey söyleyeceğiz Gül. Lütfen metanetli ol!”

Gül endişeyle bakarak, “Neler oluyor Murat?” dedi.

“Cinayet Büro’dan geliyoruz hanımefendi,” dedim.

“Cinayet mi?” diye kekeledi.

Kötü haberi Murat verdi.

“İzzet’i öldürmüşler Gül! İzzet ölmüş!”

“Ne! Ne diyorsun Murat?” Ağlamaya başladı.

“Kim yapmış?” dedi bize.

“Bize Asım’dan bahseder misiniz?” dedim.

“Asım’dan mı şüpheleniyorsunuz, o mu yapmış?” dedi burnunu çekerek.

“Araştırıyoruz,” dedi Serdar.

“Asım’la son zamanlarda aramız kötüydü.

Fırat'la da ilgilenmiyordu. İzzet'in bize gösterdiği dostluğun onda birini ondan görmedik. Sonunda onu terk ettim. Bırakılmayı gururuna yediremedi, İzzet yüzünden ondan ayrıldığını zannetti. Bir gece, İzzet'i kısırtıp dövmüşler."

"Sizce İzzet'i, Asım öldürmüş olabilir mi?"

"Kimseyi suçlamak istemem ama Asım'dan her şey beklenir."

Ertesi gün sabahın Asım'ın Ziverbey'deki galerisinde gittik.

İçeride deri koltuklar, koca bir masa ve masanın arkasında oturan tam bir yarma vardı. Kırk yaşlarında, en az yüz otuz kiloluk hantal bir vücut, lacivert takım elbise, kravat yok, gömleğin üst düğmeleri açık, göbek, altın kolye, sakal, elde tespih. Masanın üzerinde bilgisayar, üç beş kâğıt, küllük, küllükte yanan kocaman bir puro. Tam bir görgüsüzlük cenneti!

Ofise girdiğimizde mafya kılıklı başka bir tip daha belirdi kapının önünde. Asım bizi görünce çok oralı olmayan bakışlarla süzdü. Serdar, "Araç bakıyorduk, kaç para bu aletler?" derken bir koltuğa oturduk.

Asım'ın oralı olmayan bakışları birden değişti. "Hangi otomobille ilgileniyorsunuz?" dedi içten bir sesle, gülümseyerek. Diğer eleman kapıda dikilmeye devam ediyordu.

Tam o anda siren seslerini duyduk. Kapıdaki dangoz bir koşu kapının önüne fırladı, fırlamasıyla da içeriye koşması bir oldu. "Abi, polisler!" diye bağırdı.

Asım o gövdeyi ses hızıyla nasıl kaldırdı, hangi aralık arka kapıya ulaştı, anlamadım. Arkasından fırladım, tüymek için kapıyı açtığında silahımı ensesine dayadım. Put gibi kaldı.

Galeriyi Mali Şube bastı, yurda kaçak otomobil sokup satmaktan Asım'ı göz altına aldılar. Merkeze döndüğümüzde, Mali Şube Amiri Rifat, ricam üzerine Asım'ı önce bizim sorgulamamızı kabul etti.

Asım sorgu odasında sessizce oturmuş, başına gelecekleri bekliyordu. Odaya girdiğimde galerisindeki o güvenli, şımarık halinden eser kalmamıştı. İzzet'in dosyasını masaya koyup karşısına oturdum. "Suçunu biliyorsun, değil mi?" dedim.

"Sattığım otomobillerin hepsi yasal. Kapı gibi faturaları var."

"Bana ne lan senin faturalarından!" diye bağırdım. "Niye öldürdün İzzet'i, onu söyle!"

"Ne! İzzet kim be?"

"İzzet Yılmaz! Sevgilin Gül'ün karşı komşusu."

Asım olayları anlamamış görünüyordu. Dosyadan İzzet'in fotoğrafını çıkarıp önüne attım. "Hatırladın mı şimdi?"

Asım fotoğrafı alıp baktı. Başını kaldırıp, "Öldürülmüş mü?" dedi. Dudağında ufak bir tebessüm belirdi. "Allah rahmet eylesin ama ben öldürmedim," dedi gayet net ve soğukkanlı bir ifadeyle. "Otomobillerden bir şey tutturamayacağınızı anlayınca şansınızı cinayette mi deniyorsunuz?" dedi pişkin pişkin.

"İzzet'e, Gül yüzünden hınç beslediğini biliyorum. Yolunu kesip adamın yüzünü gözünü değiştirmişsin!"

"Evet, doğru. Biraz okşadık. Namus meselesi. Ama sonra konuştuk. Barıştık. Hatta özür bile diledim ondan. Aslına bakarsanız, Gül için katil olmak aklımın ucundan bile geçmez," dedi. "Beni sorgulayacağınıza, İzzet'in gizlice girdiği evin sahibini araştırın?"

"Sen neden bahsediyorsun?"

"O gün İzzet benden çilingir istedi. Ben de onu bizim Hüseyin'e gönderdim."

Cep telefonum çaldı. Arayan Murat'tı. Sesi üzgün geliyordu. Gül'ün, İzzet'le ilgili bir şeyin aklına geldiğini, benimle paylaşmak istediğini söyledi. Hemen Emniyet'e gelmesini söyledim. Fırat'ı Kadıköy Numune Hastanesi'ne yatırıyor-muş. Çocuğun tedavisi bir süre hastanede devam edecekmiş. Telefonu kapattıktan sonra Asım'a geçen gece nerede olduğunu sordum. Bir hanım arkadaşının yanındaymış. Kontrol etmek için kadının telefonunu ve adresini aldım. İzzet'in çilingir meselesini araştırmak için Hüseyin'in de adres ve telefonunu alarak Serdar'a verdim.

Asım'ı Mali Şube'ye teslim ederek Numune'nin yolunu tuttum. Hastanenin acil servisinden geçip çocuk onkoloji katına çıktım. Bankodaki hemşireden Fırat'ın yattığı odayı öğrendim. Gül, dün gördüğümünden çok daha bitkin ve perişan bir haldeydi. Fırat, kendisi gibi saçları kazınmış, zayıf ve çelimsiz bir arkadaşıyla yatağın üzerinde oyun oynuyordu.

"Geçmiş olsun," dedim Gül'e.

Beni görünce gülümsemeye çalıştı, sandalyeden kalkıp yanıma geldi. "Teşekkür ederim. Dışarda konuşalım mı?"

Koridordaki banka oturduk.

"Fırat dün sizden sonra kötüleşti. Doktorlar birkaç gün hastanede kalmasının iyi olacağını söyledi."

"Murat bana İzzet hakkında bir şey söyleyeceğinizden bahsetti?"

"Dün siz gittikten sonra aklıma geldi. Gerçi ne derece önemli bilmiyorum. İzzet son birkaç gündür birinin peşindeydi. Kafası hep onunla meşguldü. İşin sonuna geldiğini, çok kısa bir süre sonra her şeyi ortaya çıkaracağını söyleyip duruyordu. Adalet tecelli edecekmiş."

“Ne adaleti?”

“Bilmiyorum. Bu konu hakkında hiç konuşmazdım.”

“Bu kişinin kim olduğunu söyledi mi?”

“Söylemedi.”

Odanın kapısı açıldı, Fırat’ın arkadaşı çocuk ağlayarak dışarı çıktı. Elinde kırmızı mavi renkli bir oyuncak adam tutuyordu. Gül çocuğun yanına eğildi, niye ağladığını sordu. Fırat, çocuğun elinden Örümcek Adam’ı almaya çalışmış, o esnada oyuncağın bacağı kopmuş. Gül yeni bir Örümcek Adam alacağına söz verince ufaklığın feryadı kesildi. Çocuğun ismi Mehmet’miş. Eğilerek kafasını sevdim. “Mehmetçiğim, bu Örümcek Adam’ın kolunu da Fırat mı kopardı?” diye sordum.

“Hayır, onun kolu zaten kopuktu. Kolsuz Örümcek Adam o!” dedi titreyen sesiyle.

“İzin verirsen bakabilir miyim?”

Mehmet gönülsüzce oyuncağı bana uzattı. Cep telefonumla fotoğrafını çekip Kuzuluk’taki İhsan’a gönderdim. Resmi gönderir göndermez İhsan beni aradı. Sesi çok heyecanlı geliyordu. Oktay’ın oyuncağına çok benzediğini ama oğlunun Örümcek Adam’ının bacağının kopuk olmadığını söyledi. Bacağı az önce koptuğunu söyledim. Oyuncağı nereden bulduğunu sordu. Biraz sabretmesi gerektiğini söyleyerek telefonu kapattım.

“Bu Örümcek Adam’da ne var, anlamadım val-la!” dedi Gül. “Daha önce buraya İzzet’le geldiğimizde, Mehmet’in elinde görmüştü. Sizin gibi o da bu kopuk kolunu sormuştu. Örümcek Adam’ın bu kopuk kolunda ne var?”

“Katilin kimliği var,” dedim.

“Bu Örümcek Adam’ı tamir edebilmem için onu sana kimin verdiğini bilmem gerekiyor Mehmetçiğim? Bunu sana hastaneden biri mi verdi?”

“Evet. Amca verdi.”

“Bu amca sana ne dedi Mehmet?”

“Sizin gibi kafamı sevdi, yanağımı okşadı. Başka oyuncaklar da hediye edeceğini söyledi. İyi bir amca o.”

“Bu amcayı görsen tanır mısın Mehmet?”

“Her gün geliyor buraya.”

Hemşirelerden izin alarak Mehmet’i kucağıma alıp diğer servisleri dolaşmaya başladık. Gezerken ona bildiğim birkaç masal anlattım. Bu tatlı çocuğun kısa bir süre sonra bu hayattan kayıp gideceğini bilmek bana çok dokundu.

İki kat aşağıda, polikliniklerin olduğu kata geldiğimizde Mehmet, “İşte, bana Örümcek Adam’ı veren amca!” diye sevinçle küçük parmağıyla işaret etti. O sapığı tanyordum! Bahçede bir yere zulalanıp adamın çıkış saatini beklemeye karar

verdim. Böylece onu takip edip evini öğrenebilecektim. Personel çıkış kapısını karşıdan gören bir yerde beklerken Serdar aradı.

“Abi, çilingiri buldum. İzzet’le gittikleri apartmandayız şimdi. Burası İzzet’in cesedini bulduğumuz yere çok yakın. Osmanağa Camii’nin iki sokak yukarısındayız. Açalım mı kapıyı, ne diyorsun?”

“Açın. Sonra bana bilgi ver.”

Hava soğuktu. Dudağıma sigarayı yerleştirip ellerimi cebime soktum, beklemeyi sürdürdüm. On dakika sonra herif görüldü. Kimseyle konuşmadan hızlı hızlı yürüyerek hastanenin bahçesinden çıkıp yolun karşısına, otobüs durağının olduğu tarafa geçti. Ben de fark edilmeyecek bir mesafeden karşıya geçip durağın az ilerisinde takibi sürdürdüm. Durağa iki otobüs peş peşe geldi. Sapık ilk otobüse bindi. Ben de ikincisine atladım. Nasılsa iki otobüs de Kadıköy’e gidiyordu. Ama bizim otobüs Harem sapağının önündeki trafik ışıklarında kırmızıya yakalandı. Elli saniye beledikten sonra ağır aksak hareket ettik, Haydarpaşa Lisesi’nin önündeki durakta yolcu indirdik. Tam kalkarken, yaşlı bir teyze otobüse binmek için işaret etti, teyze için yine durduk. Diğer otobüs Haydarpaşa Köprüsü’nün üzerine varmıştı bile.

Serdar’ı aradım. “Ben herifi kaçırdım. Siz ne yaptınız, girdiniz mi eve?”

“Girdik. Çilingiri yolladım. Buraya gelsen iyi olacak abi. Burada bir sürü çocuk fotoğrafı ve oyuncaklar var.”

“Ev kiminmiş?”

“Yöneticiye sordum. Bahattin diye birinin kaldığını söyledi. Adam yalnız yaşıyormuş. Sabah gidip akşam geliyormuş.”

“Bizim sapıkla isimler tutmuyor ama sahte isim kullanıyor olabilir. Hemen Adli Birim’i çağır. Bana bak, dikkatli ol, herif her an eve gelebilir.”

Kadıköy otobüs duraklarına vardık nihayet. Koşar adımlarla Osmanağa Camii’nin yan sokağından Altınoğlu İşhanı’nın önünden geçip ilk sola, Kırtasiyeciler Sokağı’na girdim. Serdar’ın tarif ettiği binanın önüne geldim. Binanın demir kapısı aralıktı. Silahımı çıkarıp apartmana girdim. Üst kattan sesler geliyordu. Biri merdivenlerden palıdır küldür iniyordu. Serdar’ın gür sesi apartmanda yankılandı.

Merdiven boşluğuna gizlenerek mermiyi namluya sürdüm. Adam merdivenlerden indiğinde silahımı çekip karşısına dikildim, silahımı kafasına doğrulttum. Zınk diye durdu!

“Sakın kıpırdama!”

“Bu sözden nefret ediyorum ama tam yeri galiba. Nereye Halil kardeş, daha karpuz kesecektik!”

YILDIZLAR DA KANAR: PERFECT BLUE

Yigilante KOCAGÖZ

**PERFECT BLUE'YU SEYRETMEK İÇİN
BİR POLİSİYE/SİNEMASEVERİN
ELİNDE PEK ÇOK SEBEP VAR.
ANİMASYON-GERİLİM GİBİ ÇOK
NADİR BİR SİNEMA TÜRÜNÜN
EN GÜÇLÜ İŞLERİNDEN BİRİNİ
TECRÜBE ETMEK BİR YANA, JAPON
TOPLUMUNDA POP YILDIZLIĞININ
NASIL UÇUCU BİR UNVAN
OLDUĞUNU DA PERFECT BLUE
SAYESİNDE GÖZLEMLEYEBİLİRSİNİZ.**

Bugün yirmi yaşına erişen 1997 tarihli *Perfect Blue* pek çok açıdan konuşulmayı hak eden, özgünlüğünü yıllar boyu korumayı başarmış bir filmidir. Takipçiler bilirler, anime/manga kültürü yıllar boyu polisiyeyle haşır neşir olmuş, sevenleri için bir dolu kriminal seriye hayat vermişti. Ne var ki çok az üretim globalde rüştünü

ispat edebilmişti. Kendi çizgi üretimini bile ciddiye almakta sıkıntı yaşayan Batı dünyasının animeleri muhatap olması için daha zamana ihtiyaç vardı, en azından 2001 yılına gelinmesi, Hayao Miyazaki'nin yönettiği *Spirited Away*'in sinema dünyasında gördüğü büyük ilgi sayesinde kültürlerarası bir köprüünün kurulması gerekecekti. Yoshikazu Takeuchi'nin romanından uyarlanan *Perfect Blue* işte, bu sürecin arifesinde vizyon yüzü görmüş, vizyon döneminde bazı Japonya dışı festivallerde varlığını hissettirse de uluslararası düzeyde kült statüsünü 2000'lerin ortalarında kazanmış bir psikolojik gerilim olarak karşımıza çıkar.

Perfect Blue'da Mima Kirigoe isimli genç bir kadın şarkıcının kariyerini değiştirme kararı sonrası başından geçenleri seyrederiz. CHAM isimli grupta yer alan Mima, hikâyenin başında kendini pop starlıktan emekli eder ve oyunculuğa başlar. Ne var ki oyunculuk dünyasında Mima'ya sunulan çok seçenek yoktur. *Double Bind* isimli polisiye serisinde küçük roller almaya başlayan genç kadın, şöhret basamaklarını en baştan çıkmak zorundadır. Mima'nın yeni kariyerine hayranları da alışmış değildir; özellikle bir hayran, Mima'nın kararlarını saplantı haline getirmiş durumdadır. Genç kadın nereden geldiği belirsiz fakslarla taciz edilmekte, bombalı mektuplarla saldırıya uğramaktadır. Tüm bu gerilim, yapımcıların Mima'yı bir toplu tecavüz sahnesinde oynatmaya karar vermeleriyle daha da kritik bir hal alır. Sahnenin ağırlığıyla bünyesi yıpranan Mima'nın ruh hali gün geçtikçe daha da bozulacak, gerçeklik ve kurgu kadının zihninde birbirine girecektir.

Filmi seymeye başlayan dikkatli ve animelere aşina gözler *Perfect Blue*'daki çoğu geçişin tipik animeler gibi olmadığını fark edecektir. Bunun en önemli sebebi filmin senaryosunun aslında bir anime filmi için hazırlanmamış olmasında yatıyor. *Perfect Blue* ilk olarak gerçek oyuncularla çekilecek bir film olarak tasarlanırken 1995'te gerçekleşen Kobe Depremi stüdyoyu ciddi bir mali sıkıntıya sokar.

Bu sebeple film animasyon olarak, daha ucuza kotarılır. Maddi kaygılarla yapılan bu tür değişimi filme artistik bir özgünlük kazandırır ve uzun metraj animasyon sinemasının güçlü bir gerilim senaryosuna hayat vermesini mümkün kılar. Ne var ki animasyonun farklı araçlarını bir avantaja çeviren ve Mima'nın gerçeklikle hayal dünyası arasında kaybolup gidişini ustalıkla resmeden isim şüphesiz yönetmen Satoshi Kon'dur. Kon'un *Perfect Blue*'daki başarısı ona ilerleyen yıllarda başta *Paprika* (2006) olmak üzere pek çok benzer, psikoloji odaklı uzun metraj animeye imza atma şansı da verecektir. (Kendine has bir anlatıma sahip Kon 2010'da, kırk üç yaşındayken pankreas kanserinden hayatını kaybeder.)

Perfect Blue'daki en büyük entelektüel yatırım, genç bir yıldızın yaşadığı kariyer dönüşümünün onun ruhuna yansımalarıdır. İkinci yarıda kendini göstermeye başlayan cinayetlerse filmin polisiye ayağını sağlamlaştırır. Yönetmen Kon'un burada bizi soktuğu sınav özgün ve güçlüdür; filmin son kısımlarına kadar cinayetlerin arkasında kimin olduğuna ne Mima ne de biz emin olabiliriz. (Hatıta belli noktalarda cinayetlerin gerçekliğini bile sorgulayabiliriz.) Cinayetleri işleyen şahıs, kimliği belirsiz bir hayran mıdır yoksa Mima'nın kendisi midir? Kişinin kendine karşı duyduğu şüphe *Perfect Blue*'nin inşa ettiği gerilimin en sağlam direği olsa gerek. Yönetmen Kon, Mima'nın rol aldığı polisiye serisini de benzer bir senaryoyla paralel bir koldan ilerleterek biz seyircileri daha büyük bir karmaşanın içine atar.

Fantezi ve zihinsel karmaşa belli açılardan polisiye için tehlikeli bir alandır, dikkatli kulla-

nılmadığı takdirde polisiyenin ihtiyaç duyduğu analitik yaklaşıma, neden-sonuç ilişkilerine zarar verebilir ya da yola polisiye olarak çıkılmış olmasına rağmen eserin formatını başka bir türe dönüştürebilir. Kon'un bu dönüşüme meyilli bir zevki olduğunu yedi sene sonrasında hayat bulan gerilim serisi *Paranoia Agent*'ta görürüz. (Mevzu-bahis dönüşümü olumsuz bir şey olarak yormak gerekir, zira *Perfect Blue*'nin yıllar sonra ilham kaynağı olduğu Darren Aronofsky'nin *Black Swan*'ı da içindeki polisiye damar taşıyan ama aslında polisiye olmayı hedeflemeyen bir filmidir.) *Perfect Blue*'da fantastik öğeler bizi çoğu zaman şüpheye düşürse de (ki nihai amaç budur) türden bir sapma gerçekleşmez. Film bize sonunda tüm taşların yerin oturduğu bir cinayet ağı ve çözülüşü hediye eder. Bu kısmı da seyircinin takdirine bırakma amacıyla saklı tutalım.

Perfect Blue macerası 2002 yılında Toshiki Sato'nun yönettiği, bu sefer anime olmayan bir filmle devam eder ancak bu film seyirciden beklediği ilgiyi toplayamaz. Orijinal *Perfect Blue*'yu seyretmek için bir polisiye/sinemaseverin elinde pek çok sebep var. Animasyon-gerilim gibi çok nadir bir sinema türünün en güçlü işlerinden birini tecrübe etmek bir yana, Japon toplumunda pop yıldızlığının nasıl uçucu bir unvan olduğunu da *Perfect Blue* sayesinde gözlemleyebilirsiniz. Özellikle animelere karşı önyargılı bünyeler, filmin akıcılığı karşısında büyük şaşkınlık yaşayacaklardır, bu noktada filmin bu farklı yapısının büyük oranda Satoshi Kon'a özgü olduğunu yeniden hatırlatalım. Motivasyonunuz her ne olursa olsun, seksen dakikalık bu serüvenin size çok şey kazandıracağı kesin.

CİNAYET POLİSİ DEDEMİN EVRAK-I METRUKESİ

Cüneyt ÜLSEVER

ROMANIN TEMEL YAPISI:

Ben Sezai Tekinalp, bir lisede edebiyat öğretmeni. 1985 doğumluyum. Bekârım. En büyük idealim cinayet romanları yazmak! Belki de seri katil romanları! Ancak bugüne dek bir satır dahi yazmak nasip olmadı.

Ailemin en renkli siması muhakkak ki 2015'in son ayında kaybettiğimiz rahmetli dedem Kazım Tekinalp idi. Namı diğer: "Baba Kazım"! Bazılarına göre de "Cinayet Polisi Kazım"! 1970 yılından emekli olduğu 2005'e dek hep Cinayet Büro Amirliği'nde çalıştı.

Babam dışında dedemin bir başka evladı daha varmış. Halam Selime! Ancak, halam 1991'de, 25 yaşında vefat etmiş! Ben kendisini hayal meyal hatırlıyorum. Öldüğü yıl Boğaziçi Üniversitesi'nde yüksek lisans yapıyormuş. Bir gece evde aniden fenalaşıyor. Hastaneye kaldırıyorlar. Ancak sabaha karşı vefat ediyor. Doktorlar, "ani gelişen beyin kanaması" diyorlar. Ama dedem, hayatının en büyük dramı olan halamın ölümünü hep hastanenin ihmalkârlığına attetti.

Geçenlerde bu romana soyunmama neden olan bir gelişme oldu! Dedemin meslekten can yoldaşı Abdullah Amca beni telefonla aradı. Telefonda kendisinde dedemin, ölümünün üzerinden 52 gün geçtikten sonra bana teslim edilmek üzere ona emanet ettiği bir "evrak" bulunduğunu söyledi. Hemen buluştuk. Elime anında çeşitli dosyalardan oluşan ve mühürlenmiş bir evrak sıkıştırdı. Ayrıca bana yine mühürlü bir mektup verdi.

Eve geldim, hemen mektubu açtım. Mektupta dedem diyordu ki:

"En büyük arzusun cinayet romanları yazmak olduğunu biliyorum. Ancak hayal hanen zayıf! Gizem dolu hikâyeler yaratmakta eksik kalıyorsun. Bunun için bugüne dek bir tek roman yazamadın!

Şimdi sana bir iyilik yapıyorum. Mesleğim sırasında çözdüğüm en az 250 cinayet arasında çözemeden emekli olduğum 15 cinayet var! Sana bu 15 faili meçhul cinayet dosyasının ve ilgili bilgi notlarının birer fotokopisini gönderiyorum. Bu hikâyeleri kullanarak pekâlâ cinayet romanları

yazmaya soyunabilirsin. Benim bile çözemediğim cinayet dosyalarından birini dahi çözersen öbür dünyada ruhum şad olacaktır."

Evrakta 1992 tarihinden başlayan ve sonuncusu 2005 yılına ait tam 15 adet dosya vardı.

O an kararımı verdim. Ben bu 15 faili meçhul cinayet üzerinden birkaç "cinayet romanı" yazacaktım.

Tabii ki dosyalarda cinayetler kaba ve kuru notlar halinde takdim ediliyor. Ben o notlara hayalimde uygun hikâyeler uydurarak onları birer "roman" haline getireceğim.

Haliyle şahısların ve mekânların adlarını değiştireceğim.

Ancak cinayetlerin işlendiği yılları kronolojiyi takip etmek için aynen koruyacağım.

İlk üç cinayeti geçen sayılarda yazdım.

İşte dördüncü cinayet!

KİMSE ONUN DA BAŞINA GELEBİLECEĞİNE İNANMAZDI

14 Ekim 1995 Cumartesi günü Nigar Yeşilvadi, 29 yaşından tam tamına 3 ay 20 gün almıştı.

Nigar'ın sarı saçları, mavi gözleri, çıtı pıtı minyon bedeni, buna mukabil diri ve iri göğüsleri, dar-streç pantolon giydiğinde iyice belli olan, ortadan eşit bir şekilde ikiye bölünmüş bir elma gibi gözükten poposu ona "çok güzel bir kadın" sıfatını yakıştıırıyordu. Ancak onun en bariz özelliği güzelliği değildi.

Nigar en bariz özelliği olarak; keskin zekâsıyla muazzam bir nüktedan, arada bir laf atan erkekleri, laf sokan kadınları, "Biz bu halı neden yedik?" diye kendi kendilerine sorgulatacak kadar hazırcevap, bir an kıcı yer görmeyen enerji küpü, sabahtan akşam geç saatlere kadar çalışmaktan zerre kadar yılmayan, aynı zamanda tam bir külhanbeyi, velhasıl dönemin ünlü çizgi film kahramanının adı sıra "atom karınca" olarak nam yapmıştı.

Bu namı, güzelliğinden önce gelirdi denirse yeridir.

Biri onu bir yabancıya anlatırken önce onu "atom karınca" yapan niteliklerini sıralar, sonra

da, “Aynı zamanda çok güzel bir kadın!” diye tarifini sürdürürdü.

Nigar Yeşilvadi 1966 yılında, Üsküdar Bağlarbaşı’nda şimdi arsasında büyük bir apartman bulunan ama o doğduğunda muazzam bir bahçe içinde üç katlı kâğır bir köşk olan evde doğmuştu. Aile, evin ahşap görünümünü orijinal halinde tutmak için yıllarca çok çabaladı, çok para sarf etti ama ev sonunda kendi maddi imkânları ile yaptırdıkları 6 katlı, 12 daireli bir beton yığımına dönüştü.

Nigar köşkte “geniş aile” adabı içinde büyüdü. Üç katlı evin giriş katında dedesi ve babaannesi, ikinci katında amcası, karısı ve iki çocuğu, üçüncü katında ise evin tek çocuğu Nigar, annesi ve babası ile yaşadılar.

Unutmasına imkân yoktur; dokuz kişi, sabah kahvaltısından tutun akşam yemeğine kadar tüm öğünleri birinci kattaki dedenin dairesinde birlikte yerlerdi. Evde bütün işleri üç kişiden oluşan ata yadigârı bir aile görür, yemekler bodrum katındaki muazzam büyük mutfakta devasa boyuttaki kuzinenin içinde pişerdi.

İşkodra’dan İstanbul’a 1925’te gelen dedesi tipik bir Arnavut göçmeniydi. Hanımı ile İstanbul’da evlenmişti. Hanımı eski bir saraylı idi. Bağlarbaşı’ndaki ev de hanıma babasından kalmıştı. Dede İşkodra’da demircilikle uğraşan çok zengin bir ailenin çocuğu olarak İstanbul’da da demircilik işlerini sürdürmüştü. Sonradan demircilik işlerini babasının büyüğü olan, liseden sonra okumayan amca devraldı.

Nigar’ın babası Hüseyin, Haydarpaşa Lisesi’ni bitirdikten sonra Çapa Tıp Fakültesi’ne devam etmiş, okulda tanıştığı Nişantaşı kökenli annesi Züleyha ile okul biter bitmez evlenmişti. Hüseyin kardiyojoloji, karısı jinekoloji ihtisası yapmışlardı. İkisi de ihtisas sonrası fakültede kalmışlar, emekli olunca da ortak bir muayene açmışlardı.

Nigar hiç para sıkıntısı çekmeden yetişti.

1974 yılında, yaptırdıkları apartmana taşındılar. Dedeleri, amcaları ve kendileri birer daireye yerleşti, 9 daire de kiraya verildi. Dede, hemen ardından da babaanne ölünce apartman babası ile amcasına kaldı.

Nigar, ilkokulu mahalle mektebinde okuduktan sonra, girdiği sınavı başarıyla verince, o zamanlar orta bölümü de olan ve o tarih itibarı sadece kızların okuduğu, bugünkü adı Üsküdar Amerikan Lisesi olan, o zamanki adı ile Üsküdar Amerikan Kız Koleji’ne yazıldı.

Nigar orta ve liseyi bu okulda okudu.

Deyim yerinde ise bir eli yağda, bir eli balda büyüdü.

Nigar 1985’te liseyi bitirince, ortaokuldan beri hayalini kurduğu grafikerlik mesleğini öğrenmek üzere ABD’nin Providence şehrindeki Rhode Island School of Design (RISD)’dan kabul aldı.

1989’da bu prestijli okulda lisans derecesini tamamladı, tam yüksek lisansa başlayacağı sırada, bir gün sabaha karşı Providence’a annesinin ani ölüm haberi geldi. Sapasağlam kadın ani bir kalp krizi sonucu hayatını kayıp etmişti.

Nigar cenaze merasimi için acele İstanbul’a döndü. Cenazeden sonra babası Hüseyin Bey’in perişan halini görünce ona o kadar çok acıdı ki, yüksek lisans eğitiminden, en azından şimdilik vazgeçti, lisans derecesine razı oldu.

Ancak iş hayatı Nigar’a yüksek lisans yapması’nın o kadar da gerekli olmadığını gösterdi.

Annesini 1989 Ağustos’unda gömdüler, Nigar eylül sonu Kuzguncuk’ta ofisi olan bir butik reklam şirketinde “grafiker” olarak işe girdi. Butik reklam ajansının adı da şirindi: Minik Ajans!

Kısa sürede çok ama çok başarılı oldu. 1989 yılında girdiği şirketi, patron güneye yerleşmek için 1991’de satmaya kalkınca şirkette çalışan üç kadın devraldılar. 1991 itibarıyla Nigar şirketin 1/3’üne sahip olmuştu. Diğer iki kadınla da kanka olmuşlardı.

Artık babası ile birlikte Bağlarbaşı’nda kendi apartmanlarında yaşıyorlardı.

29 yaşında henüz evlenmediği gibi doğru dü-rüst bir sevgilisi de yoktu.

Üç ortak kadın; Nigar, Beste ve Ceyda minik şirketi bir yıl gibi kısa sürede cirosunu ikiye katlayarak rekor seviyede büyüttüler. Ancak piyasada öyle nam yaptıkları için adı haliyle “Minik” olarak kaldı. Büyüme sonucu şirketteki istihdam da artınca Kuleli’deki iki katlı bir köşke taşındılar.

Üç kadının üçü de 35 yaşın altında idiler. Nigar yaratıcı bölümden, Beste finansmandan, Ceyda da müşteri ilişkilerinden sorumlu idi. Üçü de işini layıkıyla yapıyordu. Üçü de çok güzel kadınlar-dı. Üçü de bekârdı. Üçünün de süreli sevgilileri yoktu.

Üç kanka, çalışmayı sevdikleri kadar hafta sonları eğlenmeyi de seviyorlardı. Hem de çılgıncasına. Nigar, babası ile yaşıyordu ama Beste’nin Çengelköy’de, Ceyda’nın Beylerbeyi’nde yalnız oturdukları, lebiderya birer apartman daireleri vardı.

Nigar hafta içinde babası ile kendi evlerinde kalıyordu. Ama hafta sonlarında cuma ve cumartesi gecelerini ya Beste’nin ya da Ceyda’nın evin-

de geçirirlerdi. Arada bir hafta sonları eve “çıtır erkekler” atmaktan katıyen çekinmezler ama bir erkekle nadiren üst üste iki kere birlikte olurlardı.

Ceyda:

“Ulan biz sübyancının dik alasıyız!” diye durumlarını özetlerlerdi. Çapkınlık yapacakları geceler üniversite öğrencilerinin rağbet ettiği kafe ve kulüpleri tercih ederlerdi.

Onlar, bazen de özellikle cumartesi geceleri kendi yaşlarında insanların rağbet ettiği kulüplerde “erkeklerle sadece oynastıkları” partiler tertip ederlerdi.

“Özel geceler”de kızlar kendi deyimleriyle “gösterip de vermeyen çete”ye dönüşürlerdi. “Gösterip de vermeyen çete” üyeleri böyle gecelerde en seksi kıyafetlerini giyerlerdi. Gözlerine kestirdikleri erkeklerle önce uzaktan uzağa iğdiş keyfi yaparlar, adamları iyice tahrik ederlerdi. Adam kıvamına gelince beter deli etmek için yavaş yavaş diplerine sokulurlar, sürdükleri parfümlerin kokularını adamlarla çok yakından paylaşırlar, hedefteki erkek “bu iş tamam” dediği anda da bir bahane ile yok olurlardı.

Örneğin Nigar tuvalete gider, adamın adeta içine girmiş gibi bar taburesinde oturan Beste’ye telefon ederdi. Beste telefonda, “Ne diyorsun anne, anneannem hastaneye mi kalktı, aniden komaya mı girdi!” diye bağırarak etrafı telaşa verir, arkadaşları Nigar ve Ceyda “eli mecbur” arkadaşlarını “anneanne ölmeden önce” hastaneye yetiştirmek üzere harekete geçerlerdi. Hesabı ayakta alel acele ödeyip kulübü terk ederlerdi.

Ya Beste’nin ya da Ceyda’nın evinde son kan-yaklar yudumlanırken geceyi keyifle terennüm ederler, kendi isteği ile ayağına gelen “yosmayı” tam “Bu iş tamam!” dediği anda elinden kaçırın “hanzonun” acınası ama bir o kadar da komik şaşkınlığının tekrar tekrar taklidini yaparlardı.

14 Ekim 1995 Cumartesi gecesi Beyoğlu’nda saat 19.30’da buluştular. Önce Asmalımescit Yakup’ta sadece meze yiyerek demlendiler, bir ufak rakının dibini gördükten sonra 21.30 sularında Tünel’de yeni açılan bir kulübe yönlendiler.

O gece Beste hafta içinde gerçekten rahatsızlanan annesinde kalacaktı, zaten bir haftadır kadını hiç olmazsa geceleri yalnız bırakmıyordu. Ceyda da sabahın erken saatlerinde İzmir’e uçacaktı. İlk kez İstanbul dışında bir holding onlara yanaşmıştı. Bu durumda geceyi erken kesmeleri gerekiyordu. Bir evde sabahlama bu kez yoktu.

Nigar’ın babası 10 gündür Bodrum’da yaşayan bir eski dostunu ziyaret ediyordu. O da gece kendi evinde kalmaya karar vermişti.

Ancak nedense o gece kulüpte Nigar içkiye her zamankinden fazla yüklendi. Beste ve Ceyda bu gece “sazan avlamak” niyetinde değildiler. Uslu uslu içkilerini yudumladılar. Saat 23.00 sularında Beste ve Ceyda kalkmaya niyetlendiğinde Nigar aniden onlara:

“Siz gidin, ben biraz daha takılacağım,” dedi.

Onlar da:

“Sen bilirsin” deyip kalktılar.

Nigar sarhoş kafa ile masalarının dibindeki barda yalnız ve mahzun demlenen “çıtır oğlan” a çoktan takmıştı. Kızlar kalktıktan sonra Nigar aniden el çantasını alıp tuvalete geçti. Bir kabine girdi. Önce üstündeki bluzu, sonra da sutyenini çıkardı. Bluzu tekrar giydi. Biliyordu ki, iri memeleri şimdi daha belirgin olmuştu, meme uçları bluzun altında baş veriyorlardı.

Sonra mini eteğini daha da yukarı çekti. Böyle yapınca etek nerede ise kalçasına kadar yükseldi. Hafif eğildiğinde bile içindeki minicik beyaz külot gözüküyordu.

Nigar tam anlamı ile bir teşhirci idi ve Beste ve Ceyda bunu baştan beri hissediyorlardı.

O “gösterip de vermeme oyununun” doğal oyuncusu idi.

Bardaki oğlanı deli edecekti.

Salona döndü ve sandalyesini tamamen oğlana doğru çevirerek bacak bacak üstüne attı. Şaşkın gözlerle kendisini süzen garsona bir duble daha “Jack Daniel’s Old No. 7” viski söyledi. İlave etti:

“Bu da on the rocks (bol buzlu) olsun.”

Viski geldikten sonra “çıtır oğlan” ı süzerek viskisini yudumlamaya başladı. Oğlan kısa sürede kıpkırmızı kesildi ve terlemeye başladı.

O an Nigar’ın gözü barın öbür ucundaki orta yaşlı adama takıldı. Sanki onu birkaç kez geçen haftalarda takıldıkları kulüplerde, olmadı belki de ajansın etrafında görmüştü. Gözü kesin bir yerlerden ısıırıyordu.

Saat 24.00 sularında bir saattir Nigar’ı parçalamaya hazırlanıyormuş gibi seyreden, aynı zamanda buram buram terleyen kırmızı suratlı “çıtır oğlan” aniden hesabı istedi ve kalktı.

Nigar kendisini tutamadı ve bir kahkaha attı. Oğlanın aniden tırsıp kaçması onu çok eğlendirmişti. O da kalkmaya karar verdi. Bu gece içkiyi epey kaçırmıştı.

Eve bir taksiyle geldi. Hemen dairesine çıktı ve amcalarının onun bu körkütük sarhoş halini fark etmemiş olmasına dua ederek üstündekileri bir çırpıda çıkardı, tuvalette uzun uzun işedi, bir çekmecede bulduğu beyaz tişörtü üstüne geçirdi ve ışıkları kapattıktan sonra yorganın altına girdi.

Bu sıralarda, barda rastladığı ve daha önceden bir yerlerde birkaç kez gördüğünü zannettiği orta yaşlı adam da sokağın öteki ucunda başka bir taksiden indi. Herhalde Nigar'ın ev adresini önceden öğrenmişti, Nigar arkadaşlarından ayrılınca da bu gece kendi evinde kalacağını tahmin etmişti. Adam, Nigar'ın katında ışıkların sönmesini bekledi, sonra sokağın bu ucuna doğru yürümeye başladı. Nigarların apartmanına gelince pardösüsünün bir cebinden doktor eldivenleri çıkardı ve ellerine taktı. Sonra yine aynı pardösü cebinden çilingirlerin kullandığı ve içinde popüler maymuncuklar, kastırmalar ve kırık çıkarıcılar, ayrıca tığ, deveboynu, kargaburun, yılan, 50'lik ve 60'lık asma kilit tarağı, tek ve çift toplu uçlar ile ince, orta ve kalın kastırmalar ve dahi çift taraflı kastırmalar bulunan bir profesyonel maymuncuk seti çıkardı. Uygun bulduğu bir maymuncuk ile kapıyı kolayca açtı. Asansörle Nigarların katına çıktı. Yine maymuncuk setinden başka bir maymuncuk çıkararak dairenin de kapısını açtı. Derin bir horlama sesi gelen odaya yöneldi. Nigar üzerindeki yorganı atmış, bacakları ortada derin derin uyuyordu. Adam pardösüsünün diğer cebinden de 32 cm. boyunda, hafif eğimli, "Turkish Dagger" tabir edilen yakın dövüş bıçağı çıkardı. Bıçağı sağ eline aldı ve kolunu alabildiğine kaldırarak Nigar'ın kalbine bir anda sapladı. Bıçağı o kadar sert saplamıştı ki bıçak, zaten üzerinde ince bir tişörtten başka bir şey olmayan vücuda iyice girmişti. Bıçağı vücuttan dışarı çıkarmak biraz zor oldu. Nigar çok hafif bir inleme sesi çıkarabildi. Kalbindeki derin yaradan kan izleri gelmeye başladığında ve artık hiç nefes almadığı belli olduğunda adam bıçağı yine cebinden çıkardığı kalın çuval bezinden yapılmış bir kesenin içine koydu. Keseyi pardösünün sağ cebine soktu. "Operasyon" sırasında kullandığı ve pantolon cebine koyduğu iki maymuncuğu tekrar maymuncuk setine yerleştirdi. Setin fermuarını kapatarak sol pardösü cebine koydu. Sanki üşümesin diye Nigar'ın üstüne yorganı tekrar örttü.

Saat 01.12'de, arada kullanan olmadığı için hâlâ katta bekleyen asansöre bindi, aşağı indi. Dış kapıyı büyük bir dikkatle hiç ses çıkarmadan açtı. Kapı tekrar kapanmasın diye bir ayağını kapı aralığına koydu. Eldivenleri ellerinden çıkarıp cebine soktu.

Sokağa çıktı.

pulbiber

k ü l t ü r s a n a t h a y a t

pulbiberdergi.com

MacBook Air

pulbiberdergi

POLİSİYE MÜNAKAŞALAR

Muhittin Yiğit KOÇYİĞİT

**Muhittin Yiğit
KOÇYİĞİT**

24.03.1991 Ankara
doğumlu. Gazi
Üniversitesi Türk Dili
ve Edebiyatı Bölümü
mezunu ve halen
DTCF Tiyatro Bölümü
Dramatik Yazarlık
Ana Sanat Dalı 3.
sınıf öğrencisi.

“Sonuç olarak amirim, Basri öldürülmedi. Öldü. Toplum onu her gün azar azar öldürdü belki ama son darbeyi kendisi vurdu,” dedi Sertan ve yememi umdu. Köylü kurnazı olmaya çalışırken köylü kurnazının yanındaki peynir bidonu olmayı başarabilmiş Sertan. Kızdım. “Davanın üstünü bu kadar popülist bir şekilde örtemezsin. Bir kere adam sırtından bıçaklanmış be adam!”

dedim. Demin kızan ben değilmişim gibi hımlayarak tüysüz çenesini sıvazlamaya çalıştı. Ekim sıcağında giydiği paltosunun ceplerini yoklayarak sigara ve çakmak çıkardı. Yaktı ve öksürüğe boğuldu çünkü Sertan sigara içmezdi. Ben de öyle dedim, “Sertan, sen sigara içmezsin ki?” Yeni başlamış, kendini *hard boiled* bir polisiyenin içinde sanan denyoya, “Ne kadar oluyor?” diye sordum. Paketi de edinmesini sayarsak yarım saattir içiyormuş ve bu da ilk sigarasıymış.

Olmayacaktı böyle. “Ben çatıdan iniyorum. Yağmur bulutları geliyor. Üstümüze yıldırım düşmeden sen de onu zıkkımlan, gel!” dedim. Havası cakası tutmayınca çiçeği burnunda yardımcım yarım sigarasını köşede söndürmeye çalışırken kendini yaktı. Can havliyle, “İah! Bekleyin amirim, ben de geliyorum,” diyebildi.

Yaptığı bütün acayipliklerin sebebini sormayıp kızınca yırttım sanmıştım. Dayanamayıp kendi patladı. “Şehrin üzerindeki emareimizi bir bir siliyorlar,” dedi mahzun mahzun. “Yine ne oldu, anlat bakalım?” demek zorunda kaldım. Cümlesini tekrar baştan alarak anlatmaya başladı. Daha da uzamasını istemediğim için, “Onu dedin zaten, baştan alma!” dedim. Kendisini böyle daha iyi ifade ettiğini söyledi. Yapılan

usulsüzlükler nedeniyle teşkilattaki kalifiye elemanlar dahil herkesin görev yeri değişince Ahlak Şube’deki Sertan bana düşmüştü. Kaçış yoktu. Tekrar, her şeyi en baştan alarak anlatmaya başladı.

“Şehrin üzerindeki emareimizi bir bir siliyorlar. Her zaman gittiğimiz gözlemeciye yakuza-lar satın almış ve paravan şirket olarak suçici yapmışlar. İşin saçma tarafı da ne biliyor musun amirim? Adamlar Çin malı yakuza ama Çinli bile değiller. Türki Cumhuriyetlerden gelen Özbek, Kazak, Tatar ve Taciklerden oluşan bir grup mafya üyesi. Her zaman gittiğimiz kafe ise Çeçen lider Kadirov’a yakınlığıyla bilinen ateşli bir grup tarafından alınmış. Sanki her şe...”

Sözünü kestim, “Sen nereden biliyorsun bütün bunları?” diye celallendim.

Yakalandığını fark edince lafı değiştirmeye çalıştı Sertan. Sanki her şey üstüne geliyormuş pezevenğin. Ben de üstüne gittim. Dayanamayıp hemen çözüldü. İyi ki suçlu değil de polisti. Sersem Sertan, ta Ahlak Şube’deyken fuhuş operasyonları esnasında Rus mafyasıyla bağlantı kurulması gerekmişmiş. Nasıl olmuşsa Sertan’ı da görevlendirmişler. Sertan da kendinden şaşılacak bir şekilde başarılı olmuş. Hâlâ Rus mafyasının uzantısı olan bu adamlarla iletişim halindeymiş.

“Oğlum, sen manyak mısın lan? Operasyon olmuş bitmiş. Adamları içeri atmışsınız. Daha ne diye bu adamlarla arkadaşlık ediyorsun?” diye giriştim buna. Şubede elimden zor aldılar düzrüyü.

Olaydan yarım saat sonra elinde iki çayla kapımı çalarak odama geldi. “Sevilay Hanım gönderdi vallaha,” dedi sırtarak. Sevilay, eşimin psikoloji eğitimi almış kız kardeşi. Nasıl olduysa

o da bizim şubeye düştü. (Onu da başka bir sefer anlatayım.) Bunun tartışmamızı yumuşatacağını düşünmüş. Daha da sinirlendim. Sonra vücudumun her yerini saran sıcaklığı itip dişlerimi sık-mama rağmen gülümsemeye gayret ederek, “Gel ulan ömür törpüsü, gel!” diye içeri aldım.

Duygusal hergele devam etti. “Amirim, bugüne kadar kazandığım tek gerçek başarıım buydu. Masa başında hazırlanarak kazandığım sınavları saymazsak sokağa çıkıp da kazandığım bir başarı yoktu hiç. Operasyonda bu kadar ilerleyince kendimi çok iyi hissettim. Bu hissi biraz daha sürdürebilmek için de adamlarla görüşmeye devam ettim.”

Ben de genç yaşında sinir hastası olmamak için her şeyi bir kenara bırakıp Sertan’a operasyon esnasında kazanılan bağlantılarla ilişkilerin neden sürdürülmemesi gerektiğinin erdem ve faziletlerini anlatmaya başladım.

Telefonu çaliverdi. Kazak Günhan arıyormuş. Gözlerimin içine sanki büyük bir hakikati anlamış ve şimdi de onun sağlamasını yapacaktı gibi baktı ve telefonu açtı. Yanlış olanı yapmıştı denyo! “Sana söylemem gereken bir şey var,” deyiverdi Rus mafyasıyla olan bağlantısına. Sabahtan beri boşa konuşuyordum. Öylesine çıkılan sevgiliden ayrılır gibi konuşunca tansiyonumun oynadığını fark ettim. Sen polissin lan, adabınca yapsana şu işi, diye masamdaki kristal süsü kafasına atacaktım ki, “Ne? Basri’nin nasıl öldüğünü mü öğrendin?” dedi. Süsü yerine koydum, parmağımı şıklattım. Sanki yıllardır kelimeler olmadan anlaşabiliyormuşuz gibi bana fettan bir göz kırpm hareketi yaparak, “Merak etme hacı, o iş bende,” mimiğiyle odamdan çıktı gitti.

Artık tansiyonum normale döndü derken Sertan yine kapıyı çaldı ve kafasını içeriye uzatarak, “Olayı çözdüm amirim, müsaade var mı?” dedi. Mübarek sanki tır şoförü de araç park edecek. Takatsiz düştüğümünden başımı sallamakla yetindim.

“Sevilay Hanım, tahtayı şöyle alabilir miyiz lütfen?” dedi. Sevilay’ı da alet etmiş işlerine pezevenk. Kesin Sevilay da bu çakma Watson’dan hoşlanıyor. Sertan ile bacanak olma ihtimalini düşününce efkârımdan önümdeki papatya-bitki çayı kokteylimden uzun bir yudum daha aldım.

“Olaylar şu şekilde olmuş: Basri nalbur olduğu kadar kadının da en işvelisinden hoşlanan bir tipmiş. O nedenle civar pavyonlardaki garsonlardan yarısı bunu tanırmış. Basri uzun süren Rus işleri

müzakereleri sonucu, sıradan Rus kadınlardan sıkılıp daha çekik gözlü ve egzotik tatlar arama yoluna girmiş. İşte, tam bu sırada Özbek asıllı, asıl adı Okşan olan fakat sahne ismiyle Nur Sultan devreye girmiş,” dedi. Sözü nü kestim. “Kazak diyecektin değil mi?” dedim. “Çünkü bağlantın Kazak’tı, kız da Kazak’tır herhalde?”

“Öyle değil, amirim. Bunlara Özbek, Kırgız ya da Kazak fark etmiyor zaten. Hem kızı araştırınca kız bildiğiniz Ankara/Kazanlı çıktı. Yani Türki Cumhuriyetlerden bile değil,” diye şişindi Sertan. Sevilay’ın gözünün önünde itin götüne sokup çıkarmak için nereden bildiğini soracaktım ama kesin ters teper diye vakanın devamını dinlemeyi tercih ettim.

“Basri ile Nur Sultan yani Okşan dost hayatı yaşamaya başlıyor. Sonra bir gün Basri’nin pisboğazlığı tutuyor. Okşan’dan Özbek pilavı yapmasını istiyor. Okşan da bilmediğinden kalkıp Kazan’a has Kazan pilavı yapıyor. Basri de pilavla ilgili ileri geri konuşunca Okşan bunu sırtından meyve bıçağı ile bıçaklıyor.”

Dayanamayıp yine araya girdim: “Meyve bıçağıyla adam ölmez ki?”

Sertan da durur mu yaptırdı cevabı: “Bir dur be amirim, daha devamı var... Basri bayılınca Okşan korkup eski dostunu aramış. Adam eve geldiğinde Basri ayılır gibi olmuş. Okşan’ın dostu Kepçük İhsan da Basri’yi bir güzel tartakladıktan sonra tırtıklı ekmek bıçağıyla Basri’yi deşmiş.”

Sertan’ın çok keyif alacağını bilerek, “Gelelim kaynağına?” diye sordum. Sertan da keyiflendi ve, “Kazak Günhan,” diye yeniden belirtti. “Onu biliyoruz oğlum. Okşan’dan bütün bunları nasıl öğrenmiş?” diyerek esas kaynağı sordum.

“Haaa, o mu? Okşan bunları Günhan’ın pavyondan manitası Nadide’ye anlatıyor. Nadide de kafası dumanlıyken Günhan’a anlatıyor ve ben de böylece size aktardım,” diyerek getirdiği tahtada isim şeması üzerinden anlattı.

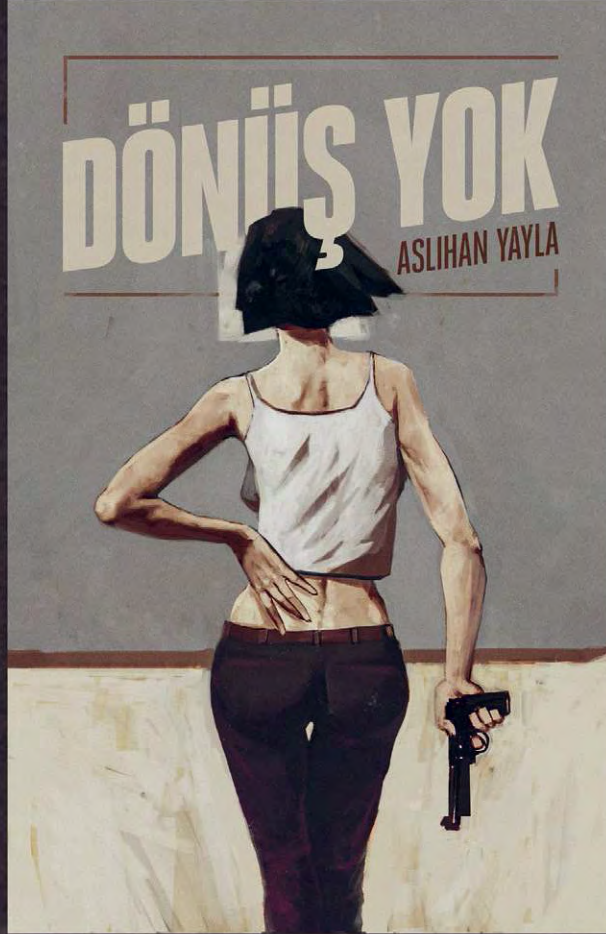
“Yeterli,” dedim ve Sevilay’ın odadan çıkmasını bekledim. Sevilay ile Sertan odadan çıktıktan kısa bir süre sonra ben de çıktım. Mutfakta sıcak suyun başında yalnız yakaladığım Sertan’ın kulağına eğilerek, “O tabloyu tahtaya daha önceden çizdiğini ve sadece Günhan’ın adını oraya yeni eklediğini biliyorum. Çabuk o Rus salatalarıyla bağlantını sonlandır yoksa senin dalağını kalaylarım!” dedim ve Sevilay’a hazırladığı kahveyi kendime alıp odama yollandım.

DÖNÜŞ YOK

ASLIHAN YAYLA

Önce karanlık selamlar seni. Görüşünü kinle bürür, daha sonra en yakın dostunun yalnız kendin olduğunu anlarsın. Güven güvensizlikle yer değiştirir. Üşümeye başlarsın, yalnızlık seni hiç olmadığı kadar bir başına bırakır. Tam o an dipte, en derinlerde bir ses fısıldar kulağına.

“Adalet!”

GERÇEK VE DİĞER YALANLAR

Almanya'nın kült polisiye dizisi *Tatort*'un senaristi ve pek çok ödüllü tiyatro oyununun yazarı Sascha Arango'nun ilk romanı *Gerçek ve Diğer Yalanlar*, yayımlandığı yıl Avrupa'da olay yarattı ve 15'ten fazla dile çevrildi. Aylarca Almanya'da çoksatar listesinden düşmeyen roman, 2015'te Fransa'da yılın en iyi Polisiye Ödülü'nü (Prix du polar européen) kazandı.

"Bir kara mizah başyapıtı."
Der Spiegel

"Her sayfayı 'acaba şimdi ne olacak' diyerek çevireceksiniz."
The New York Times Review

HENRY HAYDEN'LA
TANIŞIN

ONLU
YAZAR

SEVEN
KOCA

CÖMERT
ARKADAŞ

ACIMASIZ
KATİL

Çeviren: Neylan Eryar

SASCHA ARANGO

NE KEDİSİZ

NE KİTAPSIZ